

TYÖTAPATURMAN JA AIHEUTUNEEN VAMMAN VÄLISEN SYY-YHTEYDEN ARVIOINTI

Itä-Suomen yliopisto

Oikeustieteiden laitos

Pro Gradu -tutkielma

5.12.2018

Kirjoittaja: Jukka-Pekka Tyni

Ohjaaja: Suvianna Hakalehto

Tiivistelmä

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta		Yksikkö Oikeustieteiden laitos	
Tekijä Jukka-Pekka Tyni			
Työn nimi Työtapaturman ja aiheutuneen vamman välisen syy-yhteyden arviointi			
Pääaine Oikeustiede	Työn laji Pro Gradu -tutkielma	Aika 5.12.2018	Sivuja XI – 76
Tiivistelmä			
<p>Korkein oikeus on antanut viime vuosina lukuisia prejudikaatteja koskien työtapaturmien syy-yhteyden arviointia. Tutkimuksen kohteena on työtapaturma- ja ammattitautilain (TyTAL 459/2015) 16 §. Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä jäsentämään ja systematisoimaan syy-yhteysarvioinnin perustana olevia tekijöitä. Tutkimusongelma kiteytyy kysymykseen siitä, millainen merkityssisältö TyTAL 16 §:lle on annettava ja voidaanko tapaturmavakuutuksen syy-yhteysarviointiin löytää yksittäistapauksellisista seikoista riippumatonta yleisemmän tason ohjetta. Tutkimus on käytännön lainopillinen tutkimus, joka kytkeytyy lain ja lain esitöiden lisäksi läheisesti erityisesti korkeimman oikeuden antamiin työtapaturman syy-yhteyttä koskeviin ratkaisuihin erityisesti vuosilta 2010 – 2018. Ratkaisuiden avulla pyritään löytämään eri tapauksia yhdistäviä oikeusohjeita ja syy-yhteyden arviointitapoja. Tutkimuksessa sivutaan lisäksi kysymystä siitä, miksi alempien muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytäntö näyttää poikkeavan merkittävästi korkeimman oikeuden ratkaisulinjasta.</p> <p>Tutkimuksessa pohditaan lääketieteellisen ja oikeudellisen todennäköisen syy-yhteyden käsitteiden eroa ja niiden merkityssisällön vaikutusta TyTAL 16§:n tulkintaan. Lisäksi aineiston perusteella tehdään johtopäätöksiä kyseisen säännöksen merkityssisällöstä. Tutkimuksessa tehdään havaintoja myös korkeimman oikeuden ratkaisuihin toistuvista kysymyskokonaisuuksista, ratkaisuihin painottuvista seikoista sekä oikeuskäytännössä muotoutuneen normipremissin tosiasiallisesta merkityssisällöstä. Yhtenä tutkimuksen havainnoista voidaan nostaa esiin myös tehdyt havainnot alempien muutoksenhakuasteiden ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön eroavaisuuksien syistä.</p>			
Avainsanat Työtapaturma, syy-yhteys, henkilövahinko, syy-yhteyden arviointi, todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys			

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHTEET	V
LYHENNELUETTELO.....	XI
1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2. Tutkimuskysymys ja rajaus	2
1.3 Tutkimusmetodista	4
1.3.1 Käytännön lainopin tutkimus.....	4
1.3.2 Korkeimman oikeuden ennakkopäätösten painoarvosta syy-yhteyksikysymyksissä	7
1.4 Tapaturmavakuutuksen historia ja tarkoitus	8
1.5 Työtapaturman määrittely.....	10
1.5.1 Työtapaturman määritelmä työtapaturma- ja ammattitautilaissa.....	10
1.5.2 Vaatimus ulkoisesta tekijästä tapaturman aiheuttajana.....	12
1.5.3. Vaatimus tapaturman äkillisyydestä	12
1.5.4 Vaatimus tapaturman odottamattomuudesta.....	13
2. SYY-YHTEYDEN KÄSITE OIKEUSTIETEESSÄ JA LUONNONTIETEESSÄ .15	
2.1. Syy-yhteyden arviointi vahingonkorvausoikeudessa.....	15
2.2 Tapaturmavakuutuksen suhde vahingonkorvaus- ja vakuutusosoikeuteen	18
2.3 Kausaliteettiopin merkitys työtapaturmien syy-yhteyttä arvioitaessa	21
2.4 Vastuun ulottuvuus.....	22
2.5 Lääketieteellinen syy-yhteys	24
3. TYÖTAPATURMAN JA HENKILÖVAHINGON VÄLINEN SYY-YHTEYS	28
3.1 Työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n säännös syy-yhteydestä.....	28
3.2 Vaatimus lääketieteellisestä syy-yhteydestä tapaturman ja vamman välillä	29
3.3 Todennäköisyyden vaatimus.....	31
3.4 Syy-yhteysarvioinnissa huomioitavat tekijät.....	38
3.4.1 Hoitoon hakeutuminen.....	38
3.4.2 Vahingonkärsijän oma kertomus	39
3.4.3 Lääkärinlausunnot.....	42
4. SYY-YHTEYS KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISUKÄYTÄNNÖSSÄ	48
4.1 Yleisesti vuosina 2010–2018 annettuja ratkaisuja yhdistävistä tekijöistä	48
4.2 Lääketieteellinen selvitys.....	50
4.3 Muu selittävä tekijä	53

4.4 Yleinen vai yksilökohtainen lääketieteellinen todennäköisyys	55
4.5 Korkeimman oikeuden ratkaisuharkinnassa toistuvat kysymykset	61
4.6 Asiantuntijalausunnoista.....	64
4.7 Prosessilajin vaikutus	66
4.8 Vakuutusoikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisujen eroavaisuuksista	69
5. TUTKIMUKSEN YHTEENVETO.....	72

LÄHTEET

KIRJALLISUUSLÄHTEET

- Aarnio, Aulis*: Mitä lainoppi on? Tammi. Helsinki 1978.
- Aro, Timo – Tola, Sakari – Klockars, Matti*: Vakuutuslääketiede. Teoksessa *Aro, Timo – Huunan-Seppälä, Antti – Kivekäs, Jukka – Tola, Sakari – Torstila, Ilkka (toim.)*: Vakuutuslääketiede. 2. painos. Duodecim. Helsinki 2004, s. 14 – 18.
- Burton, Steven J.*: An introduction to law and legal reasoning. 2. Painos. Little, Brown & Company.
- Cane, Peter*: The Anatomy of Tort Law. Oxford 1997.
- Edebalk, Per Gunnar*: Arbetsgivarna och arbetsskadeförsäkringen – En historik. Artikkelinä lehdessä *Arbetsmarknad & Arbetsliv*. Nr 3, 2016, s. 83 – 100.
- Fischhoff, Baruch*: Hindsight ≠ Foresight: The effect of Outcome Knowledge on Judgement Under Uncertainty. 1 *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*. 1975.
- Fletcher, George P.*: Fairness and Utility in Tort Theory. *Harvard Law Review*. 1972.
- Fletcher, Robert H. – Fletcher, Suzanne W. – Wagner Edward H.*: Clinical epidemiology. The essentials. 2. Painos. Baltimore 1988.
- Hakalehto-Wainio, Suvianna*: Valta ja vahinko. Julkisen vallan käyttäjän vahingonkorvausvastuu vahingonkorvauslaissa. Talentum 2008.
- Havu, Timo*: Medisiinan vaihtelevuus tuomioistuimissa on haaste lainsäätäjälle. Artikkelinä *Duodecim* 122(2006):6, s. 695 – 696.
- Heliövaara, Markku – Tola, Sakari*: Syysuhteet vakuutuslääketieteessä. Teoksessa *Aro, Timo – Huunan-Seppälä, Antti – Kivekäs, Jukka – Tola, Sakari – Torstila, Ilkka (toim.)*: Vakuutuslääketiede. 2. Painos. Duodecim. Helsinki 2004, s. 151–153.
- Hellner, Jan*: Försäkringsrätt. 2. Painos. Stockholm 1965.
- Hemmo, Mika*:
- Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa. Siviilioikeudellinen tutkimus. Helsinki 1994.
 - Vahingonkorvausoikeuden oppikirja. Wsoy Lakitieto 2002.
 - Vahingonkorvausoikeus. WSOYpro. Helsinki 2005.
- Honoré, Tony*: Necessary and Sufficient Conditions in Tort Law teoksessa *Owen, David (toim.)*: Philosophical Foundations of Tort Law. Oxford 1995.

Hoppu, Esko – Hemmo, Mika: Vakuutusosoikeus. Alma Talent Oy 2006.

Hoppu, Esko – Hoppu, Kari: Kauppa- ja varallisuusosoikeuden pääpiirteet. 13. painos. Alma Talent 2005.

Isokoski, Harri: Henkilövahinkojen lääketieteelliset syy-yhteysskysymykset juridisesta näkökulmasta. Teoksessa Kuluttajien vakuutustoimisto ja Vakuutuslautakunta 30 vuotta. Jyväskylä 2001.

Juntunen, Juhani: Muuttuuko medisiina oikeudessa? Artikkel. Duodecim-lehti 122(2006):4, s. 393 – 394.

Kukkonen, Sirpa – Karmavalo, Terttu: Työtaturmakirja. Työtaturmien ja ammattitautien korvaus- ja vakuutusasiat. 13. uudistettu painos. Helsinki 2012.

Kulla, Heikki: Hallintomenettelyn perusteet. 9. uudistettu painos. AlmaTalent Oy 2015.

Mänttari, Erkki: Työtaturma. Yleisselostus lakisääteisestä tapaturmavakuutus- ja ammattitautien korvausjärjestelmästä. WSOY 1972.

Mänttari, Mika – Nyysölä, Mikko: Työtaturma- ja ammattitautivakuutus. Alma Talent 2016.

Norio-Timonen, Jaana:

- Työtaturma- ja ammattitautiasiat KKO:n oikeuskäytännössä 1998– 2010. Alma Talent Oy. Helsinki 2011.
- Miksi työtaturmien syy-yhteysskysymykset työllistävät korkeinta oikeutta?. Referee-artikkeli. Defensor Legis N:o 6/2014, s. 853–867.

Palonen, Reima – Nio, Asko – Mustajoki, Pertti: Potilas- ja lääkevahingot. Helsinki 2005.

Paso, Mirjami – Saukko, Petri – Tarukannel, Veijo – Tolvanen, Matti: Hallintolainkäyttö. Alma Talent Oy 2015. (*Paso ym.* 2015)

Penttilä, Antti – Hirvonen, Jorma: Vamman vaikeusaste. Teoksessa Penttilä, Antti – Hirvonen, Jorma – Saukko, Pekka – Karhunen, Pekka J (toim): Oikeuslääketiede. Duodecim. Hämeenlinna 2000, s. 197.

Pöyhönen, Juha: Uusi Varallisuusosoikeus. Lakimiesliiton kustannus 2000.

Routamo, Eero:

- Liikennevahinko. Oikeustieteellinen tutkimus korvausvastuun syntymisestä liikennevakuutuslain perusteella. WSOY 1967.
- Vastuu työtaturmasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja n:o 162. Wsoy 1972.

Rudanko, Matti: Virallisen vastaväittäjän professori Matti Rudangon Helsingin yliopiston

oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama 12.6.2009 päivätty lausunto vähäisin muutoksin Michael Saarikosken väitöskirjasta Vahingonkäräjän erityinen vahinkoherkkyys. Lakimies 6/2009, s. 1015–1041.

Saarikoski, Michael:

- Korkeimmasta oikeudesta – från Högsta domstolen: Tapaturmakorvaus – Potilasvahinko. Defensor Legis 2/2005, s. 383–396.
- Vahingonkäräjän erityinen vahinkoherkkyys, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2009.

Schultz, Märten: Kausalitet. Studier i skadeståndsrättslig argumentation. Juridiska institutionen. Stockholm 2007.

Schäfer, Hans-Bernd: Tort Law: General. Teoksessa Bouckaert, Boudewijn ja De Geest, Gerrit (toim.): Encyclopedia of Law and Economics. 2. painos. Cheltenham 2000, s. 569–571.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen Vahingonkorvausoikeus. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2013.

Tiilikka, Päivi: Sananvapaus ja yksilönsuoja. WSOYpro 2007.

Tuori, Kaarlo: Oikeuden ratio ja voluntas. Alma Talent Oy. Helsinki 2007.

Tuori, Kaarlo – Kotkas, Toomas: Sosiaalioikeus. 5. uudistettu painos. Alma Talent Oy 2016.

Viljanen, Mika: Vahingonkorvauksen määrä. Tutkimus vahingoista ja rahoista. Suomen lakimiesyhdistys. Helsinki 2008.

Virtanen, Pentti: Lakisääteinen tapaturmavakuutus, Helsinki 1982

Wessertheil-Smoller: Biostatistics and Epidemiology – A Primer for Health and Biomedical Professionals. Springer 2004.

VIRALLISLÄHTEET

HE 153/1988 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle Ammattitautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 114/1993 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle vakuutuslainsäätelyä koskeiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

HE 277/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle työtaturma- ja ammattitautilaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

LA 19/2008 vp: Lakialoite vakuutuslain 4 §:n muuttamisesta.

LA 75/2017 vp: Lakialoite laiksi työtaturma- ja ammattitautilain 121 §:n ja vakuutuslain 121 §:n muuttamisesta.

KK 1133/2013 vp: Kirjallinen kysymys hallitukselle. Ari Jalonen, perussuomalaiset.

KM 2001:9: Komitean mietintö. Toimeentuloturvan muutoksenhaku. Oikeusministeriö.

Lagproposition 1916:111 Lagproposition till lag om olycksfallsförsäkring.

Motion 1884:11 Valtiopäiväaloite, Riksdagen, Sven Adolf Hedin.

Motion AK 1916:275 Valtiopäiväaloite, Riksdagen.

MUUT LÄHTEET

Lausunnot ja komitean mietinnöt

Arbetareförsäkringskomitén: Arbetareförsäkringskomiténs betänkande 1888. I. Utlåtande och förslag.

Tapaturmavakuutuslaitosten liitto: Lausunto 8.1.2014 sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi työtaturma- ja ammattitautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (luonnos 4.11.2013).

Suomen tuomariliitto: Lausunto vakuutuslain toiminnan kehittämistä koskevasta työryhmämietinnöstä 2009:10.

Suomen asianajajaliitto: Tiedotteet ja lausunnot. Asianajajaliitto huolissaan vakuutuslain ratkaisusta. Tiedote 7.3.2011.

[https://www.asianajajaliitto.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/arkisto/2011/asianajajaliitto_huolissaan_vakuutuslain_ratkaisusta.3759.news] (4.8.2018).

Valvira: Ohjeita asiantuntijoille.

[http://www.valvira.fi/terveydenhuolto/valvonta/ammattihenkiloiden_valvonta/pysyvät_asiantuntijat/ohjeita_asiantuntijoille] (4.8.2018, päivitetty 8.2.2017).

OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 1991:59

KKO 1995:53

KKO 2004:99

KKO 2005:103

KKO 2005:115

KKO 2008:117

KKO 2010:15

KKO 2010:65

KKO 2010:70

KKO 2010:73

KKO 2010:76

KKO 2010:90

KKO 2011:29

KKO 2011:69

KKO 2012:12

KKO 2012:73

KKO 2012:92

KKO 2012:97

KKO 2013:7

KKO 2013:8

KKO 2013:29

KKO 2014:8

KKO 2014:15

KKO 2014:33

KKO 2014:64

KKO 2015:101

KKO 2016:3

KKO 2016:93

KKO 2017:96

Vakuutusoiikeus

VakO 2269:2012

VakO 1690:2014

LYHENNELUETTELO

HE	Hallituksen esitys eduskunnalle
HL	Hallintolaki 434/2003 vp
HLL	Hallintolainkäyttölaki 586/1996 vp
KK	Kirjallinen kysymys hallitukselle
KKO	Korkein oikeus
KM	Komitean mietintö
LA	Lakialoite
OK	Oikeudenkäymiskaari 4/1734 vp
TSL	Työsopimuslaki 55/2001 vp
TapVakL	Tapaturmavakuutuslaki 608/1948 vp (kumottu)
TyTAL	Työtapaturma- ja ammattitautilaki 459/2015 vp
VakO	Vakuutusoiikeus
vp	Valtiopäivät
VSL	Vakuutusopimuslaki 543/1994 vp

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Lakisääteinen tapaturmavakuutus korvaa niitä henkilövahinkoja, jotka ovat aiheutuneet työtapaturman tai ammattitaudin johdosta (1 §, Työtapaturma- ja ammattitautilaki, TyTAL 459/2015). Tutkimuksen taustalla ovat korkeimman oikeuden sekä tapaturmavakuutuksen muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusosikeuden toisistaan poikkeavat työtapaturman ja siitä aiheutuneen henkilövahingon välisen syy-yhteyden arviointia koskevat ratkaisukäytännöt. Poikkeavat näkemykset vaikuttaisivat korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella koskevan lähes poikkeuksetta lääketieteellisen syy-yhteyden toteennäyttämistä ja siltä vaadittavaa näyttöä. Kysymys on tunnistettu myös työtapaturma- ja ammattitautilakia koskevassa hallituksen esityksessä, jossa syy-yhteyden osoittamiseen liittyvien korvausriitojen kerrotaan olevan muutoksenhakuasteissa hyvin yleisiä.¹

Korkein oikeus on antanut viime vuosina lukuisia prejudikaatteja, jotka koskevat työtapaturmien ja ammattitautien syy-yhteyden arviointia. Vuodesta 1926 lähtien on korkein oikeus antanut yhteensä 29 lakisääteisen tapaturmavakuutuksen syy-yhteyttä koskevaa ratkaisua, joista vain viisi on annettu ennen vuotta 2008.² Lisäksi korkeimmassa oikeudessa on annettu lukuisia vastaavia syy-yhteyttä koskevia julkaisemattomia ratkaisuja aivan viime vuosina. Huolimatta lukuisista samaa oikeuskysymystä koskevista ratkaisuista, vaikuttaisi siltä, ettei korkeimman oikeuden ratkaisulinjaa ole omaksuttu noudatettaviksi vakuutusyhtiöissä ja muutoksenhakuasteissa.

Syy-yhteyttä koskevien asioiden suurta määrää suhteessa muihin tapaturmavakuutusta koskeviin oikeuskysymyksiin selittää se, että korkeimpaan oikeuteen voi valittaa ainoastaan siitä, oikeuttaako ruumiinvamma, sairaus tai kuolema lain mukaiseen korvaukseen, sekä siitä, kenen korvaus on suoritettava. Näin ollen esimerkiksi kysymykset korvauksen suuruudesta tai vahingon aiheuttaman työkyvyttömyyden asteesta jäävät kokonaan valitusosikeuden ulkopuolelle. Siitä huolimatta määrää voidaan pitää huomattavana.

¹ HE 277/2014 vp, s. 22.

² Korkeimman oikeuden ratkaisujen tietokannasta tehty haku, jossa hakusanoina ”Tapaturmakorvaus” sekä ”Syy-yhteys”. Vastaavan kaltaiseen tulokseen on päätynyt myös Norio-Timonen. *Norio-Timonen* 2014, s. 853.

Tutkimuksen kohteena on lakisääteisestä henkilövakuutuksesta maksettavan korvauksen edellytys: todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys tapaturman ja vamman välillä. Vakuutuksen tehtävä on korvata niitä vahinkoja, jotka aiheutuvat työtapaturman seurauksena sekä tuoda tapaturman uhrille taloudellista turvaa tapaturmasta seuraavan työkyvyttömyyden aikana riippumatta työnantajan maksukyvyistä.³ Kun tapaturmasta seuraava työkyvyttömyys vaikuttaa olennaisesti mahdollisuuksiin hankkia perustoimeentuloa ja on usein pitkäkestoista, jopa loppuelämän pituista, on erityisen tärkeää, että ratkaisu, joka koskee tapaturman kärsineen henkilön oikeutta tapaturmavakuutuksen mukaiseen korvaukseen, perustuu lakiin hyvää hallintotapaa noudattaen ja että ratkaisulinja olisi yhtenevä riippumatta siitä, mikä instanssi asian viime kädessä ratkaisee. Näin ei kuitenkaan näyttäisi tällä hetkellä olevan. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö näyttäisi poikkeavan merkittävästi alempien muutoksenhakuasteiden ja vakuutusyhtiöiden ratkaisuksista. Tässä mielessä tämän tutkimuksen yhteiskunnallinen relevanttius on merkittävä.

1.2. Tutkimuskysymys ja rajaus

Tutkimuksen kohteena on lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta korvattavien henkilövahinkojen syy-yhteyden arviointia koskeva TyTAL:n 16 §:

”Vahinkotapahtuman korvaamisen edellytyksenä on todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet.”

Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä jäsentämään ja systematisoimaan uuden työtapaturma- ja ammattitautilain, sen esitöiden, oikeuskirjallisuuden sekä erityisesti korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat syy-yhteyden arviointiin. Tutkimusongelma kiteytyy kysymykseen siitä, kuinka syy-yhteyden arviointia koskevaa TyTAL:n 16 §:ää on tulkittava: Millainen merkityssisältö kyseiselle säännökselle on annettava, ja toisaalta, voidaanko tapaturmavakuutuksen syy-yhteydsarviontiin löytää yksittäistapausten seikoista riippumatonta yleisemmän tason ohjetta. Jälkimmäisen kysymyksen osalta tutkimuskohteeksi nousee säädetyn normin lisäksi väistämättä myös

³ Mänttari 1972, s. 4 sekä HE 277/2014 vp, s. 10.

jossain määrin korkeimman oikeuden käyttämät argumentaatiomallit ja niissä havaittavat yhtenäisyydet, joskaan tutkimuksen tarkoituksena ei ole olla argumentaatiotutkimus.⁴

Tutkimus kytkeytyy erityisesti korkeimman oikeuden antamiin, työtapaturman ja vamman välistä syy-yhteyttä koskeviin vuosikirjaratkaisuihin vuosilta 2010–2018, joiden avulla pyritään havaitsemaan hajanaisesta yksittäistapauksia koskevasta ratkaisujoukosta niitä yhdistäviä seikkoja ja siten löytämään ratkaisuja mahdollisesti yhdistäviä oikeusohjeita ja syy-yhteyden arviointimekanismeja.⁵ Tarkoituksena on mahdollisuuksien mukaan samalla sivuta kysymystä siitä, mistä korkeimman oikeuden ja alempien muutoksenhaku-elinten toisistaan poikkeava ratkaisukäytäntö johtuu, joskaan tähän kysymykseen ei tässä tutkimuksessa ole mahdollisuutta syventyä sillä tavoin, että voitaisiin väittää kysymyksen tulleen tutkituksi. Tutkimuksessa ei siten ole kyse tutkimuksesta, jossa varsinaisesti vertailtaisiin korkeimman oikeuden ja vakuutus-oikeuden argumentaatiota tai ratkaisukäytäntöä. Kysymystä eroavista ratkaisukäytännöistä sivutaan lähinnä korkeimman oikeuden ratkaisuihin kirjatun vakuutus-oikeuden ratkaisun tiivistelmän kautta.

Tutkimuksen kohteena olevien ratkaisujen rajaaminen vuosiin 2010–2018 on osittain tutkimusekonominen ratkaisu. Osittain kyse on siitä, että korkein oikeus vaikuttaisi muuttaneen ratkaisulinjaansa vuoden 2008 tienoilla. Kyseisellä ajanjaksolla on annettu 23 syy-yhteyttä koskevaa ennakkoratkaisua, joista seitsemässätoista oli kyse lakisääteisen tapaturmavakuutuksen mukaisesta työtapaturmasta.⁶ Määrää voidaan sinänsä pitää riittävänä tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Tutkimuskysymystä lähestytään verrattain tuoreiden korkeimman oikeuden ratkaisujen sekä vuonna 2016 voimaan tulleen työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n kautta. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti 16 §:n mukaista vahinkotapahtuman ja tapaturman välistä syy-yhteyttä. Ammattitauteja koskeva erityinen syy-yhteyden arviointi sekä eräitä sairauksia koskeva erityissääntely rajataan tutkimuksen ulkopuolelle. Niihin liittyvää

⁴ Schultz 2007, s. 68.

⁵ Vuosikirjaratkaisujen ulkopuoliset muut korkeimman oikeuden ratkaisut eivät ole tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia. Useimmissa niistä on kyse menettelyllisistä kysymyksistä, joiden seurauksena korkein oikeus on palauttanut asian alemmille muutoksenhaku-elimille tai vakuutuslaitokseen. Joissain tapauksissa on kyse siitä, että vakuutuslaitos on myöntänyt kanteen perusteet. Tästä syystä ratkaisut on jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

⁶ Neljä ratkaisusta koski tutkimuksen ulkopuolelle rajattuja ammattitauteja, yksi urheilijan tapaturmavakuutusta ja yksi sotilastapaturmaa.

erityissääntelyä ei ole mahdollista tarkastella erikseen tutkimusekonomisista syistä. Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin todeta, että TyTAL 16 §:n säännöstä sovelletaan myös ammattitautien ja edellä viitattujen sairauksien syy-yhteyden arviointiin siltä osin, kun asiassa ei ole erityissääntelyä.

Tutkimuskysymyksen kannalta ei ole tarkoituksenmukaista syventyä paljon kirjoitettuun kysymykseen siitä, millainen vahinkotapahtuma määritellään työtapaturmaksi, vaan kysymystä käsitellään lyhyesti lähinnä tutkielman taustoittamiseksi sekä terminologian määrittelemiseksi. Oikeuskäytännön puute viittaa siihen, ettei varsinaisen vahinkotapahtuman tosiseikkojen arviointi tuota ongelmia tai eriäviä näkemyksiä vakuutettujen ja vakuutusyhtiöiden välillä, joten ei ole mielekästä syventyä vahinkotapahtumaan sen enempää kuin syy-yhteyden tutkiminen edellyttää. Kysymys vastuun ulottuvuudesta ei ole myöskään relevantti tutkimuskysymyksen osalta, vaan tutkimuksessa on tarkoitus keskittyä yksinomaan syy-yhteysarviointiin. Myös oikeuskäytännössä harvoin toistunut kysymys tuottamuksen merkityksestä sekä vahingonkärsijän oman menettelyn vaikutuksesta vahingon syntymiseen rajataan tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimuksessa tullaan sivuamaan jonkin verran myös prosessuaalista menettelyä tapaturmavakuutuksesta annetun päätöksen muutoksenhaussa. Haettaessa muutosta vakuutusyhtiön antamaan päätökseen ensin tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja sen jälkeen vakuutus oikeudessa, on kyse hallintoprosessuaalisessa menettelyssä käytävästä prosessista. Sen sijaan haettaessa muutosta vakuutusyhtiön päätökseen, muuttuu prosessilaji siviiliprosessiksi. Muutoksenhakuprosessi ja prosessilajien erityispiirteet ovat merkityksellisiä tutkimuskysymyksen osalta erityisesti arvioitaessa sitä, mistä syistä korkeimman oikeuden ratkaisulinja näyttää poikkeavan alempien muutoksenhakuasteiden linjasta.

1.3 Tutkimusmetodista

1.3.1 Käytännön lainopin tutkimus

Kysymystä TyTAL 16 §:n tulkinnasta lähestytään oikeuskäytäntöpainotteisen käytännöllisen lainopin avulla. Tutkimuksessa ei ole kysymys syy-yhteyden käsitteen vahingonkorvausoikeudellisteoreettisesta ulottuvuudesta tai sen erityispiirteistä osana

lakisäateistä tapaturmavakuutusta, vaan kyseessä on hyvin puhtaasti käytännön lainopillinen tutkimus, jossa TyTAL 16 §:n säännökselle pyritään löytämään vakiintunut merkityssisältö sekä luomaan soveltamisohje säädetyn lain, lain esitöiden, laajan oikeuskäytännön sekä oikeuskirjallisuuden avulla. Oikeuskäytännöllä ja sen analysoinnilla on tässä tutkimuksessa tyypilliseen lainopilliseen tutkimukseen verrattuna suurehko merkitys arvioitaessa sitä, voidaanko korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön pohjalta löytää ylemmän tason ohje syy-yhteyskysymysten arviointiin.

Tutkimuksen kohteena on säädetyn säännöksen lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö viime vuosilta. Vaikka tutkimuksessa jossain määrin jäsenellään osana tutkimusaineistoa olevia korkeimman oikeuden ratkaisuja, ei tutkimuksessa ole kuitenkaan kyse niin kvantitatiivisesta kuin empiirisestäkään tutkimuksesta. Sinänsä voidaan kyllä todeta, että tutkimuksessa on joitain viitteitä empiirisestä tutkimuksesta, erityisesti ratkaisujen yhteneväisyyksien systematisoinnin osalta, mikä pohjautuu pitkälti ratkaisujoukosta tehtyihin empiirisiin havaintoihin.

Oikeustieteen yhtenä tehtävänä on systematisoida ja jäsenellä oikeusnormien soveltamisessa noudatettavia lainalaisuuksia. Systematisoinnissa pyritään korvaamaan kohteena oleva järjestelmä samat ratkaisut tuottavalla yleiskatsauksellisemmalla systeemillä.⁷ Kun pyrkimyksenä on löytää ylemmän tason yleistyksiä, kärsii systematisoinnin kohteena olevan normin tarkkuus. Toisaalta jos pyritään täydelliseen tarkkuuteen, saatetaan helposti päätyä siihen, ettei yhteneviä lainalaisuuksia kyetä löytämään.⁸ Kysymystä tarkkuudesta ja sen osalta noudatettavasta tasosta voidaan lähestyä myös jäseneltävän normin tarkoituksen ja tavoitteen näkökulmasta. Systematisoinnin tavoitteena on pyrkiä luomaan sellaisia ylemmän tason normeja, jotka soveltuvat käsillä oleviin kyseisen säännöksen tulkintatilanteisiin riippumatta yksittäisistä tapauskohtaisista oikeustositseikoista. Tällä tavoin jäseneltyjen, soveltamisessa noudatettavien lainalaisuuksien ei siten tule johtaa ainakaan tarkastelun kohteena olevan säännöksen tarkoituksen vastaiseen lopputulokseen.

Tässä tutkimuksessa on siten kyse hyvin tyypillisestä lainopillisesta tutkimuksesta, jossa normille annettava merkityssisältö ja tulkintaohjeen muodostaminen perustuvat pääasiassa

⁷ Aarnio 1978, s. 79.

⁸ Routamo 1972, s. 108.

korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön muiden oikeuslähteiden ohella. Muiden oikeuslähteiden merkitys onkin tutkimuskysymyksen kannalta vähäisempi kuin yleensä lainopillisessa tutkimuksessa. Uuden tapaturma- ja ammattitautilain syy-yhteyttä koskeva sääntely perustuu täysin aiemmin vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön. Vaikka asiaa koskeva lainsäädäntö on tuoretta, ei työtaturma- ja ammattitautilaille ole kuitenkaan pyritty muuttamaan vakiintunutta käytäntöä, joka koskee vahinkotapahtuman ja vahingon välisen syy-yhteyden osoittamista.⁹ Näin ollen lain esitöistä ei ole saatavissa merkittävää tutkimuksellista hyötyä. Syy-yhteyden arvioinnista on toki kirjoitettu oikeustieteellisissä julkaisuissa vuosikymmenten ajan, mikä sinänsä on osaltaan merkityksellinen tekijä tutkimuksen kannalta. Toisaalta oikeustieteelliset kirjoitukset ovat olleet pääasiassa hyvin pintapuolisia ja lähes yksinomaan korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössään muotoilemaa oikeusnormia toistavia.

Tutkimuksessa on joitain viitteitä myös argumentaatiotutkimuksesta, joskaan tarkoituksena ei ole tehdä sen syvempää argumentaatioanalyysia korkeimman oikeuden ratkaisuksista. Korkeimman oikeuden ratkaisuisa toistuihin argumentaatiomalleihin jouduttaneen kuitenkin tukeutumaan erityisesti arvioitaessa sitä, voidaanko ratkaisuisa löytää yksittäistapauksen tosiseikoista irrallista yleisemmän tason tulkinta- tai ratkaisuohjetta TyTAL 16 §:n arviointiin. Toistuvien argumentaatiomallien systematisointi on kuitenkin nähtävä osana perinteisen lainopillisin metodein tehtävää tutkimusta, jossa säännökselle pyritään antamaan merkityssisältö muun muassa korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiin tukeutumalla.¹⁰ Perinteinen lainopillinen tutkimus sisältäneekin aina jossain määrin viitteitä edellä todetuista argumentaatiotutkimuksesta, empiirisestä oikeustutkimuksesta tai muista tutkimusmetodeista ilman että tutkimusmetodi sinänsä muuttuu lainopillisesta metodista toiseksi. Muistettava myös on, että lainopillisen tutkimuksen rajoja ei edes yksiselitteisen tarkoin voida edes määritellä, eikä siinä ole kyse joko–tai-tyyppisestä kysymyksestä. Tässä tutkimuksessa ei siten ole kyse perinteisestä lainopillisesta tutkimuksesta poikkeavasta työstä huolimatta siitä, että oikeuskäytännön systematisoinnissa tukeudutaan jäljempänä esiteltävistä syistä ehkä hieman tavanomaista enemmän korkeimman oikeuden käyttämän argumentaation tai ratkaisukäytännön yleisemmän tason yhteneväisyyksiin.

⁹ HE 277/2014 vp, s. 1 ja 71. Kts. Myös KKO 2016:93, missä korkein oikeus käydessään läpi ratkaisun normiperustetta viittaa ensiksi uuteen työtaturma- ja ammattitautilakiin huolimatta siitä, että tapaturma sattui tapaturmavakuutuslain aikana, ja toteaa, että lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimus vastaa tapaturmavakuutuslain aikana vakiintunutta tulkintaa.

¹⁰ Schultz 2007, s. 68.

1.3.2 Korkeimman oikeuden ennakkopäätösten painoarvosta syy-yhteyksymyksissä

Syy-yhteyksymyksen selvittämisen osalta kyse on lähtökohtaisesti luonnontieteellisestä näyttökysymyksestä.¹¹ Kausaliteetin olemassaolon tai sen puuttumisen arviointi on kuitenkin viime kädessä juridisin perustein tehtävää juridista harkintaa, jossa huomioon otetaan luonnon- tai lääketieteellisten seikkojen lisäksi myös muita syy-yhteyden olemassaolon tai sitä vastaan puhuvia seikkoja. Syy-yhteyсарviointi onkin pitkälti esitetyn näytön arviointia.

Työtapaturmien ja vahingon välistä syy-yhteyttä koskevat korkeimman oikeuden ratkaisut koskevat erityyppisiä tapaturmatilanteita sekä erilaisia vammoja ja syy-yhteyсарviointiin vaikuttavia seikkoja. Vammojen sijainti kehossa ja niiden syntymekanismi vaihtelee. Ratkaisujen ollessa hyvin tapauskuvaukseen ja tapauksen tosiseikkoihin perustuvia ja tapauskohtaisen lääketieteellisen todistelun merkityksen ollessa erityisen suurta, on yksittäisen ratkaisun painoarvo ennakkopäätöksenä vähäinen.¹² Korkeimman oikeuden ennakkopäätösten painoarvo syy-yhteyksymysten oikeudellista arviointia normittavana oikeuslähteenä riippuukin pitkälti ratkaisujen perusteluiden laadusta.¹³

Ståhlberg ja *Karhu* ovat esittäneet, ettei korkeimman oikeuden tapaturmavakuutusten syy-yhteyсарviointia koskeville ratkaisulle voida antaa samanlaista prejudikaattiarvoa kuin muille korkeimman oikeuden ratkaisulle. Heidän mukaansa ratkaisut perustuvat pitkälti yksittäistapauksellisiin tosiseikkoihin, harkintaan ja näytön arviointiin.¹⁴

Ståhlberg ja *Karhu* lienevät oikeassa siinä, että tapaukset ovat luonteeltaan yksittäistapauksia, joiden tosiseikat ja esitetty näyttö vaihtelevat suurestikin. Yksittäisen tapauksen prejudikaattiarvo lieneekin vähäinen muusta aiemmasta ratkaisukäytännöstä irrotettuna. Kun huomioidaan korkeimman oikeuden antamien ratkaisujen suuri määrä, on perusteltua kuitenkin esittää, että ratkaisujen prejudikaattiarvo perustuu niiden asemaan osana suurempaa ratkaisujen yhdenmukaista kokonaisuutta. Yksittäisten ratkaisujen sijaan onkin keskityttävä tutkimaan ratkaisujen tapauskohtaisuuden sijaan yleisemmän tason

¹¹ *Saarikoski* 2009, s. 47.

¹² *Hemmo* 2005, s. 273.

¹³ *Saarikoski* 2009, s. 41.

¹⁴ *Ståhlberg – Karhu* 2013 s. 514.

yhteneväisyyksiä ja sitä, miten korkein oikeus yleisemmällä tasolla arvioi syy-yhteyden olemassa oloa tai sen puuttumista.

1.4 Tapaturmavakuutuksen historia ja tarkoitus

Työtapaturmien korvaaminen oli 1800-luvulle tultaessa kautta Euroopan ollut perheen ja suvun sekä joissain tapauksissa ammattikuntalaitoksen vastuulla. Teollistumisen myötä nousi esiin myös ajatus työtapaturmien korvausvastuun laajentamisesta koskemaan työnantajia. Työnantajille katsottiin kuuluvan vastuu huolehtia sellaisten työntekijöiden toimeentulosta, jotka olivat menettäneet työkykynsä ja siten toimeentulomahdollisuutensa työnantajan palveluksessa. Tämä velvollisuus ei kuitenkaan osoittautunut riittäväksi turvaamaan työntekijöiden toimeentuloa, ja 1800-luvun loppupuolella alkoikin lakiin perustuva pakollinen sosiaalivakuutus syrjäyttämään työnantajan henkilökohtaisen vastuun.¹⁵

Maailman ensimmäinen pakolliselle sosiaalivakuutukselle perustuva työtapaturmavakuutuslaki astui voimaan Saksassa vuonna 1884. Suomi ja Ruotsi seurasivat kehitystä pian perässä. Ruotsissa sosiaalivakuutuksen historian voidaan katsoa alkaneen vuonna 1884, jolloin Sven Adolf Hedinin tekemän valtiopäiväaloitteen¹⁶ johdosta valtiopäivät asetti työntekijävakuutuskomitean. Komitea antoi 1888 ehdotuksen pakollisesta tapaturmavakuutuksesta, joka käsitti tietyt teolliset ja teollisuuteen läheisessä yhteydessä oleva elinkeinotoiminnat.¹⁷ Vuosia kestäneen valmisteluprosessin jälkeen säädettiin lopulta vuonna 1901 laki, jonka seurauksena erityisen korkean riskin toimialoilla toimivat työnantajat joutuivat korvausvastuullisiksi työtapaturmista. Korvaussummat olivat kuitenkin pieniä, eikä laki turvannut korvauksia tilanteissa, joissa yritys joutui maksukyvyttömäksi.¹⁸

Ruotsissa päätettiin kaikki työntekijäryhmät kattavan työtapaturmavakuutuksen käyttöönotosta vuonna 1916. Vakuutusjärjestelmän luomiseksi olivat erityisesti ammattiliitot tehneet työtä, joskin myös työnantajat suhtautuivat siihen positiivisesti. Vakuutuksen tarkoituksena oli antaa taloudellista tukea työtapaturman uhreille.¹⁹

¹⁵ *Mänttari* 1972, s. 1

¹⁶ *Motion 1884:11*.

¹⁷ *Arbetareförsäkringskomitén* 1888.

¹⁸ *Edebalk* 2016, s. 84–85.

¹⁹ *Lagproposition 1916:111*

Tapaturmavakuutus oli aikanaan yksi moderneimmista sosiaalivakuutuksista. Vakuutusturvan järjestämisestä huolehti valtion vakuutuslaitos tai työnantajien keskinäiset yhtiöt. Työntekijöiden etujärjestöt suhtautuivat keskinäisten vakuutusyhtiöiden rooliin hyvin vastahakoisesti. Ruotsin keskusammattijärjestö Landsorganisationen i Sverige oli erityisesti huolissaan siitä, että työnantajien ja keskinäisten vakuutusyhtiöiden intressit olivat yhtenevät, minkä he pelkäsivät johtavan liian tiukkoihin tulkintoihin sekä huonompiin korvaustasoihin.²⁰

Suomen ensimmäinen tapaturmavakuutuslaki annettiin 5.12.1895²¹. Se oli samalla ensimmäinen sosiaalivakuutuslaki Suomessa.²² Ensimmäinen tapaturmavakuutuslaki ei ehtinyt olla kauaa voimassa, kun järjestelmää muutettiin ja korvaukseen oikeutettujen piiriä sekä korvausetuja laajennettiin. Tapaturmavakuutuslainsäädäntöön tehtiin useita muutoksia 1900-luvun alkupuolella.²³ Vuonna 1948 säädettiin tapaturmavakuutuslaki (608/1948), joka pysytettiin voimassa lukuisten muutosten ja päivitysten avulla aina 2010-luvun puoliväliin saakka, jolloin nykyisin voimassa oleva työtapaturma- ja ammattitautilaki astui voimaan ja kumosi tuolloin voimassa olleet työtapaturmia ja ammattitauteja koskeneet lait.

Tapaturmavakuutusjärjestelmän tarkoituksena oli sen alkuaikoina kattaa työnantajien velvollisuus huolehtia työntekijöistään ja näiden toimeentulosta myös näiden jouduttua työkyttömiksi työtapaturman seurauksena ilman että se oli riippuvainen yksittäisen työnantajan maksukyvyistä. Myöhemmälle tapaturmavakuutukselle on nähty kaksi eri tarkoitusta: 1) Vahingoittuneen ja hänen perheensä toimeentulon helpottaminen niin kauan kuin tapaturmasta seuraa osittainen tai täydellinen työkyvyttömyys sekä 2) vahingoittuneen mahdollisimman pikaisen ja täydellisen paranemisen eli työkyvyn palauttaminen mahdollisimman pikaisesti ja siten työelämään paluun mahdollistaminen. Historiallisesti vakuutuksen tarkoituksena ei ole pidetty sosiaalista huoltoa.²⁴

Nykyään tapaturmavakuutus luetaan osaksi lakisääteistä sosiaalivakuutusjärjestelmää.²⁵ Sen tarkoituksena on, kuten sata vuotta sitten, tasata työtapaturmasta työntekijälle aiheutuvaa

²⁰ *Motion AK 1916:275*

²¹ Laki koskeva työnantajan vastuunalaisuutta työntekijää kohtaavasta ruumiinvammasta, 1895.

²² *Mänttari* 1972, s. 1–2 sekä *Tuori – Kotkas* 2015, s. 91 – 92.

²³ Työväen tapaturmavakuutusasetus 5.8.1917, työväen tapaturmavakuutuslaki 17.7.1925 sekä työntekijäin tapaturmavakuutuslaki 12.4.1935.

²⁴ *Mänttari* 1972, s. 3–4.

²⁵ *HE 277/2014 vp*, s. 9 ja 74 sekä esim. *Kukkonen – Karmavalo* 2004, s. 13.

taloudellista riskiä vakuutuksenottajana toimivan työnantajan ja vakuutetun eli työntekijän välillä.²⁶ Kyseessä on nimensä mukaisesti vakuutus, joten se muistuttaa hyvin pitkälti muita vakuutuksia ja siihen sovelletaan vastaavia vakuutus oikeudellisia periaatteita, ellei työtapaturma- ja ammattitautilaista muuta johdu.

1.5 Työtapaturman määrittely

1.5.1 Työtapaturman määritelmä työtapaturma- ja ammattitautilaissa

Uudella työtapaturma- ja ammattitautilailla kumottiin muun muassa tapaturmavakuutuslaki (TapVakL 608/1948) sekä ammattitautilaki (1343/1988). Kumotussa sääntelyssä vakuutettujen piiri määriteltiin työsuhteen tunnusmerkistöä vastaavaksi (TapVakL 1:1). Sen mukaan oikeus saada korvausta työtapaturmasta oli sillä, joka sopimuksen perusteella, työntekijänä vastiketta vastaan tekee työtä toiselle työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena.²⁷ Määritelmä vastaa nykyisin voimassa olevan työsopimuslain (TSL, 55/2001) mukaista työsuhteen tunnusmerkistöä (TSL 1 §). Työtapaturma- ja ammattitautilain henkilöllinen soveltamisala on määritelty lain 8 ja 9 §:ssä. Lain soveltamisalaan luetaan kaikki työ- ja virkasuhteessa tehty työ, tietty johtavassa asemassa tehty työ sekä laissa erikseen säädetyt työ- tai virkasuhteen ulkopuolelle jäävät työsuoritukset.

Työtapaturmalla tarkoitetaan sellaista tapaturmaa, joka on sattunut työntekijälle työssä tai työntekopaikan alueella (20 §). Myös työntekopaikan alueen ulkopuolella sattunut tapaturma voi olla korvattava työtapaturma. Jotta tapaturman voidaan katsoa sattuneen työssä, on sen oltava tapahtunut työnteon yhteydessä (21 §). Työtapaturman käsitteellä on siis hyvin läheinen yhteys tapaturman kärsineen työhön ja työtehtäviin. Työntekopaikan alueella sattunut tapaturma luetaan työtapaturmaksi ainoastaan silloin, jos se on sattunut työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa (21 §). Tällaiseksi toiminnaksi katsotaan lain esitöiden mukaan muun muassa toiminta, joka liittyy normaalisti työntekopaikan alueella pidettäviin virkistys-, ruokailu- ja kahvitaukoihin sekä liikkuminen työntekopaikan alueella.²⁸ Tutkimuskysymyksen kannalta ei tässä yhteydessä ole tarpeen syventyä tämän enempää kysymykseen siitä, milloin tapaturmassa on nimenomaisesti kyse

²⁶ Mänttari – Nyyssölä 2016, s. 17–18.

²⁷ Virtanen 1982, s. 13 ja 16.

²⁸ HE 277/2014 vp, s. 76.

työtapaturmasta. Sen sijaan tapaturman käsitteen määritelmällä on merkitystä myös syy-yhteyttä arvioitaessa.

Työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:ssä on määritelty tapaturman käsite. Sen mukaan tapaturmalla tarkoitetaan äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden. Lain 20 §:ssä määritellään lisäksi ne olosuhteet, missä tapaturman on tullut sattua, jotta sitä pidetään työtapaturmana. Käsitteen määritelmän sisältö perustuu pitkälti vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön. Jotta kyseessä olisi työtapaturmana korvattava vahinko, tulee kaikkien edellytysten täytyä samanaikaisesti.

Vahinkotapahtuman määrittelemisen työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettuun tapaturmaksi on usein helppoa ja yksiselitteistä. Toisaalta määrittelyn ongelmat liittyvät usein tapaturman ns. ala- ja ylärajan määrittelyyn. Toisin sanoen kysymys on siitä, miten vähäinen poikkeama odotetusta tapahtumainkulusta muodostaa tapaturman ja käänteisesti minkä kokoisia tietoisia riskejä henkilö voi ottaa, jotta vahinkotapahtumaa voidaan vielä pitää tapaturmana.²⁹

Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osalta tapaturman käsite poikkeaa jossain määrin yksityisen tapaturmavakuutuksen mukaisesta käsitteestä. Yksityisessä tapaturmavakuutuksessa tapaturmalla tarkoitetaan ”*äkillistä, ulkoista, ruumiinvamman aiheuttavaa tapahtumaa, joka sattuu vakuutetun tahtomatta*”³⁰. Vakuutuslajien erot näkyvät erityisesti ulkoisen tekijän ja äkillisyyden käsitteiden tulkinnassa jäljempänä lyhyesti selitettävällä tavalla. Vaatimus äkillisyydestä sulkee korvausvastuun ulkopuolelle sellaiset vahingot, jotka syntyvät pitkän ajan kuluessa, kuten hiertymävammat. Vahinkotapahtuman tulee olla ulkoapäin vaikuttava, joten esimerkiksi tavanomaisen työliikkeen yhteydessä syntyneet vammat eivät tule korvattavaksi yksityisestä tapaturmavakuutuksesta. Lisäksi yksityisen tapaturmavakuutuksen vakuutusehdoissa usein rajataan tiettyjä tapaturmia vakuutuksen ulkopuolelle.³¹

²⁹ Mänttari – Nyyssölä 2016, s. 44–45.

³⁰ Hoppu – Hemmo 2006, s. 387.

³¹ Hoppu – Hemmo 2006, s. 387–390.

1.5.2 Vaatimus ulkoisesta tekijästä tapaturman aiheuttajana

Työtapaturma- ja ammattitautilain määritelmän perustana on yksityisen tapaturmavakuutuksen määritelmän tavoin ulkoisesta tekijästä johtuva tapahtuma. Työtapaturma voi fyysisen vahingon lisäksi olla myös psyykkinen ilman näkyviä fyysisiä vammoja. Ulkoisella tekijällä tarkoitetaan vahingoittuneesta riippumattonta seikkaa, joka aiheuttaa vahinkotapahtuman.³² Hallituksen esityksessä on mainittu esimerkkeinä muun muassa kadun liukkaus, kuoppa tiessä, päälle kaatuva elementti tai käteen osuva terävä esine.

Toisin kuin yksityisen tapaturmavakuutuksen osalta, vaatimusta ulkoisesta tekijästä ei ole kuitenkaan tulkittu lakisääteisen tapaturmavakuutuksen yhteydessä suppeasti tai kirjaimellisesti. Työtapaturmana korvattava vahinko voi olla esimerkiksi rakennustelineiltä putoaminen ilman että putoamisen aiheuttaa ulkoinen tekijä kuten voimakas tuulenpuuska. Vastaavalla tavalla kaatumisia pidetään työtapaturmina vaikkei niille voida esittää ulkoista tekijää kuten lattian liukkautta.³³ Lain esitöiden mukaan ulkoista tekijää ei määritellä laissa tarkemmin, jotta käsitettä voidaan tulkita joustavasti.³⁴

1.5.3. Vaatimus tapaturman äkillisyydestä

Työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:n määritelmän mukaan vahinkotapahtuman tulee olla myös äkillinen, jotta sitä voitaisiin pitää laissa tarkoitettuna tapaturmana. Vaatimus vahinkotapahtuman äkillisyydestä sulkee pitkäkestoiset tapahtumat määritelmän ulkopuolelle. Hallituksen esityksessä todetaan kuitenkin, että äkillisyyttä on arvioitava tapauskohtaisesti, eikä sen kestolle voida säätää selvää aikarajaa.³⁵

TyTAL:ssa on säädetty tilanteesta, jossa vahinko voi tulla korvattavaksi ilman että äkillisyyden vaatimus täyttyy. Kyse voi olla ammattitaudista, joka syntyy tyypillisesti pitkäaikaisen altistuksen seurauksena. Lisäksi lain 18 §:ssä säädetään tietyistä vammoista, joita pidetään tapaturmana huolimatta siitä, että ne syntyvät äkillisyyden vaatimuksesta poiketen hieman pidemmän ajan kuluessa. Tällaisia 18 §:ssä tarkoitettuja vammoja ovat muun muassa paleltumavammat, hiertymä sekä säteilyn aiheuttamat vammat.

³² HE 277/2014 vp, s. 80.

³³ Mänttari – Nyysölä 2016, s. 45–46.

³⁴ HE 277/2014 vp, s. 80.

³⁵ HE 277/2014 vp, s. 73.

Äkillisyyden vaatimuksesta on oikeuskäytännössä toisinaan joustettu hyvinkin paljon. Oikeuskäytännössä on vakiintunut tulkinta, jonka mukaan tapaturmaa hoidettaessa syntyneen komplikaation katsotaan kuuluvan myös tapaturmavakuutuksen korvausalaan.³⁶ Myös muun muassa työliikkeiden aiheuttamat lihas- ja jännevammat sekä hiertymät ja hankaumat oikeuttavat korvaukseen.³⁷ Korvaukseen oikeuttavat myös sellaiset vammat, jotka ovat seurausta työtapaturmassa syntyneestä vammasta.³⁸

Korkeimman oikeuden vuonna 2017 antamassa ennakkoratkaisussa oli kyse vakuutetulla diagnosoidun masennuksen syy-yhteydestä neljä vuotta aiemmin sattuneeseen työtapaturmaan, jossa A:n pikkusormen päälle putosi putki ja sormi murtui. Sormen murtuman hoitaminen ei kuitenkaan onnistunut haavaan tulleen infektion takia, minkä seurauksena pikkusormi jouduttiin amputoimaan kärkinivelen tasolta. Amputoituun sormeen kehittyi alueellinen kipuoireyhtymä, minkä paraneminen pitkittyi ja aiheutti psyykkistä ahdistuneisuutta ja kuormitusta.³⁹ Korkein oikeus totesi todennäköisen syy-yhteyden tulleen näytetyksi ja A:n olevan siten oikeutettu tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen.⁴⁰

1.5.4 Vaatimus tapaturman odottamattomuudesta

Vahinkotapahtuman tulee olla äkillisyyden ja ulkoisen tekijän vaikutuksen lisäksi myös odottamaton, jotta kyseessä voisi olla työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettu tapaturma. Lain perusteluissa todetaan, että ulkoisen tekijän aiheuttaman tapahtuman pitää olla vahingonkäräjälle ennalta arvaamaton.⁴¹ Selkeästi ennalta-arvaamattomia tapahtumia ovat esimerkiksi liikenneonnettomuudet sekä vahingonkäräjän päälle putoavat taakat. Sitä vastoin käsillä saattaa toisinaan olla myös tilanne, jossa tapaturman sattumista voidaan pitää jopa todennäköisenä.

Työntekijän liikkua esimerkiksi jäisellä alustalla tai vaativassa maastossa on tapaturman sattuminen sillä tavalla mahdollista, että sitä on vaikeaa pitää ainakaan ennalta

³⁶ Hemmo 2005, s. 276. Kts. myös esim. KKO 1991:59 ja KKO 2004:99.

³⁷ Norio-Timonen 2011, s. 18–19 sekä esim. KKO 2012:97.

³⁸ KKO 2010:65

³⁹ KKO 2017:96

⁴⁰ Vastaavia masennuksen ja tapaturman välisestä syy-yhteydestä annettuja ratkaisuja ovat esim. KKO 2013:7, KKO 2012:12, KKO 2011:69 sekä KKO 2010:73.

⁴¹ HE 277/2014 vp, s. 16 ja 73.

arvaamattomana. Siitä huolimatta kaatumista jäisellä alustalla pidetään laissa tarkoitettuna tapaturmana. Hallituksen esityksen mukaan odottamattomuuden vaatimuksella viitataan sen sanamuodon mukaisen merkityssisällön sijaan työntekijän tahdosta riippumattomaan tapahtumaan.⁴² Toisin sanoen, odottamattomasta tapahtumasta ei ole kyse silloin, kun työntekijä vahingoittaa itseään tahallaan tai joissain tapauksissa törkeällä huolimattomuudella.⁴³

Termillä *vahinko* tarkoitetaan tässä tutkielmassa TyTAL 2 §:n 1 mom. 2 kohdan mukaista määritelmää. Sen mukaan vahingolla tarkoitetaan sellaista seurausta, joka johtuu 15 §:n mukaisesta vahinkotapahtumasta eli työtapaturmasta tai ammattitaudista. Vahinko käsitteenä tuleekin erottaa vahinkotapahtuman käsitteestä. Laissa säädetyn määritelmän mukaan tapaturmalla tarkoitetaan ”*ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden*” (TyTAL 17§). Hallituksen esityksessä työtapaturma ja ammattitautilaisi on annettu esimerkkejä määritelmän mukaisista tapahtumista. Sen mukaan tapahtumalla tarkoitetaan muun muassa työkalun aiheuttamaa iskuja, kompastumista epätasaisella pinnalla, betonielementin kaatumista, työkoneen alle jäämistä, käden osumista neulaan tai koneen terään, horjahtamista alas rakennustelineiltä tai aseella uhkaamista ryöstö- tai asiakaspalvelutilanteessa.⁴⁴

⁴² HE 277/2014 vp, s. 73.

⁴³ Mänttari – Nyyssölä 2016, s. 47.

⁴⁴ HE 277/2014 vp, s. 72.

2. SYY-YHTEYDEN KÄSITE OIKEUSTIETEESSÄ JA LUONNONTIETEESSÄ

2.1. Syy-yhteyden arviointi vahingonkorvausoikeudessa

Vakuutusoidellinen syy-yhteyсарviointi juontuu vahingonkorvausoikeudessa omaksuttuun syy-yhteyden käsitteeseen ja sitä koskeviin oppeihin.⁴⁵ Näin on myös työtaturma- ja ammattitautivakuutuksen osalta. Työtaturma- ja ammattitautivakuutuksesta maksettavan korvauksen edellytyksenä on syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman välillä. Samalla tavoin vahingonkorvausoikeudellisen korvausvastuun yleisiin edellytyksiin kuuluu vahinkotapahtuman ja vahingon välisen syy-yhteyden vaatimus.⁴⁶

Vahingonkorvausvelvollisuuden syntymisen edellytyksenä on myös vastuuperusteen olemassaolo. Aiheutuneen vahingon tulee olla syy-yhteydessä sellaiseen tekoon, joka on säädetty korvausvelvollisuuden aiheuttavaksi taikka muuten voimassa olevan oikeuden perusteella sellaisena pidettävään tekoon. Työtaturma- ja ammattitautivakuutuksen osalta vastuuperusteena toimii lakisääteinen tapaturmavakuutus ja sen soveltamisalaan kuuluvat tapaturmat.⁴⁷

Pelkkä vastuuperusteen olemassaolo ei ole riittävä vahingonkorvausoikeudellisen vastuun syntymiseksi. Lisäksi vaaditaan, että on syntynyt vahinko, joka on juuri kyseisen vastuuperusteen yhteydessä korvattavaksi tuleva vahinko. Minkä tahansa vahingon korvaaminen ei kuitenkaan tule kyseeseen, vaan edellytetään myös, että syntynyt vahinko on myös riittävässä ennalta arvattavassa syy-yhteydessä korvausvastuuseen johtaneeseen tekoon tai laiminlyöntiin.⁴⁸

Syy-yhteyden arvioinnissa on kysymys vahinkoon johtaneen oikeudellisesti merkittävän syyn etsimisestä. Syy-yhteyden selvittämisessä ei ole varsinaisesti kyse oikeudellisesta ongelmasta, vaan faktisesta seikasta, jonka selvittämisessä on apuna eri tieteenalojen tuottama tutkimustieto, esimerkiksi luonnontieteellisten tai yhteiskunnallisten syy- ja seuraussuhteiden lainalaisuuksista. Tuon tutkimustiedon pohjalta tehdään oikeudellisia

⁴⁵ Hoppu – Hemmo 2006, s. 11-12 sekä Hemmo 2005, s. 7.

⁴⁶ Tiilikka 2007, s. 273 sekä Hemmo 1994, s. 53 – 54.

⁴⁷ Mänttari – Nyssölä 2016, s. 18 sekä Saarikoski 2009, s. 115.

⁴⁸ Hemmo 2005, s. 109 ja Ståhlberg – Karhu 2013, s. 335

johtopäätöksiä.⁴⁹ Myös kokemusperäisyyteen perustuvalla kausaalisuudelle voidaan antaa merkitystä syy-yhteyttä arvioitaessa.⁵⁰ Toisaalta syy-yhteyden arvioinnin perustuessa oikeudellisesti merkittävän syyn todentamiseen, voivat tieteelliset teoriat tarjota vain suuntaa antavaa apua kysymyksen oikeudelliseen selvittämiseen.

Luonnontieteellinen syy-yhteys voidaan katsoa olevan olemassa, jos väitetyn vahingon aiheuttanut syy on ajallisessa yhteydessä tapahtumaan ja jos oletettu syy on käsillä olevien tietojen mukaan riittävä aiheuttamaan kyseisenkaltaisen vahingon. Kyse on siis siitä, että luonnontieteellisen tutkimustiedon perusteella muodostettuihin käsityksiin eri ilmiöiden välisistä syy- ja seuraussuhteista. Syy-yhteysharkinta ei ole kuitenkaan pelkästään luonnontieteellisesti hyväksyttävän syy-seuraussuhteen jälkikäteistä rakentamista, vaan myös kilpailevat syyt tulee sulkea pois. Toisaalta syy-yhteyden olemassaololta ei edellytetä täyttä varmuutta tai sitä lähenevää todennäköisyyden astetta, vaan syy-yhteyden katsotaan riittävästi näytetyksi myös silloin kun syy-yhteyden puolesta on esitetty 40 prosentin todennäköisyysnäyttö, vastanäytön ollessa 20 prosenttia ja epävarman harmaan alueen 40 prosenttia.⁵¹

Yksinkertaisimmillaan ja yleisimmin vahingonkorvausoikeudessa hyväksytyyn näkemyksen mukaan kysymys syy-yhteyden olemassaolosta voidaan pelkistää käänteiselle kysymykselle rakentuvan arvioinnin kautta (oppi välttämättömästä syystä, *conditio sine qua non*).⁵² Voidaan siis esittää kysymys siitä, olisiko vahinkoa aiheutunut, jos väitettyä vahinkotapahtumaa ei olisi sattunut.⁵³ Tällainen pitkälti luonnontieteelliseen tutkimustietoon perustuva käsitys eri ilmiöiden välisistä syy- ja seuraussuhteista ei ole kuitenkaan yksistään riittävä metodi syy-yhteyksarviointiin. Menetelmään sisältyy useita puutteita, joita ei tässä yhteydessä ole tarpeen eritellä. Todettakoon kuitenkin, ettei voida esimerkiksi olettaa toimijalta täydellistä passiivisuutta välttyäkseen korvausvastuusta, joten tarvitaan muita keinoja syy-yhteykskysymyksen purkamiseen. Toteutuneen menettelyn sijasta voidaankin kiinnittää huomiota normaalina pidettävään käyttäytymiseen ja kysyä, olisiko tällainen käyttäytyminen johtanut myös vahingon aiheutumiseen.⁵⁴

⁴⁹ *Ståhlberg – Karhu* 2013, s. 336.

⁵⁰ *Routamo* 1972, s. 105.

⁵¹ *Hemmo* 2005, s. 123 sekä *Isokoski* 2001, s. 120.

⁵² *Schultz* 2007, s. 48.

⁵³ *Hemmo* 2005, s. 112.

⁵⁴ *Hemmo* 2005, s. 112.

Huomiota voidaan kiinnittää myös siihen, onko vahingon aiheuttajaksi epäilty tekijä ollut riittävä aiheuttamisvoimaltaan vahingon aiheutumiselle. Yksi tekijä syy-yhteyden olemassaoloa arvioitaessa on kysymys ajallisesta yhteydestä. Ajallisen yhteyden puuttuminen vahinkotapahtuman ja vahingon välillä osoittaa syy-yhteyden puuttumisen. Ajallinen yhteys on siten välttämätön edellytys syy-yhteydelle. Vastaavasti voidaan todeta ajallisen yhteyden vahingon ja vahinkotapahtuman toimivan ainoastaan indisiona siitä, että syy-yhteys saattaisi olla olemassa. Ajallisen yhteyden lisäksi vahingon on tullut olla riittävän aiheuttamisvoimainen. Lisäksi arvioinnissa pyritään sulkemaan pois kilpailevia selitystekijöitä.⁵⁵

Syy-yhteyden selvittäminen ei ole aina kuvattavissa selkeällä ja yksiselitteisellä metodilla tai kysymyksenasettelulla. Potentiaalisten vahingonaiheuttajien määrän kasvaessa on oppi välttämättömästä syystä riittämätön. Vahingonkorvausoikeudessa on luotu useita rinnakkaisia tai keskenään limittäisiä määritelmiä syy-yhteyden käsitteelle. *Conditio sine qua non* –mallia onkin kritisoitu voimakkaasti sen puutteista johtuen. Nykyisin yksi yleisistä vaihtoehtoisista tavoista määritellä vahingonkorvausoikeudellisesti relevantti syy-yhteys on niin sanottu NESS-määritelmä (*necessary element of a sufficient set*), mille on ominaista aiheuttavan tekijän riittävyuden tuominen arviointiin syyn välttämättömyyden rinnalle.⁵⁶ Oppi pyrkii erottamaan luonnontieteellisesti välttämättömät mutta juridisesti irrelevantit tekijät varsinaisesta vahingon aiheuttaneesta syystä. *Schultz* on taasen väitöskirjassaan vienyt NESS-määritelmää yhä pidemmälle luomalla sen pohjalta empiirisen syy-mallin, jonka lähtökohtana on syy-yhteyden luonne faktisena tai tosiasiallisena arviona siitä, mitä on tapahtunut empiirisesti havaittavissa olevassa todellisuudessa juridisen tai normatiivisen arvion sijaan.⁵⁷ Kotimaisessa vahingonkorvausoikeudellisessa keskustelussa on NESS-määritelmä saanut varauksellista kannatusta.⁵⁸

Lähtökohtana syy-yhteysarvioinnissa on väitetyn vahinkotapahtuman todenperäisyys. Syy-yhteyden arvioinnissa ei oteta kantaa siihen, onko esitetty kuvaus tapaturmasta totta. Arvioitaessa tapaturmakuvauksen todenperäisyyttä ei kyse ole syy-yhteysarvioinnista, vaan oikeustositseikan arvioinnista. Toisaalta tapahtumakuvausta ja sen uskottavuutta ei voida

⁵⁵ Hemmo 2005, s. 124 sekä Isokoski 2001, s. 201

⁵⁶ Cane 1997, s. 166–167 sekä Honoré 1995, s. 366.

⁵⁷ Schultz 2007, s. 444–445.

⁵⁸ Hemmo 2005, s. 114–115.

täysin erottaa syy-yhteysarvioinnista. Tämä näkyy esimerkiksi arvioitaessa sitä, olisiko tapaturman väitetyksi aiheuttanut tekijä tai mekanismi riittävän voimakas energioiltaan aiheuttamaan väitetyt vammat.

2.2 Tapaturmavakuutuksen suhde vahingonkorvaus- ja vakuutusoikeyteen

Vakuutustoiminta on vahingonkorvausoikeydesta erillinen korvausjärjestelmä, jonka tarkoituksena on vakuutusehdoissa rajattujen vahinkotapahtumien korvaaminen. Vakuutustoiminnan tarkoituksena on vakuutusriskin jakaminen useiden vakuutuksenottajien välillä siten että maksetuista vakuutusmaksuista kertyneistä varoista maksetaan korvaus niille, joita vahinko on kohdannut.⁵⁹ Toisin kuin vahingonkorvausoikeydessä, vakuutusoikeydellinen korvausvastuu ei perustu laissa tai sopimuksessa asetettujen kieltojen rikkomiselle taikka sellaiseen toiminnan harjoittamiselle, johon on liitetty vahingonkorvausvelvollisuus. Vakuutusoikeydessä vastuuperusteena on vakuutus sopimus, jolla vakuutusyhtiö on sitoutunut korvaamaan sopimuksessa sovitut vahingot.⁶⁰ Vakuutusoikeydellinen korvausvelvollisuus voi olla vahingonkorvausoikeyttä laajempi ja perustua myös muuhun kuin suoranaiseen vahinkoon tai haittaan.⁶¹

Vakuutusoikeyus ja vahingonkorvausoikeyus ovat jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Yhtenä esimerkkinä voidaan nostaa esiin syy-yhteyden arviointitavat ja siihen liittyvät näyttövaatimukset. Vakuutusoikeydellisessä oikeuskäytännössä omaksutut arviointitavat voivat vaikuttaa myös siihen, miten vahingonkorvausoikeydellisissä tilanteissa arvioidaan syy-yhteyttä.⁶²

Vakuutusoikeyus oikeydenalana muodostuu niistä oikeusjärjestyksen säännöksistä, jotka säätelevät vakuutusta, vakuutus sopimusta ja vakuutustoimintaa. Vakuutusoikeydessa on sekä yksityis- että julkisoikeyden alaan kuuluvia säännöksiä.⁶³ Lakisäateisessä tapaturmavakuutuksessa on piirteitä sekä yksityis- että julkisoikeydellisistä säännöksistä. Tapaturmavakuutus turva on yksityisten tapaturmavakuutuslaitosten hoidettava ja vakuuttaminen tapahtuu yksityisoikeydellisten vakuutus sopimusten pohjalta, joskin sopimusten sisältö sekä muut sopimusvapauden piiriin luettavat seikat kuten päätäntä vapaus

⁵⁹ Hoppu – Hoppu 2005, s. 243.

⁶⁰ Hoppu – Hoppu 2005, s. 244.

⁶¹ Hoppu – Hemmo 2006, s. 9.

⁶² Ståhlberg – Karhu 2013, s. 40

⁶³ Hoppu – Hemmo 2006, s. 7.

ovat pitkälti suoraan lailla määrättyjä. Toisaalta tapaturmavakuutus on osa lakisääteistä sosiaaliturvaa, yksi sosiaalivakuutuksen muoto, ja korvauskäsittely on tosiasiallista julkisen vallan käyttöä, johon sovelletaan hallintomenettelyä koskevia säännöksiä.

Vakuutuslainsäädännön (VSL 543/1994, 17.6.2016/467) 1 § 1 mom. perusteella lakia ei sovelleta lakisääteisiin vakuutuksiin. Laissa ei tarkemmin määritellä, mitä lakisääteisellä vakuutuksella tarkoitetaan, mutta lakiehdotuksen perusteluiden mukaan lakisääteisenä vakuutuksena pidetään sellaista vakuutusta, jonka ottaminen perustuu laissa säädettyyn velvollisuuteen.⁶⁴ Lakisääteinen tapaturmavakuutus perustuu vakuuttamisvelvollisuudelle (TyTAL 3 §). Työnantajalle on lailla säädetty velvollisuus vakuuttaa työntekijänsä työtapaturmien ja ammattitautien varalta siten kuin työtapaturma- ja ammattitautilain säädetään. Vaikka lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta tehdäänkin erillinen vakuutuslainsäädäntö, on sopimusvapaus hyvin rajoittunutta. Vakuutuksella ei voida vaikuttaa työtapaturma- ja ammattitautilain nojalla maksettavien etuuksien sisältöön tai maksettavaan vakuutusmaksuun. Se, jonka hyväksi vakuutus on voimassa, ei voi myöskään vaikuttaa sopimusosapuolen valintaan, toisin kuin vakuutuslainsäädännön mukaisissa vakuutuksissa. Lakisääteinen tapaturmavakuutus onkin VSL 1 §:ssä tarkoitettu lakisääteinen vakuutus, joka rajautuu vakuutuslainsäädännön sekä vakuutuslainsäädännön mukaisista vakuutuslainsäädännön periaatteiden soveltamisalan ulkopuolelle.

Työtapaturma- ja ammattitautilain korvaukset eivät perustu vahingonkorvausvastuuseen. Vahingon korvaamisen edellytyksenä eivät ole vahingonkorvausoikeudelliset korvaamisen edellytykset. Näin ollen vahingonkäräjien oikeus korvauksen saamiseen ei perustu vahingonaiheuttajan tai työnantajan tuottamukseen, vaan arviointi tehdään pelkästään työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella.⁶⁵ Vahingonkorvausoikeus liittyy kuitenkin läheisesti tutkimuskysymyksen alaan, erityisesti syy-yhteyden käsitteen kautta. Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti korvattava vahinkotapahtuma on määritelty laissa. Syy-yhteyden käsite tapaturmavakuutuksen osalta ei poikkea käsitteenä vahingonkorvaus- ja vakuutuslainsäädännön mukaisesta syy-yhteyden käsitteestä.⁶⁶

⁶⁴ HE 114/1993 vp, s. 21.

⁶⁵ HE 277/2014 vp, s. 10.

⁶⁶ Ståhlberg – Karhu 2013, s. 40

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesti maksettava korvaus on ensisijainen suhteessa muuhun lakisääteiseen vakuutus- ja sosiaaliturvaan. Muusta järjestelmästä maksetaan lisäkorvausta ainoastaan niissä tapauksissa, joissa korvaus on suurempi kuin työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan maksettava korvaus. Tästä syystä esimerkiksi työmatkalla tapahtuneen liikenneonnettomuuden aiheuttama henkilövahinko korvataan tapaturmavakuutuksesta.

Vahingonkorvausoikeudessa on pohjimmiltaan ja perinteisen näkemyksen mukaan kyse oikeudenmukaisuudesta.⁶⁷ Amerikkalaisessa vahingonkorvausteoriassa esiintyy kaksi toistensa kanssa kilpailevaa teoriakoulukuntaa: Oikeustaloustieteellisen sekä oikeudenmukaisuuden näkökulman varaan rakentuvat koulukunnat.⁶⁸ Pohjoismaisessa vahingonkorvausoikeudessa oikeustaloustieteellinen tapa lähestyä vahingonkorvausoikeutta ei ole (ainakaan toistaiseksi) vallannut samanlaista jalansijaa, joskaan täysin tuntematon se ei ole myöskään pohjoismaisessa keskustelussa.⁶⁹

Perinteinen syy-yhteysarviointi vahingonkorvausoikeudessa lähtee taaksepäin katsovasta ja individuaalisesta näkökulmasta, jossa kysytään, oliko se juuri A joka tuottamuksellaan aiheutti B:lle vahinkoa.⁷⁰ Sen sijaan oikeustaloustieteellinen vahingonkorvausoikeuden analyysi lähtee kysymyksistä siitä, millaiset oikeudelliset ratkaisut ovat tehokkaita tai kustannuksia minimoivia. Analyysin lähtökohtana on siten eteenpäin katsova ja yleisellä tasolla tehtävä analyysi sen sijaan että analyysin lähtökohtana olisi yksittäinen vahingonaiheuttaja ja vahingonkärsijä sekä heidän välinen suhteensa. Tavoitteena on siten yksittäisen jo sattuneen vahingon käsittelyn sijaan keskittyä luomaan oikeanlaisia kannustimia, jotta vastaavat vahingot voitaisiin tulevaisuudessa välttää.⁷¹

Oikeustaloustieteellisellä lähestymistavalla on vahingonkorvausoikeudesta poiketen hyvinkin merkityksellinen asema vakuutusosoikeudessa. Sen sijaan, kun puhutaan juridisesta syy-yhteydestä vakuutusosoikeudellisena käsitteenä, ei oikeustaloustieteellisillä teorioilla ole sen suurempaa merkitystä kuin vahingonkorvausoikeudellisen syy-yhteyksikäsitteen

⁶⁷ Hakalehto-Wainio 2008, s. 51.

⁶⁸ Schultz 2007, s. 104 sekä Fletcher G. 1972, s. 85.

⁶⁹ Hakalehto-Wainio 2008, s. 59; Hemmo 2002, s. 21–23; Pöyhönen 2000 s. 4; Schultz 2007, s. 101 sekä Viljanen 2008, s. 461 ja 469.

⁷⁰ Schultz 2007, s. 131–132.

⁷¹ Viljanen 2008, s. 462; Schultz 2007, s. 131 sekä Schäfer 2000, s. 569–571.

yhteydessä. Tapaturmavakuutuksen tarkoitus sekä työntekijän tuottamuksen vaikutuksesta tapaturmakorvaukseen säädetty huomioiden, ei oikeustaloustieteellisellä lähestymistavalla tapaturmavakuutuksen syy-yhteysarvioinnissa voi nähdä olevan kovin suurta merkitystä. Vakuutustapahtumat ovat harvoin vahingonkäräjistä erillisen henkilön tuottamuksella aiheuttamia tai muutoinkaan luonteeltaan sellaisia, että tulevaisuuden kustannuksia voitaisiin ajatella minimoitavan jakamalla riskiä vahingon jo aiheuduttua. Oikeustaloustieteellinen näkökulma ja lähestymistapa soveltuvatkin tapaturmavakuutusten yhteydessä lähinnä koko tapaturmavakuutusjärjestelmän tasolla käytävään keskusteluun.

2.3 Kausaliteettiopin merkitys työtapaturmien syy-yhteyttä arvioitaessa

Tapaturmavakuutuksesta korvattavan vahingon ja vahinkotapahtuman välisessä syy-yhteysarvioinnissa näkyvät vahingonkorvausoikeudessa omaksutut kausaliteettiopin. Jotta vamma voisi tulla korvattavaksi vakuutuksesta, edellytetään, että se on aiheutunut työtapaturman seurauksena. Jos vamma olisi syntynyt työtapaturmasta riippumatta, ei kyseessä voi olla vakuutuksesta korvattava tapahtuma (*conditio sine qua non*). Toisaalta tapaturmavakuutuksen syy-yhteysarviossa ei merkitystä ole juurikaan sillä, olisiko normaalina pidettävä käyttäytyminen johtanut vammaan, vaan vahinko tulee korvattavaksi riippumatta siitä, oliko vahingon syntyminen odotettavissa tai olisiko vahingonkäräjä voinut toimillaan rajoittaa tai estää vahingon syntymisen. Tapaturma- ja ammattitautivakuutuksessa maksettavan korvauksen yhteydessä ei tuottamus- ja ennalta-arvattavuuskysymykset tule arvioitavaksi⁷², vaan arviointi perustuu työtapaturman määritelmän täytyessä puhtaasti todennäköiselle lääketieteelliselle syy-yhteydelle. Arvioitaessa välttämättömän syyn käsillä oloa arvioidaan samalla sitä, onko käsillä jokin muu kuin tapaturmasta johtuva syy, joka olisi voinut aiheuttaa vahingon.

Ajalliselle yhteydelle annettava merkitys tapaturmavahingon syy-yhteysarviossa vastaa vahingonkorvausoikeudessa omaksuttua näkemystä. Ajallinen yhteys vahinkotapahtuman ja aiheutuneen vahingon välillä on siten välttämätön edellytys tapaturmakorvauksen myöntämiselle. Tässä yhteydessä lienee tarpeen korostaa, että ajallinen yhteys ei tarkoita välitöntä vahingon ilmenemistä vahinkotapahtuman jälkeen, vaan ajallinen yhteys voi olla olemassa, vaikka varsinainen vahinko ilmenisi vasta jonkin ajan kuluttua. Ajallinen yhteys ei ole kuitenkaan riittävä yksistään osoittamaan syy-yhteyden olemassaoloa, vaan ajallisesta

⁷² Poikkeuksena tahallisella teolla itselle aiheutettu vahinko.

yhteydestä huolimatta saattaa syy-yhteys puuttua kokonaan. Ajallinen yhteys esimerkiksi vamman ilmenemisen ja vahinkotapahtuman välillä saattaa olla ilmeinen siitä huolimatta, että vamma oli vahingonkäräjällä piilevänä jo ennen vahinkotapahtumaa ja vahinkotapahtuma ainoastaan sai aikaan sen havaitsemisen. Arkielämässä syy-yhteyspäättely perustuu usein omaan intuitioon ja ajalliseen yhteyteen. Tämä ei ole kuitenkaan riittävää henkilövahinkojen korvaamisen kannalta, vaan arvio tulee perustua lääketieteelliseen syy-yhteysajatteluun.⁷³

Tapaturmavahingon yhteydessä huomio kiinnittyy erityisesti vahinkotapahtumassa vaikuttaneisiin energioihin eli siihen, onko tapaturma ollut riittävän aiheuttamisvoimainen. Lisäksi arvioinnissa korostuu kysymys siitä, onko olemassa jokin muu työtapaturmasta riippumaton tekijä, joka selittäisi aiheutuneen vahingon. Tältä osin syy-yhteyden arviointi vastaa vahingonkorvausoikeudessa omaksuttua oppia välttämättömästä syyistä.

2.4 Vastuun ulottuvuus

Syy-yhteyden selvittäminen ei ole ainoastaan vahinkoon johtaneen syyn etsimistä. Olennaisena osana syy-yhteyden arviointia on vastuun ulottuvuuden arviointi. Syy-yhteyttä onkin jaoteltu kahteen osaan: luonnontieteellisen kausaliteettiin ja adekvanssioppiin eli vastuun ulottuvuuteen. Toisaalta esimerkiksi *Hemmo* on pitänyt jaottelua turhana, mikä ei tosin ole saanut laajaa kannatusta oikeustieteilijöiden parissa.⁷⁴

Vahingonkorvaus- ja rikosoikeudessa vastuun ulottuvuutta on rajoitettu luonnonkausaliteettia suppeammaksi. Vakuutusosoikeus poikkeaa vahingonkorvaus- ja rikosoikeudellisesta kausaliteettiproblematiikasta. Pohjoismaisessa vakuutusosoikeudessa ollaan sen sijaan katsottu, ettei adekvaattisuuteen perustuvat rajoittamisperusteet tule sovellettavaksi. Tämä koskee luonnollisesti myös työtapaturmia koskevan syy-yhteyden

⁷³ *Isokoski* 2001, s. 121. Lääketieteellisellä syy-yhteysajattelulla en viittaa tässä yhteydessä vakuutuslääketieteelliseen tai epidemiologiseen syy-yhteysajatteluun, vaan yleisesti siihen, että syy-yhteyden olemassaolon tulee olla osoitettavissa riittävällä todennäköisyydellä luonnontieteellisiin (lääketiede) tutkimuksiin tai luonnontieteessä hyväksytyihin kokemuseräisiin tietoihin nojautuvalla syy-yhteysarvioinnilla. Se, viittaako *Isokoski* tässä yhteydessä nimenomaan vakuutuslääketieteellisiin tai epidemiologisiin syy-yhteyskäsitteisiin, on epäselvä. Selvää on kuitenkin, että lääketieteellisesti mahdoton yhteys tapaturman ja henkilövahingon välillä ei voi tulla korvattavaksi henkilövahinkona korvausjärjestelmästä riippumatta.

⁷⁴ *Hemmo* 1994, s. 26.

arviointia. Näin ollen tapaturman käsite ei esimerkiksi rajoita vastuun ulottuvuutta ainoastaan ennalta arvattaviin tapahtumankulkuihin.⁷⁵

Tapaturmavahingon yhteydessä kysymys kausaalisuudesta näkyy kahdella tavalla. Ensinnäkin joudutaan arvioimaan, voiko vahingonkäräjällä todettu henkilövahinko olla aiheutunut väitetystä vahinkotapahtumasta. Toisin sanoen kysymys on siitä, voidaanko luonnontieteellisillä, lääketieteellisillä, kokemusperäisillä ja muilla vastaavilla syy-yhteysarvioinnissa käytettävillä tiedoilla vahvistaa, että kyseisen kaltainen vahinko voi aiheutua esitetyn vahinkomekanismin seurauksena. Kysymys syy-yhteyden olemassaolosta työtapaturmien osalta onkin paitsi juridinen, myös luonnontieteellinen ja erityisesti lääketieteellinen.

Toiseksi joudutaan selvittämään myös vastuuperusteen olemassaolo ja syy-yhteyden ulottuvuus. Vaikka syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vahingon välillä osoitettaisiin riittäväällä todennäköisyydellä olemassa olevaksi, ei se riitä vielä korvausvastuun synnyttämiseen. Näin ollen kausaliteettiarvioinnissa joudutaan arvioimaan myös esimerkiksi sitä, onko kyseisenkaltainen vahinkotapahtuma työtapaturmana korvattava vahinko (ts. onko kyseessä laissa tarkoitettu työtapaturma) tai onko käsillä sellaisia tekijöitä, jotka vapauttaisivat vahinkovakuutusyhtiön korvausvastuusta osittain tai kokonaan (esimerkiksi vahingonkäräjän tahallisesti itselleen aiheuttama vahinko).

Vastuun ulottuvuutta koskevat kysymykset on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Todettakoon kuitenkin, että kysymys siitä, missä määrin työtapaturmasta aiheutuneen vamman hoidossa tehdyt virheet tulevat korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisesta korvausjärjestelmästä, on epäselvä. Lainsäätäjän tarkoituksena näyttäisi olleen erottaa potilasvahingot erilliseksi korvausjärjestelmäksi. Tapaturmavakuutuksesta korvattavaksi tulevat lain sanamuodon mukaan nimenomaisesti työtapaturmat eli lain määritelmän mukaisesti ulkoisesta tekijästä johtuvat, äkilliset ja odottamattomat tapahtumat, jotka aiheuttavat työntekijälle sairauden tai vamman. Korkein oikeus on kuitenkin antanut useita työtapaturmia koskevia ratkaisuja,⁷⁶ joissa työtapaturman hoidossa tapahtuneen hoitovirheen seurauksena pahentuneen tai syntyneen työkyvyttömyyden johdosta on määrätty korvauksia maksettavaksi tapaturmavakuutuksesta. Tapaturman määritelmän

⁷⁵ Routamo 1972, s. 209–212, Routamo 1967, s. 122 sekä esim. Hellner 1965, s. 102.

⁷⁶ Esim. KKO 1991:59, KKO 2004:99, KKO 2010:65 sekä KKO 2011:29.

täyttymisen osalta ainakin äkillisyyden ja ennalta-arvattavuuden osalta voidaan esittää kritiikkiä. Ratkaisuja onkin kritisoitu⁷⁷, eikä niiden pohjalta välttämättä voida tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Tukea kritiikille voidaan löytää ainakin yleisistä vahingonkorvausoikeudellisista opeista etenkin niiden potilasvahinkojen osalta, jotka ovat ennalta-arvaamattomia suhteessa korvattavaan vahinkotapahtumaan.⁷⁸

2.5 Lääketieteellinen syy-yhteys

Syy-yhteys lääketieteellisenä käsitteenä ei ole yksiselitteinen. Sen sisältö riippuu osittain siitä, missä yhteydessä käsitettä tarkastellaan. Lääketieteellisessä tutkimustyössä syy-yhteyden arviointi perustuu ryhmätasolla tehtävään tieteelliseen todisteluun, kun taas tapaturmakorvausten yhteydessä arviointi perustuu yksilöntasolla tehtävään diagnostiikkaan.

Henkilövahinkojen korvaamisen edellytys perustuu lain sanamuodon mukaan pitkälti ajatteluun lääketieteellisestä syy-yhteydestä. Lääketieteellisen syy-yhteyden määrittäminen kuuluu luonnontieteellisen syy-yhteyden alaan. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että syy-yhteys lääketieteellisenä käsitteenä poikkeaa juridisesta syy-yhteyden käsitteestä. Lääketieteellisen ja oikeustieteellisen syy-yhteyden käsitteen välinen suhde vastaa karkeasti ottaen kausaliteetin ja adekvanssin välistä suhdetta vahingonkorvausoikeuden yleisissä opeissa.⁷⁹

Lääketiede ei ole eksakti tiede ja lääketieteelliseen tutkimukseen liittyykin monia epävarmuustekijöitä. Lääketieteellistä syy-yhteyttä onkin pidetty määritelmällisesti väljempänä kuin luonnontieteellisen syy-yhteyden määritelmää.⁸⁰ Myös oikeustieteellinen syy-yhteys ja lääketieteellinen (luonnontieteellinen) syy-yhteys käsitteinä eroavat toisistaan. Eroa kuvastaa esimerkiksi korkeimman oikeuden vuonna 1995 antama poliorokotuksista johtuneita potilasvahinkoja koskeva ennakkoratkaisu, jossa lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaolo jäi selvittämättä, kun taas oikeudellinen syy-yhteys rokotuksen ja vahingon välillä katsottiin näytetyksi.⁸¹

⁷⁷ Saarikoski 2005, s. 392–395.

⁷⁸ Hemmo 1994, s. 145 sekä Viljanen 2008, s. 281 – 282.

⁷⁹ Rudanko 2009, s. 1016.

⁸⁰ Isokoski 2001, s. 121.

⁸¹ KKO 1995:53

Valvira on antanut ohjeet, joiden mukaan lääketieteellisissä asiantuntijalausunnoissa on lausuttava syy-yhteyden todennäköisyydestä. Syy-yhteyttä on vakiintuneesti ilmaistu vakuutuslääketieteessä viisiportaisella asteikolla, jolla on ilmaistu lääketieteellisen todennäköisyyden astetta. Asteikon tasot ovat erittäin epätodennäköinen, epätodennäköinen, mahdollinen, todennäköinen ja erittäin todennäköinen.⁸² Vastaavaa jaottelu on TyTAL 16 §:n taustalla.⁸³

Lääketieteellisen syy-yhteyden taso *mahdollinen* osoittaa, että todennäköisyyttä ei voida sulkea pois. Käsitteen merkityssisältö poikkeaa sekä sen arkikielisestä merkityssisällöstä, että myös juridisesta tarkoituksesta. Lääketieteellisesti katsottuna lähes mikä tahansa tapahtumankulku on mahdollinen. Syy-yhteys voi siten yhtä lailla olla olemassa kuin puuttuakin. Toisin sanoen, kirjatessaan lääkärinlausuntoon syy-yhteyden olevan mahdollinen on lääkäri ainoastaan todennut syy-yhteyden voivan olla yhtä hyvin olemassa kuin puuttuakin, eikä syy-yhteyttä voida siten sulkea pois.

Ihminen on orgaaninen kokonaisuus. Lääketiede ei tunne kaikkien sairauksien ja vammojen syntytapoja tai syitä riittävällä varmuudella. Syy-yhteysarviota vaikeuttaakin vahingonkäräjän ominaisuudet tai aiemmat sairaudet ja vammat, joiden vaikutusta tarkasteltavan vahingon ja vahinkotapahtuman väliseen syy-yhteyteen ei voida aina riittävällä varmuudella osoittaa.

Epidemiologia tutkii sairauksien esiintyvyyttä väkijoukossa. Epidemiologia ei tutki yksittäisten sairauksien tai vammojen ja niiden epäiltyjen aiheuttajien välisiä syy-yhteyksiä, vaan tutkimuksen kohteena ovat suuret ihmisryhmät.⁸⁴ Näin ollen epidemiologista kriteeristöä ei voida sellaisenaan käyttää yksittäisen vakuutetun kohdalla arvioitaessa syy-yhteyden olemassaoloa tai puuttumista.

Epidemiologisesta lähestymistavasta voidaan nostaa esiin esimerkki nikamavälilevytyrieni syntymisestä. Jotta nikamavälilevytyrieni syntymistä voitaisiin pitää epidemiologisesti tapaturman aiheuttamina, tulisi suurta potilasjoukkoa tutkittaessa käydä ilmi, että suuri osa

⁸² Valvira.

⁸³ HE 277/2014 vp, s. 22 sekä Mänttari – Nyysölä 2016, s. 38.

⁸⁴ Fletcher R. – Fletcher S. – Wagner 1988, s. 1 – 6.

potilaista hakeutuu hoitoon tapaturman yhteydessä eikä muussa yhteydessä. Näin ei kuitenkaan ole.⁸⁵

Etiologia on sen sijaan yksittäisen taudin syyn tutkimusta. Myöskään etiologista tutkimusta ei tehdä tietyn yksittäisen henkilön kohdalla, vaan kaikkien sairastuneiden keskuudessa. Sairaus voi johtua geeneistä, ulkoisista tekijöistä tai niiden yhdistelmästä. Lisäksi nostetaan esiin riskitekijöiden joukko, jotka sinänsä lisäävät taudin riskiä, mutta eivät aiheuta tautia sellaisenaan.⁸⁶

Vakuutuslääketiede on lääketieteen alaan lukeutuva ala. Osana vakuutuslääketieteellistä syy-yhteysarviota joudutaan arvioimaan, minkä osuuden todetussa vammassa muodostavat esimerkiksi ikääntymiseen liittyvät normaalit tekijät. Kyseiset tekijät ovat vahinkotapahtumasta riippumattomia tekijöitä, joilla saattaa olla vaikutus syy-yhteysarvioinnin kohteena olevan vamman tai sairauden syntyyn, laatuun tai laajuuteen.⁸⁷

Vakuutuslääketieteellinen ratkaisutapa perustuu ajatukseen edellä esitetyn asteikon mukaisesta lääketieteellisestä syy-yhteydestä. Selvissä tapauksissa korvausratkaisu on selkeämmin oikeustieteellinen. Lääketieteellistä arviota tarvitaan *Heliövaaran* ja *Tolan* mukaan vasta sitten, kun syy-yhteys vamman ja tapaturman välillä ei ole ilmeinen.⁸⁸ Näkemystä voidaan pitää vähintäänkin erikoisena. Ajatus siitä, että selvissä tapauksissa syy-yhteysarvio olisi juridinen ja epäselvissä tapauksissa lääketieteellinen, ei ole perusteltavissa ainakaan säädetyn lain tai oikeuskäytännön perusteella. Selvää on, että laki sinänsä edellyttää todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä korvattavuuden edellytyksenä, mutta kuten jäljempänä tullaan osoittamaan, ei sillä tosiasiasa tarkoiteta todennäköisyyttä siinä merkityksessä kuin se lääketieteessä ymmärretään. Lääketieteellisen todennäköisyysarvion tuleekin olla tapaturmavakuutusten osalta juridista kokonaisharkintaa, joka tehdään kaikkien asiassa esitettyjen seikkojen pohjalta.

Arvioitaessa lääketieteellistä syy-yhteyttä tukeudutaan kyseistä sairautta tai vammaa koskevaan yleiseen lääketieteelliseen tutkimus- ja kokemustietoon syy-yhteyksistä. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan juuri kyseisestä potilasta koskevat havainnot ja tutkimustulokset.

⁸⁵ Isokoski 2001, s. 122.

⁸⁶ Wessertheil-Smoller 2004, s. 87.

⁸⁷ Aro – Tola – Klockars 2004, s. 15–16.

⁸⁸ Heliövaara – Tola 2004, s. 151–152.

Syy-yhteys katsotaan olevan yleisellä tasolla käsillä, kun jonkin ilmiön muutoksesta seuraa säännönmukaisesti toisen ilmiön todennäköisyyden muutos.⁸⁹ Todennäköisyyden käsite liittyykin läheisesti myös lääketieteelliseen syy-yhteysarvioon, joskin käsitteen sisältö poikkeaa sen juridisesta merkitysisällöstä.

⁸⁹ *Palonen – Nio – Mustajoki* 2005, s. 83

3. TYÖTAPATURMAN JA HENKILÖVAHINGON VÄLINEN SYY-YHTEYS

3.1 Työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n säännös syy-yhteydestä

Työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n säännös vastaa ennen työtapaturma- ja ammattitautilain säätämistä vakiintunutta tulkintaa ja oikeuskäytännössä muotoiltua ratkaisunormia⁹⁰, eikä lakimuutoksella ole pyritty muuttamaan vakiintunutta käytäntöä.⁹¹ Lääketieteellisen todennäköisen syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon lääketieteellisten löydösten lisäksi myös muita tekijöitä. Säännöksessä esitetty luettelo näistä muista tekijöistä ei ole tyhjentävä, vaan asian luonteen vuoksi kaikki mahdolliset syy-yhteyden puolesta tai sitä vastaan puhuvat seikat voidaan ottaa huomioon arvioitaessa syy-yhteyden olemassaoloa.⁹²

Säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta on itsessään ristiriitainen. Yhtäällä siinä puhutaan lääketieteellisestä syy-yhteydestä. Säännöksen muotoilusta voisi ymmärtää myös sillä tarkoitettavan nimenomaisesti lääketieteellistä todennäköisyyttä. Toisaalta säännöksessä esitetty luettelo syy-yhteyden arvioinnissa huomioitavista tekijöistä viittaa siihen, että syy-yhteyden arvioinnissa ei olisikaan kyse lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaolon arvioinnista, vaan juridisesta harkinnasta ja juridisesta todennäköisyysarviosta, jonka pohjalla olisi erityisesti esitetty lääketieteellinen näyttö. Jälkimmäistä tulkintaa tukee myös hallituksen esitys⁹³ sekä oikeuskäytäntö myöhemmin osoitettavalla tavalla. Korvauksen edellytys ei siten perustukaan nimenomaan lääketieteelliseen syy-yhteyteen siten kuin se (vakuutus)lääketieteessä ymmärretään, vaan tosiasiasa juridiseen kokonaisarvioon syy-yhteyden olemassaolosta, joka sinänsä rakentuu pitkälti lääketieteellisille löydöksille, tutkimustiedolle ja kokemustiedolle.

Syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vahingon välillä voi toisinaan olla hyvinkin selvä. Näin on esimerkiksi silloin, kun käteen tullut viiltohaava on aiheutunut työvälineenä käytetystä veitsestä. Näin ei aina kuitenkaan ole. Toisinaan vahinko ilmenee tai oireilee vasta pitkän ajan kuluttua vahinkotapahtumasta. Syy-yhteyden arvioinnissa joudutaankin pohtimaan myös sitä, missä laajuudessa vammaa tai sairautta on pidettävä vahinkotapahtuman

⁹⁰ Esim. KKO 2012:73, KKO 2013:8, KKO 2014:8 sekä KKO 2014:15.

⁹¹ HE 277/2014 vp, s. 71.

⁹² HE 277/2014 vp, s. 71.

⁹³ HE 277/2014 vp, s. 71.

seurauksena. Vamman aiheuttama akuutti stressireaktio voi olla työtapaturmana korvattavaksi tuleva vahinko, mutta arvioinnissa joudutaan pohtimaan sitä, kuinka pitkän ajan jälkeen stressireaktion voidaan katsoa johtuvan työtapaturmasta.⁹⁴

Kysymys voi vastaavasti olla esimerkiksi siitä, missä määrin vahingonkärsijällä todettu, mahdollisesti pitkän ajan kuluttua todettu psyykinen sairaus kuten masennus on seurausta työtapaturmasta. Näin ollen syy-yhteysarvioinnissa joudutaan pohtimaan muun muassa ajan kulumisen merkitystä syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa sekä toisaalta myös muiden, vahinkotapahtumasta riippumattomien tekijöiden vaikutusta edellä todettujen kaltaisiin sairauksiin tai vammoihin.

3.2 Vaatimus lääketieteellisestä syy-yhteydestä tapaturman ja vamman välillä

Keskeinen kysymys työtapaturmien ja ammattitautien korvausasioita käsiteltäessä on kysymys siitä, onko työntekijän vamma tai sairaus aiheutunut laissa tarkoitettusta vahinkotapahtumasta vai onko vamman tai sairauden taustalla työhön liittymätön syy. Näin ollen kysymys siitä, onko työntekijällä vamma, ei ole useinkaan varsinainen kysymys ratkaistaessa oikeutta korvaukseen.

Syy-yhteyden arviointi sisältää säännöksen sanamuodon mukaisesti lääketieteellisen syy-seuraussuhteen arvioinnin väitetyn vahinkotapahtuman ja todetun vamman välillä. Hallituksen esityksen perusteella voidaan havaita, että syy-yhteyden arviointi ei rakennu varsinaisesti yleisen lääketieteellisen tiedon varaan, vaan arvioinnissa otetaan huomioon myös kaikki muut syy-yhteyden arviointiin vaikuttavat tekijät.⁹⁵ Korkein oikeus onkin toistuvasti todennut syy-yhteysarvioinnin olevan esitettyjen seikkojen pohjalta tehtävää juridista harkintaa.⁹⁶

Lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnissa on kyse siitä, sopiiko vamma tai sairaus lääketieteellisen kokemuksen ja tutkimusnäytön perusteella todennäköisesti kuvatun vahinkotapahtuman aiheuttamaksi eli ovatko vakuutetulla havaitut kudosvauriot sellaisia, joita voidaan pitää yleisen lääketieteellisen tutkimustiedon perusteella tyypiltään tapaturmaisina. Lisäksi selvitetään, millainen on tyypillinen vammautumismekanismi ja

⁹⁴ Mänttari – Nyyssölä 2016, s. 37.

⁹⁵ HE 277/2014 vp, s. 71.

⁹⁶ Esim. KKO 2012:73, KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:8 sekä KKO 2014:15.

millainen mekanismin on tyypillisesti voimakkuudeltaan tällaisen kudosaaurion tapaturmaiselle aiheutumiselle. Lopuksi verrataan yksittäistapauksen tietoja tapaturmamekanismista ja vamman laadusta tähän epidemiologiseen tyyppimekanismiin.⁹⁷ Arvioinnissa merkitystä annetaan tutkimustiedon lisäksi erityisesti vammaenergialle, vahinkomekanismille sekä sille, onko vamman vaikeusaste suhteessa kuvattuun vammamekanismiin.

Hallituksen esityksessä on todettu vamman syntyvän ulkoisen väkivallan, yleensä mekaanisen energian seurauksena. Näin ollen kokemukseräisesti voidaan havaita selviä lainalaisuuksia siinä, millaiset vammat ovat luonteenomaisia erilaisille vammamekanismeille. Vammamekanismien tunnistaminen kuuluu hallituksen esityksen mukaan kliiniseen traumatologiaan⁹⁸ ja ne ovat oleellinen osa vammadiagnostiikkaa hoidon alkuvaiheissa.⁹⁹

Työtapaturman ja vammojen välisen lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi ei perustu pelkästään vammamekanismin tuntemiselle, vaan lääketieteellisessä arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös muita seikkoja, kuten vamman vaikeusaste.¹⁰⁰ Aiheutuneen kudosaaurion laajuus riippuu muun muassa mekaanisen energian suuruudesta, sen kohdistumissuunnasta sekä kudosten sietokyvystä. Osittain kyse on siis lääketieteellisen kokemustiedon lisäksi, tai oikeammin siihen yhdistettynä, myös muusta luonnontieteellisestä arvioinnista.

Lääketiede ei pysty läheskään aina tarjoamaan täyttä varmuutta sairauden tai vammaan johtaneesta syystä tai syistä. Joskus kyse voi olla siitä, ettei kaikkien sairauksien tai vammojen syntyä tunneta tarkasti tai tutkimuksiin liittyy ristiriitaisia tutkimustuloksia. Toisinaan täydellisen varmuuden saaminen saattaisi olla mahdollista, mikä tosin vaatisi hyvin laajamittaisia, potilaan hoitoa hyödyttämättömiä tutkimuksia.¹⁰¹ Tästä syystä joudutaankin usein operoimaan eri asteisilla todennäköisyyksillä. Myöskään työtapaturman osalta ei lääketieteellistä syytä ja syy-yhteyttä tarvitse kyetä osoittamaan varmasti.

⁹⁷ *Isokoski* 2001, s. 121–122.

⁹⁸ Traumatologia käsittelee tapaturmien seurauksena syntyneiden vammojen tutkimusta ja hoitoa. Mekaaninen energian aiheuttaman kudosaaurion laajuus riippuu mm. voiman suuruudesta. Vamman laajuuteen taas vaikuttaa voiman suuntautuminen, kosketuspinta sekä kudosten sietokyky. *Penttilä – Hirvonen* 2000, s. 197.

⁹⁹ *HE 277/2014 vp*, s. 21.

¹⁰⁰ *HE 277/2014 vp*, s. 21.

¹⁰¹ *Mänttari – Nyyssölä* 2016, s. 37.

Lainsäätäjä onkin säätänyt oikeuskäytännössä vakiintuneen todennäköisyysnäytön korvauksen edellytykseksi.

3.3 Todennäköisyyden vaatimus

Lain 16 §:n todennäköisyysnäyttöä koskevan sanamuodon taustalla on tapaturmavakuutuslain taustalla ollut ja vakuutuslääketieteessä sovellettu viisiportainen asteikko, jolla ilmaistaan lääketieteellisen todennäköisyyden astetta.¹⁰² Asteikon tasot ovat erittäin epätodennäköinen, epätodennäköinen, mahdollinen, todennäköinen ja erittäin todennäköinen. Taso mahdollinen tarkoittaa käytännössä sitä, että syy-yhteys voi lääketieteellisesti olla olemassa eli se ei ole fyysikaalisesti tai muutoin mahdoton.

Todennäköisyyttä koskevan sanamuodon kytkeminen vakuutuslääketieteessä omaksuttuun asteikkoon on omiaan aiheuttamaan epävarmuutta siitä, miten todennäköisyyttä tulisi arvioida: Käsitteen juridisen vai vakuutuslääketieteellisen merkityssisällön mukaan? Työtapaturma- ja ammattitautilain esitöissä ei aiemmin vallinnutta kytköstä tapaturmavakuutuslain soveltamiskäytännössä vakiintuneeseen asteikkoon ole yksiselitteisesti katkaistu.

Hallituksen esityksessä viitataan asteikkoon tapaturmavakuutuslain mukaisen lääketieteellisen syy-yhteyden arviointia käsiteltäessä. Lisäksi lääketieteellisen syy-yhteyden tai ylipäänsä syy-yhteyden arviointia ei ole ollut tarkoitus muuttaa työtapaturma- ja ammattitautilain säätämisen yhteydessä vakiintuneesta ratkaisukäytännöstä poikkeavaksi, vaan ainoastaan kirjata lakiin vakiintunut ratkaisukäytäntö niin, että yksilön oikeudet ja velvollisuudet kävisivät ilmi laista.¹⁰³ Näin ollen kysymys viisiportaisen asteikon merkityksestä syy-yhteyсарvioissa jää epäselväksi lain esitöiden osalta.

Selvää on, että syy-yhteydeltä edellytetään 16 §:n sanamuodon mukaisesti todennäköisyyttä. Pelkkä syy-yhteyden mahdollisuus ei ole hallituksen esityksen mukaan riittävä korvauseruste. Toisaalta syy-yhteyden olemassaoloa ei tarvitse varmuudella kyetä osoittamaan, vaan todennäköinen syy-yhteys on riittävä. Kun lakiin on kirjattu lääketieteellinen todennäköisyysarviointi korvauksen edellytyksenä, on sillä pyritty lähinnä

¹⁰² HE 277/2014 vp, s. 22 sekä *Mänttari – Nyysölä* 2016, s. 38.

¹⁰³ HE 277/2014 vp, s. 48.

kirjaamaan lakiin vakiintunut ratkaisukäytäntö.¹⁰⁴ Termi vakiintunut ratkaisukäytäntö on sinänsä ongelmallinen tässä yhteydessä, onhan vakuutus oikeuden ja korkeimman oikeuden tapa lähestyä kysymystä poikennut jo ennen lakimuutostakin. Säännöksen sanamuodon tai hallituksen esityksen pohjalta ei siten voida tehdä johtopäätöksiä siitä, tarkoitetaanko todennäköisyydellä nimenomaisesti lääketieteellistä todennäköisyyttä vai juridisen kokonaisarvion pohjalta tehtävää todennäköisyysarviointia.

TyTAL:n 16 §:ää on kuitenkin tulkittava myös kokonaisuutena. Yksittäistä käsitettä ei tule irrottaa erilleen säännöksen muodostamasta kokonaisuudesta. Säännöksessä luetellut muut tekijät, joita arvioinnissa tulee huomioida, viittaavatkin vahvasti siihen, että tarkoituksena on ollut säätää nimenomaan korkeimmassa oikeudessa vakiintuneen käytännön mukaisesti juridisesta todennäköisyysarvioinnista, jonka pohjana on lääketieteellinen näyttö. Päinvastainen näkemys johtaisi lopputulokseen, jossa arvioinnin kohteena olevan vakuutetun henkilöön liittyviä ominaisuuksia, kuten aikaisempia vammoja ja sairauksia tai tehtyjä lääketieteellisiä löydöksiä tai niiden puuttumista, ei voitaisi huomioida säännöksen sanamuodon mukaisella tavalla, vaan arvio syy-yhteyden olemassaolosta perustuisi yleislääketieteelliseen tai epidemiologiseen arvioon vammojen synnystä ja paranemisesta. Huomionarvoista on myös se, että säännökseen kirjattu lista arvioinnissa huomioitavista tekijöistä ei ole tyhjentävä, vaan esimerkinomainen. Näin ollen myös muille seikoille, kuten ajalliselle yhteydelle voidaan antaa arvioinnissa merkitystä, mikä myös puhuu korkeimmassa oikeudessa vakiintuneen ratkaisukäytännön puolesta.

Korvattavuuden edellytyksenä on, että vamma tai sairaus on todennäköisesti aiheutunut vahinkotapahtumasta. Oikeuskirjallisuudessa tämä on ymmärretty niin, että vamman tai vahingon johtumista vahinkotapahtumasta voidaan pitää todennäköisempänä kuin sitä, että vahinko johtuisi jostain muusta tekijästä.¹⁰⁵ Syy-yhteyden osoittamiseen vaadittavalta näytöltä ei siten vaadita täyttä näyttöä, vaan edellä kuvatun kaltainen todennäköisyysnäyttö on riittävää. Hallituksen esityksen mukaan pelkkä mahdollinen lääketieteellinen syy-yhteys ulkoisen tekijän ja vamman välillä ei ole kuitenkaan riittävä peruste työtaturman korvaamiselle, vaikkei muita selittäviä tekijöitä olisikaan osoitettavissa.¹⁰⁶

¹⁰⁴ HE 277/2014 vp, s. 1 ja 71.

¹⁰⁵ Mänttari – Nyssölä 2016, s. 38.

¹⁰⁶ HE 277/2014 vp, s. 22.

Lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaolon on todettu olevan välttämätön edellytys vahingon korvaamiselle.¹⁰⁷ Toisaalta lain sanamuodon mukaisesti on riittävää, että osoitetaan todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman välillä. Hallituksen esityksen muotoilua välttämättömästä edellytyksestä voitaneen pitää huonosti muotoiltuna, eikä sillä ole ollut tarkoitus esittää sitä, että lääketieteellinen syy-yhteys olisi kyettävä osoittamaan varmuudella. Sen sijaan kyse on siitä, että syy-yhteysarviointi perustuu ensisijaisesti nimenomaan lääketieteelliselle tutkimustiedolle ja kokemustiedolle siitä, että vahinkotapahtuman ja vammamekanismin tiedetään aiheuttavan todetun kaltaisia vammoja. Ellei vahinkotapahtumasta lääke- ja luonnontieteellisen kokemustiedon perusteella voisi aiheutua väitetyn kaltaista vammaa, olisi selvää, ettei vahinkotapahtuman ja vamman välillä olisi olemassa syy-yhteyttä, vaan vamma johtuisi vahinkotapahtuman ulkopuolisista tekijöistä. Todennäköisyysvaatimuksesta seuraa se, että lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaoloa ei tarvitse osoittaa varmuudella, vaan vahingonkorvausoikeudesta poiketen, täyden näytön vaatimuksesta on luovuttu ja todennäköisyysnäyttö on riittävää.

Täyden näytön vaatimus johtaisi tapaturmavahinkojen osalta ei-toivottuun lopputulokseen, jossa korvausten saaminen olisi erityisen riippuvainen siitä, millaisia lääketieteellisiä tutkimuslöydöksiä kyetään tekemään ja millä varmuudella kyseisten kaltaiset löydökset on lääketieteellis-luonnontieteellisessä tutkimuksessa kyetty yhdistämään vahinkotapahtuman kaltaiseen vahinkomekanismiin. Näin ollen oikeus korvaukseen olisi riippuvainen osittain sattumasta ja tuurista, mitä ei voida pitää vakuutuksen tarkoituksen tai vakuutettujen oikeutettujen odotusten mukaisena, eikä muutenkaan perusteltuna. Vaadittava todennäköisyyden aste mahdollistaakin sen, että lääketieteellisten yksiselitteisten löydösten puuttuessa voidaan tukeutua erityisesti myös muihin todennäköisyyttä osoittaviin tekijöihin, kuten ajalliseen yhteyteen, kokemusperäiseen tietoon vammojen synnystä sekä muun selittävän tekijän puuttumiseen.

Lääketiede tieteenalana ei ole myöskään eksaktia, joko–tai –tiedettä, vaan luonnontieteelliseen tutkimukseen ja todennäköisyyksiin perustuvaa tiedettä. Yksittäisen henkilön sairastuminen voi johtua monista seikoista. Tiedetään, että muun muassa perimällä ja ympäristötekijöillä on vaikutusta sairastumisen todennäköisyyteen, mutta syytä siihen,

¹⁰⁷ HE 277/2014 vp, s. 71.

miksi yksi sairastuu ja toinen ei, ei tiedetä. Lääketiede ei myöskään pysty läheskään aina selvittämään täydellä varmuudella henkilöllä todetun vamman syytä. Täydellisen varmuuden saaminen ei ole useinkaan mahdollista, tai ainakin siihen pyrkiminen edellyttäisi hyvin laajamittaisia tutkimuksia, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisina potilaan hoidon tai tapaturmakorvausjärjestelmän perimmäisen tarkoituksen kannalta.¹⁰⁸

Oikeuskirjallisuudessa on todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä luonnehdittu niin, että vamman aiheutumista vahinkotapahtumasta voidaan pitää todennäköisempänä kuin sen aiheutumista muusta syystä. Toisin sanoen, syy-yhteyden puolesta puhuvien tekijöiden olisi oltava painavampia kuin syy-yhteyttä vastaan puhuvien tekijöiden.¹⁰⁹ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei vahingon korvattavuus edellytä yli 50 % todennäköisyyttä, vaan jopa alempi todennäköisyysnäyttö olisi riittävä vastaanäytön jäädessä vähäiseksi.¹¹⁰ Näin ollen pelkästään se, että asiassa olisi esitettävissä syy-yhteyttä vastaan puhuvia seikkoja, ei riittäisi korvaushakemuksen hylkäämiseen, vaan ratkaisu olisi tehtävä punnitsemalla syy-yhteyden puolesta ja sitä vastaan esitettyä näyttöä ja näytön määrää. Selvää on siten myös se, että pelkkä mahdollisuus siihen, että vamma johtuisi vahinkotapahtuman ulkopuolisista tekijöistä, ei olisi riittävä korvaushakemuksen hylkäämiselle, jos asiassa olisi esitetty syy-yhteyden puolesta puhuvaa näyttöä yli vaaditun todennäköisyyskynnyksen.

Oikeuskirjallisuudessa esitetty näkemys vaikuttaisi ottavan lähtökohdaksi nimenomaan juridisen todennäköisyysnäytön lääketieteellisen todennäköisyyden sijaan. Korkein oikeus on vakiintuneesti arvioinut syy-yhteyttä nimenomaisesti juridisen kokonaisharkinnan pohjalta tehtävän todennäköisyysarvion kautta, mikä on linjassa oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kantojen kanssa. Hallituksen esityksessä todetaan, että lääketieteellinen syy-yhteys on välttämätön edellytys korvaamiselle. Todennäköisyydellä tarkoitetaan sen mukaan sitä, että vamman aiheutumista vahinkotapahtuman seurauksena voidaan pitää kaikki arviointiin vaikuttavat tekijät huomioon ottaen todennäköisempänä kuin sen aiheutumista muusta syystä, minkä on todettu vastaavan tuolloin vallinnutta (ja yhä edelleen) vakiintunutta tulkintaa.¹¹¹

¹⁰⁸ Mänttari – Nyssölä 2016, s. 37–39.

¹⁰⁹ Mänttari – Nyssölä 2016, s. 28.

¹¹⁰ Hemmo 2005, s. 123 sekä Isokoski 2001, s. 120.

¹¹¹ HE 277/2014 vp, s. 71.

Hallituksen esityksessä on todettu, että pelkkä mahdollinen lääketieteellinen syy-seuraussuhde ei ole riittävä peruste korvauksen maksamiselle, vaikkei muita selittäviä tekijöitä olisikaan selvitetty tai osoitettavissa.¹¹² Kuten jäljempänä käy ilmi, ei mahdollinen todennäköisyyden asteena viittaa tässäkään yhteydessä lääketieteessä omaksuttuun viisiportaiseen asteikkoon, vaan juridisiin todennäköisyyksiin. Se, ettei vammoille löydy tapaturmasta riippumatonta selittävää tekijää, ei ole siten riittävä peruste yksinomaan korvauksen maksamiselle, vaan lisäksi edellytetään muuta syy-yhteyden olemassaoloa osoittavaa näyttöä.

Toisaalta lääketieteellisesti mahdollinenkin tapahtuma (toisin sanoen *ei mahdoton* – tapahtuma, jonka osalta syy-yhteyttä ei lääketieteellisin diagnoosein ole kuitenkaan voitu osoittaa) voi oikeuttaa korvaukseen, kun muut asiassa esitetyt seikat osoittavat todennäköisen syy-yhteyden olemassaoloa juridinen kokonaisarvio huomioiden. Tätä kuvastaa hyvin lukuisat erityisesti aivovammoja koskeneet korkeimman oikeuden ratkaisut, joissa ensi vaiheen tutkimuslöydökset eivät antaneet viitteitä tapaturman ja myöhemmin ilmenneiden oireiden välisestä syy-yhteydestä. Kun kyseisenkaltaisten tapaturmien kuitenkin yleisesti lääketieteessä tiedettiin voivan aiheuttaa myöhemmin diagnosoituja oireita (syy-yhteys oli mahdollinen), punnitsi korkein oikeus asiassa muuta juridisen syy-yhteyden puolesta tai sitä vastaan esitettyä näyttöä ja totesi todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden tulleen näytetyksi.¹¹³

Tapauksissa korkein oikeus tukeutui vahvasti lääketieteelliseen kirjallisuuteen ja epidemiologisiin käsityksiin vammojen ja oireiden synnystä ja niiden todennäköisyyksistä, mikä osaltaan oli vaikuttamassa kokonaisarvioon. Vaikka korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö osoittaakin sen, että syy-yhteysarvio tehdään juuri kyseisen vakuutetun ominaisuuksista ja kyseiseen tapahtumaan liittyvien seikkojen pohjalta, ei epidemiologinen käsitys vammojen synnystä ja niiden paranemisesta näyttäisi olevan korkeimmalle oikeudelle kuitenkaan täysin vieras. Tällaiselle yleiselle lääketieteelliselle tiedolle ei korkein oikeus anna arvioinnissaan kuitenkaan ratkaisevaa asemaa, vaan sitä hyödynnetään lähinnä arvioitaessa sitä, onko kysymys lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaolosta ylipäänsä mahdollinen eli voiko kyseisenkaltaisista vahinkotapahtumista yleisen tietämyksen mukaan

¹¹² HE 277/2014 vp s. 71.

¹¹³ Esim. ratkaisut KKO 2013:8, KKO 2014:15 ja KKO 2014:33.

seurata väitetyn kaltaiset vammat ja millä todennäköisyydellä. Sen sijaan arvio siitä, onko todennäköisyys käsillä juuri kyseisen vakuutetun kohdalla, tehdään pääasiassa muiden kuin epidemiologisten tai yleisten lääketieteellisten käsitysten ja todennäköisyyksien perusteella.¹¹⁴

TyTAL 16 §:n perusteluissa todetaan, että vakuutuslaitoksen tehtävänä on arvioida ja todeta syy-seuraussuhteen olemassaoloa. Vakuutuslaitoksen ei kuitenkaan tarvitse perusteluiden mukaan osoittaa, mikä muu seikka kuin vahinkotapahtuma voisi olla vamman aiheuttaja, jos tutkimuksissa ei ole tullut esiin vahinkotapahtuman ja vahingon välistä syy-yhteyttä tukevia löydöksiä.¹¹⁵ Oikeuskirjallisuudessa tämä on tulkittu niin, että korvaus on evättävä, ellei tutkimuksissa ole tullut esiin löydöksiä, jotka osoittaisivat kyseessä olevan 16 §:ssä tarkoitettu vahinko.¹¹⁶

Edellä todettua muotoilua voidaan pitää ongelmallisena kahdestakin syystä. Ensinnäkin, sanamuodon mukaan tulkittuna antaisi se vakuutuslaitokselle käytännössä vapaat kädet hylätä kaikki korvaushakemukset, joissa lääketieteellisen löydökseen perustuvaa syy-yhteyttä¹¹⁷ ei ole pystytty osoittamaan lääketieteellisesti arvioiden todennäköiseksi ilman, että vakuutuslaitokselle olisi asetettu velvollisuus tehdä arviota oikeudellisen syy-yhteyden olemassaolosta. Hallituksen esityksessä ja oikeuskirjallisuudessa kuvattu menettely on itsessään jo 16 §:n vastaista, säädetäänhän siinä syy-yhteyden arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä pelkkää lääketieteellistä näyttöä laajemmin. Kuten myöhemmin käy ilmi, ei korvauksen edellytyksenä ole myöskään oikeuskäytännössä katsottu rajautuvan lääketieteellisiin löydöksiin perustuvaan lääketieteelliseen todennäköisyysnäyttöön, vaan oikeudelliseen kokonaisarvioon syy-yhteydestä, missä otetaan huomioon myös muita syy-yhteyttä tukevia tai sitä vastaan puhuvia seikkoja. Näin ollen pelkkä selkeiden tutkimuslöydösten puuttuminen tai yksittäisen lääkärin tekemä arvio oikeudellisesta syy-yhteydestä ei vastoin hallituksen esitystä ja oikeuskirjallisuudessa todettua näkemystä ole riittävä korvaushakemuksen hylkäämisperuste, vaan vakuutuslaitoksen tulisi ottaa huomioon myös muut todennäköisyysarvioon vaikuttavat seikat. Hallituksen esityksen

¹¹⁴ Aivan merkityksetöntä eivät yleiset lääketieteelliset todennäköisyydet ja epidemiologiset käsitykset ole kuitenkaan kokonaisharkinnan osaltakaan. On selvää, että vaadittava muu näyttö on vähäisempää yleisen lääketieteellisen todennäköisyyden ollessa yli 50 % kuin sen ollessa esimerkiksi 10 %.

¹¹⁵ HE 277/2014 vp, s. 71.

¹¹⁶ Mänttari – Nyyssölä 2016, s. 39.

¹¹⁷ Tässä tarkoitetaan nimenomaan lääketieteellistä syy-yhteyttä, ei oikeudellista syy-yhteyttä.

muotoilulla lienee tarkoitettukin sitä, ettei vakuutuslaitokselle ole tarkoitettu asetettavan näyttövelvollisuutta siitä, että vahinko olisi aiheutunut jostain muusta kuin väitetystä tapaturmasta silloin, kun syy-yhteys kokonaisarvion jälkeenkin on epäselvä ja sen olemassaolo ainoastaan mahdollinen (tai käännettynä, muun selittävän tekijän olemassaolo yhtä mahdollinen). Tämä on perusteltua ainakin siinä mielessä, ettei vakuutuslaitoksen velvollisuudeksi voida katsoa sen seikan selvittämistä, mikä vakuutettua vaivaa syy-yhteyden puuttumisen ollessa ilmeinen.

Toiseksi, menettely on ongelmallista myös hakijan oikeutettujen odotusten sekä viranomaistoiminnan luotettavuuden ja yleisten hallintoperiaatteiden näkökulmasta. Vakuutuslaitoksen velvollisuuteen ottaa kantaa lääketieteellisten löydösten lisäksi myös muuhun esitettyyn näyttöön ja lääketieteelliseen kokemustietoon vastaavien vammojen osalta saadaan tukea myös työtapaturma- ja ammattitautilaista sekä hallintolaista (HL 434/2003). Vakuutuslaitos suorittaa julkista hallintotehtävää ja käyttää julkista valtaa päättäessään henkilön oikeudesta korvaukseen. Tästä seuraa se, että menettelyyn tulee sovellettavaksi hallintoimintaa koskevat periaatteet ja säännökset.

TyTAL 119 §:n mukaan vakuutuslaitoksen on huolehdittava tarvittavan selvityksen hankkimisesta asian ratkaisemiseksi. Vakuutuslaitoksen on siten selvitettävä, onko kysymyksessä työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan korvaukseen oikeuttava vahinkotapahtuma ja mihin korvauksiin se oikeuttaa. TyTAL 119 §:n ohella korvausasiassa tulevat sovellettavaksi myös hallintolain hyvää hallintoa ja viranomaistoimintaa ohjaavat periaatteet. HL 31 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.¹¹⁸ Näistä seuraa se, että vakuutuslaitoksella on velvollisuus huolehtia asian selvittämisestä esimerkiksi lisätutkimuksin, jos syy-seuraussuhteesta on epäselvyyttä esimerkiksi puuttuvien löydösten tai ristiriitaisten lääkärintlausuntojen johdosta, kun syy-yhteyttä voidaan pitää mahdollisena. Näin ollen pelkkä riittävän näytön puuttuminen ei ole riittävä peruste korvaushakemuksen hylkäämiselle, vaan huomioon on otettava hallituksen esityksen sanamuodosta poiketen myös muusta laista johtuvat velvoitteet. Selvää tietysti on, että syy-yhteyden ollessa erittäin epätodennäköinen ei viran puolesta lisätutkimuksille tai muille lisäselvityksille ole tarvetta.

¹¹⁸ *Kulla* 2015, s. 212 – 213 sekä 218 – 219.

Merkitystä selvittämismahdollisuutta arvioitaessa voidaan antaa myös sille, että vakuutuslaitos käyttää julkista valtaa tosiasiallisesti sellaisessa asiassa, jossa heillä on usein huomattava taloudellinen intressi. Kysymys intressiristiriidasta ja sen perustuslaillisesta ongelmallisuudesta jätetään tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Todettakoon kuitenkin sen verran, että HL 6 §:n mukaan viranomaisen toimien suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia muun muassa viranomaistoiminnan puolueettomuuden ja objektiivisuuden osalta. Edellä todettu intressiristiriita aiheuttanee ainakin korostetun huolellisuusvelvoitteen tapausten selvittämisen ja hylkäävien korvauspäätösten perusteluiden osalta. Näin ollen, korvaushakemusten kategorinen hylkääminen mahdollisissa, mutta ei lääketieteen keinoin todennäköiseksi osoitetuissa vahingonkorvauksissa ilman oikeudellista kokonaisharkintaa tai asiassa viran puolesta pyydettäviä lisäselvityksiä on siten edellä todettujen laista johtuvien velvollisuuksien vastaista, eikä hallituksen esityksen sanamuotoa tai oikeuskirjallisuudessa esitettyä näkemystä voida siten pitää voimassaolevan oikeusjärjestyksen mukaisena.

3.4 Syy-yhteysarvioinnissa huomioitavat tekijät

3.4.1 Hoitoon hakeutuminen

Hallituksen esityksessä tapaturma- ja ammattitautilaiksi on todettu, että hoitoon hakeutumisen pitkittyminen vaikeuttaa vamman objektiivista dokumentointia. Viivästys tapaturman ja hoitoon hakeutumisen välillä vaikeuttaa objektiivisen käsityksen saamista alkuvaiheen oireista ja taudinkulusta, jolloin niiden dokumentointi jää pitkälti vahingonkäräjien oman kertomuksen varaan. Hoitoon hakeutumisen pitkittyminen kasvattaa myös mahdollisuutta siihen, että vamma liittyy työtapaturman sijaan työstä johtumattomiin olosuhteisiin. Erityisesti tämä korostuu silloin, kun tapaturmasta ei ole alkuvaiheessa ilmoitettu työnantajalle eikä tapaturmasta ole näin ollen tehty alkuvaiheessa asianmukaista kirjallista dokumentaatiota.¹¹⁹

Hallituksen esityksessä tapaturma- ja ammattitautilaiksi on todettu, että hoitoon hakeutumisen viivästyminen viittaisi lääketieteellisesti useimmiten lievään alkuvaiheen oirekuvaan ja siten heikentäisi syy-yhteyden todennäköisyyttä vamman ja tapaturman

¹¹⁹ HE 277/2014 vp, s. 21.

välillä.¹²⁰ Tätä näkökulmaa voidaan kritisoida, eikä hoitoon hakeutumisen viiveelle tulisi antaa ainakaan kategorisesti suurta merkitystä syy-yhteyttä arvioitaessa. Arvioitaessa viiveen merkitystä syy-yhteyden arvioinnissa olisi ainakin punnittava kyseisen vamman tai sairauden luonnetta sekä kyseisen vamman syntymisestä ja ilmenemisestä sekä sen aiheuttamasta oirekuvasta kertynyttä lääketieteellistä kokemustietoa. Esimerkkinä voidaan nostaa esiin neurologiset sairaudet kuten aivovammat tai masennus, joiden osalta oireet saattavat ilmetä vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua vahinkotapahtumasta.

Hoitoon hakeutumisen viive ei ainakaan kategorisesti johda hylkävään korvauspäätökseen, vaan arvio on tehtävä tapauskohtaisesti. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa KKO 2014:33 vakuutettu A oli kaatunut jäisellä pihalla siten, että takaraivo oli iskeytynyt jäiseen maahan. Puhelinkonsultaation perusteella aivotärähdykseksi arvioitu vamma ei ollut vaatinut välitöntä lääkärinhoitoa ja A olikin palannut seuraavana päivänä työhönsä jatkaen sitä usean kuukauden ajan ilman sairauspoissaoloja. Kesäloman jälkeen A jäi sairauslomalle. A:n oireita tutkittiin ensin työuupumuksena ja niitä hoidettiin mielialahäiriöön liittyvänä masennuksena, kunnes noin puolitoista vuotta tapaturman sattumisen jälkeen alettiin tutkia aivovamman mahdollisuutta oireita selittävänä tekijänä.

Korkein oikeus totesi viiveen tapaturman ja diagnoosin välillä indikoivan usein syy-yhteyden epätodennäköisyydestä. Korkeimman oikeuden mukaan tapaturman primääritiedot sekä oirekuva sopivat kuitenkin aivovammaan ja lääketieteelliseen tutkimus- ja kokemustietoon aivovammoista. Kun tiedettiin aivovammojen saattavan ilmetä vasta pitkän ajan kuluttua tapaturmasta, piti korkein oikeus syy-yhteyttä todennäköisenä. Merkitystä arvioinnissa annettiin myös muun oireilua selittävän tekijän puuttumiselle.

3.4.2 Vahingonkärsijän oma kertomus

Vakuutus- ja vahingonkorvausoikeudessa on yleisenä sääntönä korvauksen hakijan velvollisuus esittää näyttöä siitä, että korvattava vahinko on seurausta vahinkotapahtumasta eli korvausvastuun aiheuttavasta teosta tai tapahtumasta (työtapaturma). Korvausvastuun edellytykseksi ei kuitenkaan ole asetettu täyttä näyttöä, vaan käytännössä riittäväksi näytöksi katsotaan usein luonnontieteellistä vaatimusta alhaisempi todennäköisyysnäyttö.¹²¹ Myös

¹²⁰ HE 277/2014 vp, s. 21–22.

¹²¹ Tiilikka 2007, s. 273.

tapaturmavakuutuksien osalta on omaksuttu jo varhain näkemys siitä, että näyttöä ei vaadita täysin sitovana, vaan ”*verrattain vähäinenkin indisioaineisto riittää*”¹²².

Syy-yhteyden arvioinnissa lähtökohtana on vahingonkärsijän oma kertomus vahinkotapahtumasta ja tapahtumankulusta. Yleensä ensimmäistä kertomusta tapahtumainkulusta pidetään uskottavimpana. Toisaalta vahingonkärsijä ei aina välttämättä osaa tuoda heti esiin kaikkia arvioinnin kannalta merkityksellisiä seikkoja, jolloin joudutaan arvioimaan myöhemmin esitettyjen väitteiden uskottavuutta. Vahingonkärsijän muuttunutta tai täsmentynyttä kertomusta ei tulisikaan pitää epäuskottavana pelkästään sen muuttumisen perusteella. Korkein oikeus on todennutkin, ettei kertomusta vamman synnystä aina alkuvaiheessa osata tai ymmärretä esittää tarkasti, eikä kuvauksen tarkentuminen vielä tarkoita, etteikö kertomus voisi olla uskottava. Toisinaan yksityiskohtaisen kuvauksen esittäminen on jopa mahdotonta.¹²³

Työnantajan tekemällä vahinkoilmoituksella on myös merkittävä osa syy-yhteyden arvioinnissa. Vahinkoilmoituksesta tulisi käydä tarkasti ilmi muun muassa vahinkotapahtuma, vahinkomekanismi sekä muut vastaavat arvioinnin kannalta merkitykselliset seikat. Toisaalta vahinkoilmoitus saattaa toisinaan olla ylimalkainen ja puutteellinen. Näiltä osin joudutaankin usein tukeutumaan silminnäkiäjöiden kertomuksiin tai muuten objektiivisesti todettavissa oleviin seikkoihin ja kertomuksiin jotka tukevat väitettyä tapahtumainkulkua tai toisaalta, jotka saattavat myös puhua sitä vastaan.

Kysymys vahinkoilmoituksen tai vahingonkärsijän kertomuksen täsmällisyydestä on merkityksellinen paitsi vastuuperusteen olemassaoloa ja vastuun ulottuvuutta arvioitaessa, myös yhtenä syy-yhteyden olemassaoloa tai sen puuttumista tukevana tekijänä. Tapahtumankuvauksella on tosiasiallisesti merkitystä syy-yhteyttä vahvistavana tai sitä vastaan puhuvana seikkana. Mitä yksityiskohtaisempi ja johdonmukaisempi tapahtumakuvaus on sekä mitä useamman riippumattoman henkilön tai muun tekijän vahvistama tapahtumankuvaus on, sitä suurempi näyttöarvo sillä on arvioitaessa esimerkiksi tapaturmamekanismia ja tapaturmassa vaikuttaneita energioita yhdessä lääketieteellisen tutkimustiedon, lääketieteellisten löydösten ja kokemuseräisen tiedon kanssa. Lisäksi vahinkotapahtuman kuvauksella on merkitystä erityisesti korvausvasuun perustetta ja sen

¹²² *Routamo* 1972, s. 205–206.

¹²³ KKO 2012:12, KKO 2012:73 sekä KKO 2012:92.

ulottuvuutta arvioitaessa, joten vahinkotapahtuman kulun selvittäminen on olennainen osa tapaturmakorvausprosessia. Jos vahingonkärsijän kertomus tapahtumainkulusta on sellainen, mikä ei lääketieteellisen tutkimus- ja kokemustiedon perusteella voi johtaa väitetyyn kaltaiseen vammaan, on selvää, että kertomuksella on vaikutusta myös syy-yhteyden arviointiin.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2016:3 oli kyse työmatkalla sattuneen polkupyöräonnettomuuden ja vakuutetulla todetun neuropsykologisen oireiston välisestä syy-yhteydestä. Tapaturmalle ei ollut silminnäkijää eikä sen tarkkaa mekanismia tiedetty. Mahdollisesta tajuttomuudesta ei myöskään ollut tietoa. Myöskään vakuutetulle tehdyistä tutkimuksista ei löydetty merkittäviä aivovammaan viittaavia muutoksia. Korkein oikeus totesi, että silminnäkijöiden ja alkuvaiheen tietojen puuttuessa arvioidaan tilannetta vakuutetun oman kuvauksen, muun tapaturmasta saadun selvityksen ja lääketieteellisen selvityksen perusteella, jossa merkitystä annetaan myös lääketieteelliselle tutkimustiedolle kyseisenlaisten vammojen ja oireiden syntymisestä. Korkein oikeus perustikin ratkaisuharkintansa pitkälti muuhun esitettyyn näyttöön. Alkuvaiheen tietojen puutteellisuudesta ja tapahtumakuvauksen epäselvyydestä huolimatta, korkein oikeus katsoi syy-yhteyden tulleen edellä todettujen seikkojen perusteella näytetyksi.

Vahingonkärsijän oman kertomuksen muuttumisesta oli kyse sotilastapaturmaa koskeneessa ratkaisussa KKO 2012:92. Vakuutettu A oli sairauskertomuksen mukaan kertonut hypänneensä ojan yli. Alas tullessaan hän ei ollut huomannut polven vääntyneen, mutta oli tuntenut kovaa kipua ja huomannut vasemman polvilumpion menneen sijoiltaan. Tapaturmailmoituksessa vahinkotapahtuma oli kuvattu niin, että A oli hypännyt ojan yli ja tämä oli saanut polvilumpion sijoiltaan.

Valtiokonttorin tiedusteltua A:lta tarkemmin vammautumismekanismia oli A kertonut tapahtumiin liittyneen kaatuminen, joka ei ollut kuitenkaan aiheuttanut polvilumpion menoa sijoiltaan, vaan erittäin kova kipu vasemmassa polvessa oli saanut A:n kierähtämään maahan. Myöhemmin tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnalle tekemässään valituksessa A oli täsmentänyt kuvausta vamman aiheutumisesta kertomalla, että alastulossa jalka oli osunut epätasaiseen ja liukkaaseen ojan reunaan, mistä oli aiheutunut liukastuminen ja polven vääntyminen.

Korkein oikeus totesi ensimmäisten tietojen vamman aiheutumisesta olleen varsin niukkoja, eikä niiden tietojen perusteella pystynyt tekemään päätelmiä ulkoisesta tekijästä vamman aiheuttajan suuntaan tai toiseen. Myöhemmän tarkentuneen kuvauksen korkein oikeus totesi olevan vain vähäisessä ristiriidassa aiemman aluesairaalassa esitetyn kanssa. Kun asiassa esitetty lääketieteellinen selvitys sekä lääketieteellinen tutkimustieto tukivat käsillä olevan kaltaisen vamman syntytapaa, katsoin korkein oikeus A:lle sattuneen sotilastapaturmalaisissa tarkoitettu tapaturma.

Korkeimman oikeuden ratkaisut osoittavat juridisen kokonaisharkinnan roolia tapaturmavakuutusasioissa. Korvaushakemusten käsittely ja ratkaiseminen ei ole kaavamaisista toimintaa, vaan ratkaisu perustuu viime kädessä oikeudelliseen punnintaan asiassa esitettyjen seikkojen pohjalta ja välillä. Kun tapaturman määritelmän¹²⁴ tai syy-yhteyden¹²⁵ puolesta puhuvat seikat ovat painavampia kuin sitä vastaan puhuva näyttö (muuttuneen kertomuksen luotettavuus), ei tapahtumakuvauksen muuttuminen itsessään ole riittävä peruste korvaushakemuksen hylkäämiselle.

Selvää on, että vahingoittuneen kertomuksen muuttuminen voi johtua useista eri syistä. Kyse voi esimerkiksi olla tapaturmasta johtuvasta muistamattomuudesta tai vaikka siitä, ettei vahinkotapahtumaa ole heti mielletty vammoja aiheuttaneeksi tapaturmaksi. Myös sillä, millä tavoin kertomus on muuttunut, on merkitystä arvioitaessa muuttuneen kertomuksen luotettavuutta. Jos tapahtuma-aikaan, -ketjuun tai -ympäristöön liittyvät tosiseikat muuttuvat, voidaan kertomusta pitää lähtökohtaisesti epäluotettavampana kuin sellaista tapahtumakuvausta, joka täsmentyy yksityiskohtien osalta¹²⁶.

3.4.3 Lääkärintodennäköisyydet

Lääketieteellisen todennäköisyysnäytön osalta arviointi tukeutuu ensisijaisesti lääkärin tekemien tutkimusten perusteella antamiin lääkärintodennäköisyyksiin. Lääkäri on lähtökohtaisesti se taho, jolla on paras saatavilla oleva kokemus- ja tutkimustieto vammojen

¹²⁴ KKO 2012:92

¹²⁵ KKO 2016:3

¹²⁶ KKO 2012:92. Korkein oikeus piti kertomuksen ristiriitaa vain vähäisenä eikä tapahtumakuvauksen täsmentymisestä voinut korkeimman oikeuden mukaan tehdä johtopäätöstä kertomuksen epäluotettavuudesta. Korkeimman oikeuden mukaan kuvauksen ja lääketieteellisen selvityksen perusteella oli pääteltävissä, että täsmentyneen kertomuksen mukainen kuvattu kaltainen ulkoinen tekijä oli ollut vamman aiheutumisessa mukana.

syntymekanismista ja niiden aiheuttamista oireista, ja joka siten pystyy tekemään arvion lääketieteellisestä syy-seuraussuhteesta.

Lääkäriin käyntien pohjalta annetuilla lääkärinlausunnoilla ja potilasmerkinnöillä on suuri merkitys selvitettäessä syy-yhteyden olemassaoloa. Asiakirjojen avulla selvitetään, onko työntekijällä sellaista vammaa tai sairautta, joka sopii väitetyn tapaturman tai muun vahinkotapahtuman aiheuttamaksi.¹²⁷ Osana tätä arviointia on myös muiden mahdollisten syytekijöiden poissulkeminen, kuten vahingonkäräjien vanhasta työhön liittymättömästä vammasta johtuva oireilu.

Jotta työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n mukainen arvio lääketieteellisestä syy-yhteydestä voidaan tehdä, tulee lääkärinlausunnoista käydä ilmi mahdollisimman tarkasti tapaturmamekanismin kuvaus, tehdyt lääketieteelliset löydökset sekä arvio siitä, sopivatko löydökset väitetyn tapaturman aiheuttamiksi. Kuvaukset oireiden alkamisesta eli niiden ajallisesta yhteydestä tai ajallisen yhteyden puuttumisesta tapaturmaan ja vammaenergiasta ovat merkittävässä roolissa arvioitaessa syy-yhteyden olemassaoloa. Lääkäreiden lausunnot voivat kuitenkin toisinaan olla ylimalkaisia tai keskenään ristiriitaisia. Lausuntoihin kirjatut tarkat diagnoosit saattava vaihdella, vaikka tosiasiallisesti lääkärin olisivat yksimielisiä vammoista ja löydöksistä. Korvauspäätöksen tulisi perustua kaikkien saatavilla olevien lausuntojen perusteella tehtävään kokonaisarvioon yksittäisen lausunnon sanamuotojen tai niiden puutteiden sijaan.¹²⁸

Käytännön ratkaisutoiminnassa korostuu ensimmäisen lääkärissäkäynnin merkitys. Jos ensimmäisistä lääkärin tekemistä kirjauksista puuttuu maininta tapaturmasta eikä mikään löydöksissä viittaa niiden tapaturmaeräisyyteen, ei myöhemmillä lausunnoilla ole *Mänttärin ja Nyyssölän* mukaan enää useinkaan merkitystä päätöksenteossa. Merkitystä annetaan heidän mukaansa käytännössä myös sille, milloin selvitykset on hankittu. Ennen hylkäävän päätöksen antamista hankittuja selvityksiä pidetään luotettavampina kuin selvityksiä, jotka on hankittu korvauspäätöksen hylkäämisen jälkeen.¹²⁹

¹²⁷ HE 277/2014 vp, s. 126 sekä *Mänttari – Nyyssölä* 2016, s. 43.

¹²⁸ *Mänttari – Nyyssölä* 2016, s. 43.

¹²⁹ *Mänttari – Nyyssölä* 2016, s. 43.

Korvauksen epääminen pelkästään edellä todetun mukaisilla perusteilla ei vastaa 16 §:n sanamuotoa tai tarkoitusta, vaan arvioinnissa on otettava huomioon lääketieteellinen tutkimustieto ja kokemusperäinen tieto sekä vahinkotapahtuman sattumistapa laajemminkin. Lääkärin lausuntojen merkitys syy-yhteyden arvioinnissa on siten lähtökohtaisesti kokonaisarviota ohjaava ja tukeva, ei niitä niiden sanamuotojen mukaisesti tulkittava. Yksittäisten lausuntojen sanamuotoihin tukeutumista vastaan puhuu myös se, että lääkäreiden tehtävänä ei ole tehdä juridisia päätelmiä syy-yhteyden osalta, vaan lähinnä pyrkiä tutkimuksia tekemällä ja todennäköisiä oireiden aiheuttajia poissulkemalla päätyään diagnoosiin. Näin ollen lääkärin arvioidessa oireiden mahdollista aiheuttajaa ei lääkärin ensisijaisena tehtävänä ole lähtökohtaisesti ottaa kantaa oikeudelliseen arvioon, vaan pyrkiä ensisijaisesti arvioimaan todennäköisimpiä oireiden aiheuttajia, minkä pohjalta tehtävät jatkotutkimukset joko vahvistavat tai kumoavat arvion. Kun lausunnoissa ei ole kysymys juridisista, vaan lääketieteellisistä arvioista, ei niiden sanamuodoille tule antaa myöskään juridisia merkityksiä eikä sanamuotoja tule tulkita yksinomaan juridiikan metodein.

Ensimmäisiä lausuntoja korostavaa lähestymistapaa kategorisesti noudatettuna voidaan pitää ongelmallisena kahdestakin syystä. Ensinnäkin työntekijältä ei voida lähtökohtaisesti odottaa, että hän kykenisi tekemään arvion ilmenneiden oireiden liittymisestä aiemmin sattuneeseen harmittomalta tuntuneeseen työtapaturmaan, vaan tällainen saattaa jäädä mainitsematta ensimmäisten tutkimusten yhteydessä, ja aiemmin sattunut tapaturma tulla esiin vasta lääkärin tiedustellessa sellaisen mahdollisuudesta tutkimuslöydösten pohjalta. TyTAL:n 146 §:n mukaan vahingonkäräjältä voidaan evätä korvaus osittain tai kokonaan, jos vahingoittunut on laiminlyönyt laissa säädetyn velvollisuutensa ilmoittaa vahingosta työnantajalle. Lain perusteluiden mukaan korvausta ei tulisi kuitenkaan evätä, jos vahinkotapahtumasta ilmoittaminen on viivästynyt sen vuoksi, että vamma on alkanut oirehtia vasta myöhemmin tai jos vamman syy-yhteys työhön selviää vasta pitkän ajan kuluttua.¹³⁰ Pelkästään sitä, että vahingonkäräjä ei kykene ensimmäisellä hoitokerralla oireiden ilmettyä yhdistämään oireita aiemmin sattuneeseen tapaturmaan, ei voida katsoa vakuutetun vahingoksi, päinvastoin: vahingonkäräjällä olisi ollut erityinen intressi tuoda esiin tapaturman mahdollisuus. Lisäksi kyse voi toisinaan olla siitä, että vahingonkäräjä on

¹³⁰ HE 277/2014 vp, s. 124.

sinänsä tuonut esiin työtapaturman mahdollisuuden, mikä on jäänyt syystä tai toisesta kirjaamatta lääkärinlausuntoon.

Toiseksi lääketieteellisen diagnoosin tekeminen voi usein viedä aikaa ja vaatia useita, mahdollisia muita, usein kokemusperäisesti todennäköisempiä syitä pois sulkevia tutkimuksia, ennen kuin diagnoosille saadaan riittävä varmuus. Pelkästään se, että yksittäinen lääkäri ei ole osannut ensimmäisellä tai ensimmäisillä hoitokerroilla päätyä lopulliseen diagnoosiin tai arvata sellaisen mahdollisuutta, ei voida pitää syy-yhteyden olemassaoloa vastaan puhuvana seikkana. Erityisesti tämä korostuu sellaisten sairauksien kohdalla, joiden selvittäminen voi vaatia hyvinkin pitkiä tutkimuksia. Esimerkkinä tästä voidaan nostaa esiin neurologiset sairaudet kuten aivovammat, jotka saattavat ilmetä vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua tapaturmasta. Pelkästään sitä, että lääkäri ei ole osannut epäillä pysyvää aivovammaa ensimmäisten hoitokertojen aikana ja sitä, että hylkäävä korvauspäätös on alkujaan tehty näiden ensimmäisten lääkärinlausuntojen pohjalta, ei voida pitää TyTAL 16:ssä tarkoitettuna lääketieteellisen syy-yhteyden selvittämisenä.

Korkein oikeus on todennut useaan otteeseen, että ajan kulumisen vahinkotapahtuman ja oireiden ilmenemisen välillä puhuu lähtökohtaisesti syy-yhteyden olemassaoloa vastaan.¹³¹ Toisaalta korkein oikeus on myös toistuvasti todennut, ettei ajan kulumista voida yksistään asettaa ratkaisevaksi kriteeriksi syy-yhteysarvioinnissa, vaan merkitystä on annettava myös muille seikoille.¹³² Tiettyjen sairauksien tai vammojen tiedetään ilmenevän vasta pidemmän ajan kuluttua vahinkotapahtumasta, joten on selvää, ettei ainakaan tämänkaltaisten sairauksien ja vammojen kohdalla voida antaa kovinkaan suurta painoarvoa ensimmäisen lääkärikäynnin aikana tehdyille diagnooseille.

Myös korkein oikeus on päätenyt samaan päätelmään tapauksessa KKO 2014:33.¹³³ Siinä vakuutettu A oli liukastunut kotinsa pihamaalla ja lyönyt takaraivonsa jäiseen maahan. Välittömästi tapahtuman jälkeen A oli ottanut yhteyttä lääkäriin puhelimitse ja valitellut pääkipua. Lääkäri oli arvioinut vamman lieväksi aivotärähdykseksi ja määrännyt ensiavuksi lyhyen vuodelevon sekä särkylääkettä. A palasi töihin seuraavana päivänä huolimatta päänsärystä ja huimauksesta. Kevään aikana A:lla ilmeni neurologisia oireita, joiden

¹³¹ Esim. KKO 2014:15, KKO 2014:33, KKO 2017:96.

¹³² Esim. KKO 2011:69, KKO 2012:12 sekä KKO 2017:96.

¹³³ Myös esim. tapaukset KKO 2013:29 sekä KKO 2014:15.

johdosta hän jäi sairauslomalle puoli vuotta tapaturman sattumisen jälkeen. Vakuutusyhtiön mukaan syy-yhteyttä tapaturman ja A:n neurologisten oireiden välillä ei ollut, vaan taustalla oli vakuutusyhtiön näkemyksen mukaan ”mielialatekijät”. Vakuutusosoikeus totesi, etteivät tapaturman ensivaiheen oirekuvaus ja suoritettujen tutkimusten tulokset viitanneet aivoruhjevammaan. Asiassa kuullun erikoislääkärin mukaan A ei ollut ymmärtänyt tilannettaan, mikä oli johtanut siihen, ettei hän ollut hakeutunut lääkärin hoitoon välittömästi neurologisten oireiden ilmettyä. A:n hakeuduttua hoitoon diagnosoitiin oireisto ensiksi masennukseksi. Vasta puolitoista vuotta tapaturman jälkeen oireet diagnosoitiin ensimmäisen kerran aivovamman jälkitilaoireistoksi. Myös A:ta ensiksi hoitanut, masennusdiagnoosin tehnyt psykiatri muutti sittemmin diagnoosia saatuaan tietää tapaturmasta ja neurologisesta tutkimuksesta. Korkeimmassa oikeudessa kuultu psykiatrian erikoislääkäri piti muutosta perusteltuna ja totesi alkuperäisen masennusdiagnoosin olleen lähinnä hypoteesi, ei löydöksiin perustuva yksiselitteinen diagnoosi.

Korkein oikeus totesikin, että alkuvaiheen tutkimustulokset eivät tukeneet päätelmää lievää vaikeammasta aivovammasta. Korkein oikeus piti kuitenkin merkittävänä sitä seikkaa, että A:n oireisto oli ollut koko tapaturman jälkeisen ajan aivovamman jälkitilaan sopiva. Huolimatta ensimmäisistä tutkimustuloksista ja diagnooseista, arvioi korkein oikeus esitettyä lääketieteellistä selvitysten ja muiden asiassa ilmi tulleiden seikkojen osoittavan todennäköisen syy-yhteyden olemassaolon.

Vakuutettua hoitavan lääkärin ja ulkopuolisten asiantuntijoiden näkemykset ovat verrattain usein ristiriidassa keskenään, mikä saattaa johtua kiinteän hoitosuhteen tuomista subjektiivisista näkemyksistä. Toisaalta kiinteä hoitosuhde voi vaikuttaa lausuntojen sisältöön myös päinvastaisella tavalla. Hoitavalla lääkärillä on parempi mahdollisuus saada tietoja vakuutetun terveyshistoriasta tai muista seikoista, joilla saattaa olla vaikutusta diagnoosia tehtäessä.¹³⁴ Toisinaan merkitystä saatetaan antaa enemmän kyseisen lääketieteenalan erikoislääkärin lausunnolle, kuin esimerkiksi työterveyslääkärin tekemälle diagnoosille.

Ratkaisussa KKO 2014:33 vakuutusyhtiö sekä muutoksenhakuelimet joutuivatkin arvioimaan ristiriitaisten lääkärinlausuntojen osalta, kenen näkemystä oli pidettävä

¹³⁴ Hemmo 2005, s. 131.

pätevimpänä juuri kyseisessä kysymyksessä. Korkein oikeus ei antanut ratkaisussaan merkitystä sille seikalle, että A:ta ensivaiheessa hoitaneen lääkärin diagnoosi muuttui myöhemmässä vaiheessa, kun ensivaiheen oireisto oli pysynyt muuttumattomana koko sairausajan. Yksittäisten lääkärinlausuntojen sanamuodon mukaisen tulkinnan sijaan korkein oikeus teki kokonaisarvion asiassa esitettyjen asiantuntija- ja lääkärinlausuntojen pohjalta, eikä muodollisen lääketieteellisen diagnoosin muuttuminen ollut osoitus toisesta sairaudesta tai uudesta, tapaturmasta riippumattomasta diagnoosista.

4. SYY-YHTEYS KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISUKÄYTÄNNÖSSÄ

4.1 Yleisesti vuosina 2010–2018 annettuja ratkaisuja yhdistävistä tekijöistä

Olen käynyt läpi kaikki 18 korkeimman oikeuden lakisääteisen tapaturmavakuutuksen syy-yhteyden arviointia koskevaa ennakkoratkaisua vuosilta 2010–2018. Kuten aiemmin todettu, olen jättänyt tietoisesti tarkastelun ulkopuolelle ammattitauteja sekä muista kuin työtapaturmavakuutusjärjestelmästä korvattavia lakisääteisiä tapaturmavakuutuksia koskevat ratkaisut. Huolimatta tästä rajauksellisesta seikasta, jäljempänä tehtävät kokoavat yleistyksiset ja ratkaisuja nimittäviä yhteisiä tekijöitä koskevat esitykset soveltuvat pääosin myös näihin muihin korvauslajeihin.

Yksittäisten tapaturmavakuutuksen syy-yhteyttä koskevien ratkaisujen arvo ennakkoratkaisuna on vähäinen. Tämä johtuu pitkälti siitä, että tapaukset kytkeytyvät hyvin tiukasti tapauskohtaiseen näytön arviointiin, vahingoittuneen yksilöllistä terveydentilaa määrittäviin tekijöihin sekä tapauksen erityisiin tosiseikkoihin (esim. tapaturmamekanismi ja –energia). Tarkastelemalla ratkaisuja kokonaisuutena voidaan kuitenkin löytää joitakin niitä yhdistäviä yleisemmän tason havaintoja.

Tutkittuja ratkaisuja ei näyttäisi yhdistävän tapaturman tyyppi, tietty ammattityyppi tai vammalaji. Tapaukset muodostavatkin vammalajin, tapaturman sattumistavan sekä ammattityypin osalta hyvin laajan kirjon. On toki luonnollista, että vaikeasti diagnosoitavat sairaudet kuten aivovammat ja masennus toistuvat ratkaisukäytännössä.

Osassa ratkaisuja on kyse vamman pitkittymisestä, osassa diagnoosin muuttumisesta ja tarkentumisesta saadun hoidon aikana. Parissa ratkaisussa on kyse tapaturmavamman hoidon yhteydessä tai seurauksena syntyneen uuden vamman korvattavuudesta ja syy-yhteydestä vahinkotapahtumaan. Ratkaisujen joukosta ei ole löydettävissä sellaista yksittäistä tekijää tai yksittäistä oikeudellista tulkintaongelmaa, mikä selittäisi tapausten suurten määrän, vaan kyse on pitkälti joukosta yksittäistapauksia.

Huolimatta ratkaisujen yksittäistapauksellisesta luonteesta, voidaan ratkaisujoukosta löytää myös tekijöitä, jotka yhdistävät tapauksia. Yksi yhdistävä tekijä on tapausten kääntyminen lähes yksinomaan vahingonkärsijän voitoksi, mikä viittaa korkeimman oikeuden ja alempien

muutoksenhakuasteiden välillä olevaan eriävään tulkintakäytäntöön. Korkeimman oikeuden vuosina 2010–2018 antamista tapaturmavakuutuksen syy-yhteyttä koskevista ennakkoratkaisuista yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikissa korkein oikeus muutti vakuutusoikeuden ratkaisua. Kun kaikissa tapauksissa muutoksenhakijana oli vahingonkärsijä, kääntyi ratkaisut siten osittain tai kokonaan korkeimmassa oikeudessa vahingonkärsijän hyväksi. Näyttääkin siltä, että vahingonkärsijän oikeusturva toteutui vasta korkeimmassa oikeudessa. Osaksi, tosin vai osaksi, tämä selittynee sillä, että valtaosassa tapauksista korkeimmassa oikeudessa oli käytettävissä sellaista uutta näyttöä ja asiantuntijalausuntoja, joita ei muutoksenhakuasteissa ollut käytettävissä.

Toinen yhdistävä tekijä on korkeimman oikeuden viran puolesta hankkima lääketieteellinen selvitys sekä korkeimman oikeuden tapa arvioida esitettyä lääketieteellistä selvitystä. Siinä missä vakuutusoikeus näyttäisi ratkaisuselosteiden perusteella tukeutuvan pitkälti osapuolten esittämiin lääkärinlausuntoihin, yksittäisiin seikkoihin lääkärinlausunnoissa, lääkärijäsenen näkemykseen vakuutuslääketieteellisestä syy-yhteydestä sekä epidemiologisiin ja yleislääketieteellisiin todennäköisyyksiin, tarkastelee korkein oikeus näyttöä kokonaisuutena suhteuttaen ja verraten sitä samalla hankkimiinsa osapuolista riippumattomiin asiantuntijalausuntoihin sekä lääketieteelliseen tutkimuskirjallisuuteen (syy riittävyys). Korkeimman oikeuden ratkaisuargumentaatiossa ja päättelyketjussa näyttää toistuvan myös tietty kaava ratkaisussa huomioon otetuista seikoista. Usein ratkaisuargumentaatio kiteytyy kysymykseen siitä, onko asiassa esitetty tai ilmennyt sellaista muuta tekijää, joka selittäisi vahingon (syy välttämättömyys).

Prosessuaaliset syyt on huomioitu myös yhtenä mahdollisena selittävänä tekijänä korkeimman oikeuden ja vakuutusoikeuden toisistaan eroavassa tavassa arvioida syy-yhteyksymyksiä. Siinä missä menettely tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja vakuutusoikeudessa on hallintoprosessuaalista, muuttuu prosessilaji korkeimpaan oikeuteen tultaessa siviiliprosessiksi. Tämä vaikuttaa erityisesti osapuolten velvollisuuteen esittää näyttöä sekä tuomioistuimen selvittämisvelvollisuuteen.

4.2 Lääketieteellinen selvitys

TyTAL 16 §:n mukaan tapaturmalla ja vammalla on siis oltava todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä¹³⁵ käy ilmi se, että lääketieteellisyyden käsite tulee ymmärtää laajassa mielessä. Käsitteellä *lääketieteellinen* ei siten viitata yksinomaan vakuutetun henkilökohtaisista ominaisuuksista ja tutkimuslöydöksistä tehtäviin johtopäätelmiin, vaan myös yleisesti lääketieteessä omaksuttuihin ja hyväksytyihin käsityksiin vammojen ja oireiden synnystä. Näin ollen lääketieteellinen käsitys siitä, millaisiin vammoihin käsillä olevan tapauksen kaltainen tapaturma voi johtaa, on merkityksellinen arvioitaessa syy-yhteyttä. Toisaalta, kuten aiemmin kappaleessa 3.3 on todettu, syy-yhteysarvioinnissa ei ole kysymys epidemiologisesta tai tilastotieteellisestä arviosta vammojen ja sairauksien synnystä ja niiden todennäköisyyksistä, vaan todennäköisen syy-yhteyden olemassaoloa arvioidaan korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella aina kunkin tapauksen ja vakuutetun erityispiirteet huomioiden kokonaisarvion ollessa tosiasiasa juridista harkintaa.

Lääketieteellisen selvityksen merkitys syy-yhteysarviossa käy hyvin ilmi ratkaisusta KKO 2016:93, missä korkein oikeus hylkäsi korvausvaatimuksen lääketieteellisen syy-yhteyden puuttuessa. Hirsirakentaja A oli työskennellessään estänyt kaatuvan ikkunan putoamisen käsin, jolloin oikean käden olkapäästä oli kuulunut rusahdus ja siinä oli tuntunut kovaa kipua. Ultraäänitutkimuksissa todettiin oikean lapaluun yläpuolisen lihaksen jänteen osittainen repeämä ja jännetulehduma, joita vakuutusyhtiö piti tapaturmasta riippumattomina. Korkein oikeus pyysi asiantuntijalausunnon sairaanhoitopiiriltä. Sen mukaan 20–40 prosentilla yli 60 –vuotiaista voi olla oireeton kiertäjäkalvosimen repeytymä. Lausunnon mukaan A:lla ei ollut todennäköisesti ollut oireetontakaan repeämää ennen tapaturmaa, kun huomioitiin hänen tekemä raskas työ. Sairaanhoitopiiri piti sen sijaan todennäköisenä, että repeämä oli syy-yhteydessä tapaturmaan.

Korkein oikeus viittasi ratkaisuarargumentaatiossaan lääketieteelliseen kirjallisuuteen ja käypä hoito -suositukseen, joiden mukaan hyväkuntonen jänne repeää tapaturmassa, jonka energiat vastaavat kaatumista seisomakorkeudelta hartian päälle. Lisäksi lääketieteellisen kirjallisuuden mukaan rappeumaperäinen repeämä ilmenee usein pienienergisien tapaturman seurauksena. Korkein oikeus hylkäsi A:n valituksen viitaten esitettyyn selvitykseen

¹³⁵ Esim. KKO 2010:15, KKO 2012:92, KKO 2013:7, KKO 2014:33 sekä KKO 2016:3.

tapaturmamekanismista. Korkeimman oikeuden mukaan oli näytetty, ettei kyseisen kaltainen vammamekanismi tyypillisesti aiheuta kyseisenkaltaista repeämää. Kokonaisarviossa huomioitiin myös A:n olkapäästä tehdyt tutkimuslöydökset sekä hänen fyysinen työnsä ja ikänsä, mitkä viittasivat siihen, että jänteen repeämisen taustalla olevan rappeuma.

Kyseisistä korkeimman oikeuden ratkaisuista käy ilmi, ettei korkein oikeus rajaa käsitettä lääketieteellinen selvitys ainoastaan lääkärinlausuntoihin sekä vahingoittuneelle tehtyihin tutkimuksiin ja niiden löydöksiin, vaan käyttää käsitettä useaan otteeseen viitatessaan yleisemmin sekä lääketieteelliseen kokemustietoon, Käypä hoito –suositukseen, lääketieteelliseen kirjallisuuteen tai sairaanhoitopiirin antamaan lausuntoon. Tältä osin korkeimman oikeuden ratkaisut poikkeavat merkittävästi vakuutus oikeuden tavanomaisesta käytännöstä. Lääketieteellisen selvityksen käsittäminen kuvantamislöydöksiä ja vakuutettua koskevia yksilöllisiä tutkimustuloksia laajempaa käsitteenä näkyy myös muun muassa ratkaisussa KKO 2016:3, missä lääketieteellisten kuvantamislöydösten puuttuminen ei ollut riittävä osoittamaan vamman vaikeusastetta.¹³⁶ Tapaus osoittaa hyvin myös sen, ettei pelkkä lääketieteellisten kuvantamislöydösten puuttuminen yksistään ole sellainen tekijä, joka kategorisesti johtaisi korvaushakemuksen hylkäämiseen.

Tapauksessa oli kyse siitä, oliko työmatkalla aiheutuneesta työtapaturmasta aiheutunut aivotärähdystä vaikeampi aivovamma ja olivatko vahingonkärsijä A:lla todetut oireet syy-yhteydessä tapaturmaan ja siinä tulleet vammaan. Vakuutus oikeus oli hylännyt valituksen ja katsonut, ettei A ollut saanut tapaturmassa aivotärähdystä vakavampaa pään vammaa. Perusteluna korvaushakemuksen hylkäämiselle oli muun muassa lääketieteellisten kuvantamislöydösten puuttuminen. Riidatonta tapauksessa oli siten se, että A:lle oli aiheutunut tapaturmassa päähän kohdistunut isku ja ainakin lievä aivotärähdys.

Hankittuaan lisäselvitystä sairaanhoitopiiriltä korkein oikeus päätyi vakuutusyhtiön sekä alempien muutoksenhakuelinten näkemyksen vastaisesti siihen, että A:lle oli aiheutunut todennäköisesti aivotärähdystä vaikeampi aivovamma. Sairaanhoitopiirin antamasta asiantuntijalausunnosta kävi ilmi, että pään TT-tutkimuksessa löydös on normaali 40 prosentilla keskivaikean aivovamman saaneista ja että alkuvaiheen TT-kuvauksissa todetut

¹³⁶ Vastaavasti KKO 2016:3, missä on todettu, ettei kuvantamislöydösten puuttuminen sulje pois vammaa, kun isolla osalla kyseisen kaltaisen vamman saaneista kuvantamistulos on normaali tietyn ajan kuluttua.

vammamuutokset ovat usein hävinneet myöhemmin tehdyissä kuvauksissa. Vastaavasti magneettikuvauksen löydösten todettiin olevan täysin normalisoituneita Käypä hoito –suosituksen mukaan 25–50 prosentilla keskivaikean aivovamman saaneista kuukauden kuluttua traumasta.

Korkein oikeus joutuikin perustamaan arvionsa todennäköisestä lääketieteellisestä syy-yhteydestä pitkälti muihin seikkoihin kuin vakuutettua koskeviin lääketieteellisiin kuvantamislöydöksiin. Korkein oikeus antoi arvioinnissaan merkitystä lääketieteelliselle tutkimustiedolle kyseisenlaisten vammojen ja oireiden syntymisestä sekä kokemuksesta niiden näkymisestä kuvantamistutkimuksissa. Korkein oikeus totesi tapaturmasta tehtyjen merkintöjen sekä kerrottujen havaintojen tukevan A:n kuvausta tapaturmamekanismista ja viittaavan siihen, etteivät tapahtuman liike-energiat olleet vähäisiä. Ratkaisussa korkein oikeus viittasi lääketieteelliseen kirjallisuuteen, jonka mukaan aivotärähdykselle ei ole vahvistettu yhdenmukaisia kriteereitä. Tapauksen tosiseikkoja peilattiin suhteessa Käypä hoito –suosituksen mukaiseen aivovamman määritelmään. Lisäksi korkein oikeus nosti esiin, että A:lla diagnosoitujen kaltaisten neuropsykologisten oireiden tiedetään voivan liittyä aivovammojen jälkitiloihin. Korkein oikeus totesikin esitetyn selvityksen perusteella A:n saaneen aivotärähdystä vaikeampiasteisen aivovamman. Lisäksi kun A:n oireet sopivat sekä ajallisen yhteyden puolesta, että A:n sairaushistoriassa olevan muun selittävän tekijän puuttuessa tapaturman aiheuttamiksi, piti korkein oikeus todennäköisenä, että A:n oireet olivat todennäköisessä syy-yhteydessä tapaturmassa saatuun aivovammaan.

Syy-yhteysarviointi perustuu siis lääketieteelliseen selvitykseen, lääketieteelliseen todennäköisyysnäyttöön. Lääketieteellinen selvitys käsittää korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella paitsi vakuutettua koskevat terveystiedot ja tutkimustulokset, myös yleisen lääketieteellisen ja epidemiologisen tiedon. Toisaalta syy-yhteys arviointi ei kuitenkaan perustu ainoastaan yleiseen lääketieteelliseen arvioon sairauksien synnystä ja paranemisesta, vaan arvioinnissa otetaan huomioon myös vahingoittunutta koskevat sekä tapauskohtaiset tosiseikat osana kokonaisarviota.

Ratkaisu KKO 2016:3 osoittaaakin hyvin korkeimmassa oikeudessa vakiintunutta tulkintaa siitä, että lääketieteellisellä todennäköisellä syy-yhteydellä ei tarkoiteta yksinomaan epidemiologista, yleiseen kokemus- ja tutkimustietoon perustuvaa todennäköisyyttä sairauksien ja vammojen synnystä ja paranemisesta tai yksittäistapauksen tosiseikkojen

pohjalta tehtyä kokonaisarviota, vaan kaikkien esitettyjen selvitysten pohjalta tehtävää kokonaisharkintaa, jossa lääketieteellisellä tutkimustiedolla vammojen synnystä on sinänsä merkittävä osa.

4.3 Muu selittävä tekijä

Korkeimman oikeuden ratkaisuiden perusteluissa toistuu lähes poikkeuksetta viittaus muun vahinkoa selittävän tekijään tai sen puuttumiseen. Syy-yhteyden arviointi onkin selkeästi juridista harkintaa, minkä korkein oikeus on usein itsekin todennut.¹³⁷ Vakuutusyhtiöt näyttäisivät harvoin esittävän syy-yhteyden puuttumista koskevan väitteensä tueksi muuta tekijää, joka selittäisi vahingonkärsijällä todetut vammat.

Korkeimmassa oikeudessa käsitellyissä ratkaisuissa on usein riidatonta tapaturman sattuminen sekä vakuutetulla todetut vammat, jotka sopivat yleisen lääketieteellisen tiedon perusteella jonkinasteisella todennäköisyydellä tapaturman aiheuttamiksi. Vakuutusyhtiön näkemys syy-yhteyden puuttumisesta näyttäisikin tutkimusaineiston perusteella perustuvan yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen ja todennäköisyyteen eri vammojen ja sairauksien synnystä ja paranemisesta.¹³⁸ Ei ole lainkaan tavatonta, että vakuutusyhtiö on aluksi korvannut työtapaturmasta aiheutunutta vammaa, mutta myöhemmin päättää korvauksen maksamisen toteamalla kyseisten kaltaisten vammojen paranevan lääketieteellisen kokemustiedon perusteella tietyn ajan kuluessa ja vakuutetun oireiden johtuvan siten muista tekijöistä kuin tapaturmasta.¹³⁹

Muun selittävän tekijän puuttuminen toistuu korkeimman oikeuden ratkaisuargumentaatioissa kerta toisensa jälkeen. Korkein oikeus viittaa poikkeuksetta muuhun selittävään tekijään tai oikeastaan sen puuttumiseen.¹⁴⁰ Syy-yhteysarviointi näyttäisikin rakentuvan korkeimman oikeuden ratkaisuargumentaatioissa punninnalle väitetyn vamman aiheuttajan ja muiden esitettyjen syiden todennäköisyyksien välillä. Kyse ei siten ole siitä, että muu selittävä tekijä itsessään olisi riittävä kumoamaan syy-yhteyden todennäköisyyden, vaan ainoastaan yhdestä osatekijästä todennäköisyyspunninnassa.

¹³⁷ Ks. KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:8 ja KKO 2014:15.

¹³⁸ Vastaavan havainnon on tehnyt aiemmin Jaana Norio-Timonen tutkiessaan korkeimman oikeuden ratkaisuja vuosilta 2010 – 2014. *Norio-Timonen* 2014, s. 859.

¹³⁹ Esimerkiksi ratkaisut KKO 2010:65, KKO 2010:73, KKO 2011:29, KKO 2012:12 ja KKO 2016:3.

¹⁴⁰ Oikeammin pitäisi sanoa, ettei muusta selittävästä tekijästä ole esitetty näyttöä. Esim. ratkaisut Esim. KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:15, KKO 2014:33, KKO 2016:3, KKO 2017:96.

Pelkkä muun mahdollisen tekijän olemassaololla ei myöskään ole merkitystä syy-yhteysarvioinnissa, vaan selittävän tekijän on oltava kytkettävissä juuri kyseiseen tapaukseen ja potilaaseen. Näin ollen pelkästään se, että jonkin tietyn vamman tai sairauden aiheuttajaksi on lääketieteessä tiedetty useita eri tekijöitä, ei ole merkittävä seikka arvioitaessa muun selittävän tekijän olemassaoloa tai puuttumista, ellei juuri kyseisen vakuutetun kohdalla ole esitettävissä tosiseikkoja vaihtoehtoisesta syystä.¹⁴¹ Tältä osin korkeimman oikeuden ratkaisulinja noudattaa yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia syy-yhteysoppeja. Korkein oikeus pyrkii erittelemään ja erottelemaan tapaturman kannalta irrelevantit seikat merkityksellisistä tosiseikoista ja siten rakentamaan syy-yhteysarvion ajatukselle välttämättömästä ja riittävästä syystä,

Muun selittävän tekijän merkitys syy-yhteysarvioinnissa näkyy vastaavalla tavalla vakuutusyhtiön voitoksi ratkaistussa tapauksessa KKO 2016:93. Ratkaisussa oli kyse siitä, että tapahtumakuvaus ei lääketieteellisen tutkimus- ja kokemustiedon perusteella selittänyt (tai edes voinut selittää) vakuutetulla diagnosoituja vammoja. Väitetty syy ei siten ollut välttämätön tai edes mahdollinen vahingon syntymiselle. Lisäksi kun vammoille oli löydettävissä tapaturmasta riippumaton lääketieteellinen selitys, katsoi korkein oikeus todennäköisen syy-yhteyden puuttuvan.

Korkein oikeus ei näyttäisi kuitenkaan antavan ratkaisevaa painoarvoa kokonaisharkinnassaan yleiselle lääketieteelliselle kokemustiedolle, vaan edellyttää lisäksi konkreettista näyttöä myös siitä, mikä tapaturmasta riippumaton tekijä olisi aiheuttanut vakuutetulla todetut oireet. Jos vakuutusyhtiö ei kykene esittämään tällaista näyttöä vaihtoehtoisesta selittävästä tekijästä, katsoo korkein oikeus usein syy-yhteyden tulleen toteen näytetyksi.¹⁴²

Tilannetta voidaan pitää jossain määrin ongelmallisena siitä syystä, että hallituksen esityksessä on nimenomaisesti todettu, ettei vakuutusyhtiöllä ole korvausasiaa ratkaistessaan velvollisuutta osoittaa, mikä muu kuin kuvattu vahinkotapahtuma voisi olla vamman aiheuttaja.¹⁴³ Epäselvää onkin, mitä lainsäätäjä on halunnut tällä tarkoittaa. Lienee selvää, ettei tarkoitus ole ollut se, että vakuutusyhtiö voisi välttää korvausvastuun pelkästään

¹⁴¹ Esim. KKO 2014:15 sekä KKO 2016:3.

¹⁴² Ks. esim. KKO 2010:65, KKO 2010:70, KKO 2010:76, KKO 2010:90, KKO 2011:69, KKO 2012:97, KKO 2014:15.

¹⁴³ HE 277/2014 vp, s. 72.

vetoamalla yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen ja todennäköisyyksiin, tai kategorisesti viittaamalla muuhun tekijään, jonka olemassaolosta ei ole varsinaista näyttöä, kuten diagnoosia. Vakuutusyhtiön selvittämisvelvollisuuden piiriin ei ole myöskään tarkoituksenmukaista ulottaa velvollisuutta selvittää vakuutetun oireiden syy, jos syy-yhteyden puuttuminen on selvä. Ajatus lienee ollut se, että epäselvissä tapauksissa, joissa kaikki tapaturmaan liittyvät seikat huomioiden tapaturman ja vammojen välisen syy-yhteyden olemassaolon jäädessä kaikesta huolimatta epäselväksi, ei tapaturmavakuutusyhtiöllä olisi vapautuakseen korvausvastuusta erillistä velvollisuutta kyetä osoittamaan sitä, mikä muu tekijä selittäisi vakuutetulla todetut vammat.

4.4 Yleinen vai yksilökohtainen lääketieteellinen todennäköisyys

Korkeimman oikeuden vakuutetun hyväksi antamat ratkaisut näyttävät noudattavan samankaltaista kaavaa. Vahinkotapahtumaan liittyvät tosiseikat ovat usein riidattomia, ja kyse onkin puhtaasti siitä, onko vakuutetulla todetut vammat, oireet tai sairaus seurausta vakuutustapahtumasta. Ratkaisuja yhdistää myös se, että vakuutetulla todetun kaltainen vamma, oireet tai sairaus sopii jonkinasteisella todennäköisyydellä väitetyn kaltaisen tapaturman aiheuttamaksi. Monet seikat, kuten ajallinen yhteys sekä vahinkoenergiat tukevat yleensä syy-yhteyden olemassaoloa.

Ratkaisuja yhdistää erityisesti se, että vakuutusyhtiö väittää syy-yhteyden puuttuvan ja perustaa väitteensä usein yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen ja todennäköisyyteen vammojen ja sairauksien synnystä ja paranemisesta kyseistä vakuutettua ja kyseistä vakuutustapahtumaa koskevien tietojen sijaan. Näin tehdessään vakuutusyhtiö tulee tosiasiaa väittäneeksi, että vakuutetulla täytyy tilastollisesti olla jokin sairaus tai vamma, joka selittäisi oireet.

Vakuutusyhtiö ei yleensä kuitenkaan esitä näyttöä väitteensä tueksi, kuten että todetut oireet tai vammat johtuisivat jostain muusta nimetystä tekijästä kuin työtapaturmasta. Toisinaan vakuutusyhtiö toteaa tapaturmana korvatun vamman paranevan tunnetusti tietyn ajan kuluessa, jolloin oireiden on johduttava muusta syystä. Jos vakuutetulla on todettu jokin muu vamma tai sairaus, saattaa vakuutusyhtiö viitata tähän ilman sen pidemmälle menevää argumentaatiota.

Kun korkeimmassa oikeudessa olevassa prosessissa on kyseessä siviilioikeudellinen riita-
asia, on väite sinänsä yllättävä.¹⁴⁴ Tätä sinänsä saattaa osittain selittää se tekijä, että
prosessilaji vaihtuu korkeimpaan oikeuteen tultaessa kesken muutoksenhakuprosessin.
Alemmissa muutoksenhakuasteissa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (HLL 586/1996).
Näillä alemmilla valitusasteilla on HLL 33 §:n mukaan velvollisuus huolehtia, että asia tulee
selvitetyksi ja tarvittaessa pyydettyä asianosaista tai päätöksen tehnyttä vakuutuslaitosta
esittämään lisäselvitystä. Vastaavaa velvollisuutta ei korkeimmalla oikeudella ole
oikeudenkäymiskaaren mukaisessa siviiliprosessissa, vaan korkein oikeus näyttäisikin sekä
tutkimuksen kohteena olevien ratkaisujen, että *Norio-Timosen* havaintojen perusteella
odottavan osapuolten esittävän näyttöä väitteidensä tueksi tavanomaisen
vahingonkorvausoikeudellisen riidan mukaisesti.¹⁴⁵

Vakuutusosoikeuden antaman ratkaisun VakO 1690:2014 ratkaisuargumentaatio kuvastaa
hyvin vakuutusosoikeuden suhtautumistapaa muun selittävän tekijän mahdolliseen
olemassaoloon. Ratkaisun mukaan vakuutetun oireiden taustalla olevia mahdollisia muita
syytä ei oltu edes yritetty tutkia, mistä syystä vakuutusosoikeuden mukaan ei voitu pitää
selvitettynä neuropsykologisen oireiston syy-yhteyttä vakuutetulle sattuneeseen
tapaturmaan. Se seikka, että oireisto sopi sekä ajallisesti että lääketieteellisesti tapaturman
aiheuttamaksi, ei siten ollut vakuutusosoikeuden näkemyksen mukaan riittävä, vaan
edellytettiin lisäksi nimenomaisesti muun mahdollisen selittävän tekijän etsimistä ja
poissulkemista.

Ratkaisu on toki yksittäinen ratkaisu lukuisten vakuutusosoikeuden ratkaisujen joukossa, joka
kuitenkin osoittaa hyvin laajempaa ilmiötä. Erikoiseksi näkemyksen tekee se, että
vakuutusosoikeudella nimenomaisesti olisi HLL 33 §:n mukaan ollut itsellään velvollisuus
huolehtia siitä, että asia tulee riittävällä tavalla selvitettyksi. Kun vakuutetulle asetetaan
velvollisuus poissulkea muut selittävät tekijät, asetetaan näyttökynnys tosiasiallisesti hyvin
korkealle, jolloin ei enää puhuta lain sanamuodon mukaisesta todennäköisestä
lääketieteellisestä syy-yhteydestä, mikä on ymmärrettävä alennetuksi näyttökynnykseksi
yleiseen vahingonkorvausoikeuteen nähden.

¹⁴⁴ *Norio-Timonen* 2014, s. 863.

¹⁴⁵ *Norio-Timonen* 2014, s. 863.

Toisin kuin vakuutusosoikeus, korkein oikeus näyttäisikin edellyttävän vakuutuslaitoksen esittävän konkreettista näyttöä vamman, sairauden tai oireiden johtumisesta muusta syystä kuin tapaturmasta. Ajallisen yhteyden sekä vahinkotapahtuman luonteen ja energioiden tukiessa syy-yhteyden olemassaoloa näyttäisi korkein oikeus usein katsovan syy-yhteyden tulleen toteennäytetyksi muun selittävän tekijän puuttuessa. Korkeimman oikeuden näkemys on perusteltavissa paitsi siviiliprosessuaalisilla menettelyratkaisuilla, myös sillä, että vakuutetulta ei voida kohtuudella odottaa sitä, että hän kyseenalaistaisi häntä hoitaneiden lääkäreiden lausunnot ja vaatisi myös muiden mahdollisten syytekijöiden selvittämistä.

Myös Norio-Timonen pitää ilmeisenä, että vakuutusyhtiön olisi menestyäkseen kyettävä esittämään konkreettista näyttöä kilpailevasta vamman, sairauden tai oireiden syystä.¹⁴⁶ Korkeimman oikeuden ratkaisuiden perusteella näyttää sinänsä ilmeiseltä, että yleiseen lääketieteellisen tietämykseen vetoaminen vammojen paranemisesta tai lääketieteellisistä todennäköisyyksistä ei ole riittävää. Myöskään muuhun selittävään tekijään viittaaminen ilman kyseisen tekijän yksilöimistä ei ole ollut riittävää.¹⁴⁷ Sen sijaan Norio-Timonen näyttäisi johtopäätöksessään keskittyvän liikaa muun selittävän tekijän puuttumiseen liittyvään argumentaatioon ja ”unohtavan” samalla kaiken muun syy-yhteyden olemassaoloa osoittavan näytön merkityksen, kuten esimerkiksi ajallisen yhteyden sekä vamman sopimisen kyseisenkaltaisen vahinkotapahtuman aiheuttamaksi, vammaenergian sekä vakuutetun sairaushistorian (mikä sinänsä toki kytkeytyy asiallisesti muun selittävän tekijän puuttumiseen). Korkeimman oikeuden ratkaisut ovatkin järjestelmällisesti tapauksen tosiseikkojen ja esitetyn näytön sekä viran puolesta hankittujen asiantuntijalausuntojen pohjalta tehtävää kokonaisharkintaa, missä muun selittävän tekijän puuttuminen usein ei näyttäydy painavimpana seikkana, vaan esitetään usein aivan ratkaisuarargumentaation lopussa kuin vahvistamaan aiemman päättelyn oikeellisuutta.¹⁴⁸

Alempien muutoksenhakuasteiden ja vakuutusyhtiöiden yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen perustuva syy-yhteyden arviointi muistuttaa Michael Saarikosken väitöskirjassaan esiin nostamaa ajatusta jälkiviisausharhasta¹⁴⁹ sekä jälkiviisausharhan

¹⁴⁶ Norio-Timonen 2014, s. 859–861.

¹⁴⁷ KKO 2013:8

¹⁴⁸ Esim. KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:15, KKO 2014:64, KKO 2015:101

¹⁴⁹ Fischhoff 1975, s. 293. Jälkiviisausharhalla tarkoitetaan käyttäytymispsykologista ilmiötä, jonka mukaan ihmisellä on taipumus pitää jonkin tapahtuman tapahtumista todennäköisempänä sen jälkeen, kun se on jo koettu (esim. pörssiromahdus).

huomioivasta syy-yhteyden arviointimetodista. Kyseisen metodin mukaan todennäköisyysnäytön tulisi pohjautua puhtaan matemaattisesti todennäköisyyksiin perustuen. Kantavana ajatuksena on, että syy-yhteyden todennäköisyys on sama sekä ennen vahinkoa, että sen sattumisen jälkeen, mikä johtaa siihen, että etukäteisarvioinnissa epätodennäköistä syy-yhteyttä tulisi arvioida samalla tavalla myös vahinkotapahtumaa jälkikäteen arvioitaessa.¹⁵⁰ Näin ollen jos tapahtuneen vamman seurauksena syntyvän vamman lääketieteellinen todennäköisyys olisi viiden prosentin luokkaa, ei vamman voisi katsoa riittävällä todennäköisyydellä johtuvan vahinkotapahtumasta riippumatta siitä, mitä muuta näyttöä esimerkiksi ajallisesta yhteydestä tai muun selittävän syyn puuttumisesta esitettäisiin. Näin on erityisesti lakisääteisen tapaturmavakuutusten kohdalla, mutta samanlaisia elementtejä on löydettävissä myös yksityisessä tapaturmavakuutuksessa. Vakuutusosoikeuden tulkintametsodi näyttäisikin noudattelevan vastaavanlaista luonnontieteellistä todennäköisyyslinjaa.

Tällainen näkemys sinänsä on perusteltavissa ja mahtuu erinomaisesti 16 §:n tiukan sanamuodon mukaisen tulkinnan raameihin lääketieteellisen todennäköisyysnäytön osalta. Kuitenkin, kun huomioidaan lain tarkoitus ja sen tehtävä osana lakisääteistä sosiaaliturvaa, voidaan perustellusti kyseenalaistaa näin tiukasti ja kaavamaisesti matemaattis-luonnontieteellisiin sekä epidemiologisiin todennäköisyyksiin perustuva tulkintametsodi.

Jos syy-yhteyden käsitettä tarkastellaan koko vahingonkorvaus- ja vakuutusosoikeudellisen järjestelmän tasolla, voidaan nostaa esiin myös kysymys järjestelmän koherenttiudesta.¹⁵¹ Tässä yhteydessä ei sinänsä ole mahdollista lähteä sen syvemmin pohtimaan käsitteen sisällöllisiä eroja vakuutusosoikeudellisessa ja vahingonkorvausosoikeudellisessa kontekstissa. Todettakoon kuitenkin, että pyrkimys tulisi olla korvausjärjestelmän tasolla järjestelmän sirpaloitumisen välttäminen ja koherenttiuden tavoittelu, ellei käsillä ole nimenomaisia syitä poiketa tästä. Syy-yhteys käsitteen merkityssisällön kehittäminen sen juridisesta ja erityisesti vahingonkorvausosoikeudellisesta sisällöstä kohti lääketieteellistä käsitettä tapaturmavakuutuksen yhteydessä ei näyttäisi olleen lainsäätäjänkään tarkoituksena.

Korkeimman oikeuden ratkaisumetsodiin liittyy myös omat riskinsä, minkä toisaalta jälkiviisausharhaan perustuva tulkintametsodi tunnistaa ja osittain ehkäisee. Kun syy-

¹⁵⁰ Saarikoski 2009, s. 68–69.

¹⁵¹ Tuori 2007, s. 123–124.

yhteyden olemassaolon arviointi erotetaan tiukan tilastotieteellisestä, jälkiviisausharhan olemassaolon tunnustavasta tulkintatavasta, otetaan samalla riski siitä, että ratkaisuun pääsee vaikuttamaan sellaisia seikkoja, joilla pyritään vain selittämään tilastollisesti epätodennäköisen sattuman johtumista vahinkotapahtumasta. Toisin sanoen, sattumalle ei jätetä sijaa, vaan puhtaasti sattumaan perustuville tapahtumille, jotka eivät tosiasiasa ole syy-yhteydessä toisiinsa, pyritään rakentamaan järjellinen selitys. Näin ollen korkeimman oikeuden tavassa arvioida syy-yhteyttä tosiasiasa otetaan riski siitä, että korvattavaksi tulee myös sellaisia tapahtumia, jotka tosiasiallisesti eivät ole muussa kuin ajallisessa syy-yhteydessä keskenään. Tapahtumain kulku on kuin rakennettu uudelleen jälkikäteen ja siihen on pyritty tuomaan mukaan sellaisia elementtejä, jotka selittäisivät mahdottomalta tuntuvan tapahtuman. Toisaalta kun kysymystä arvioidaan lain sosiaalivakuutusluonteen näkökulmasta, ei heikkouden voida katsoa olevan merkittävä. Näin on etenkin, jos sitä verrataan niihin käytännön ongelmiin, joita vakuutus oikeuden valitsema linja puhtaan tilastollisen todennäköisyyden hakemisesta aiheuttaa.

Pelkkään tilastolliseen todennäköisyyteen perustuva tulkinta johtaa käytännössä siihen, että tilastollisesti epätodennäköinen tapahtuma tosiasiallisesti tapahtuu toisinaan ilman mahdollisuutta tulla korvatuksi vahinkotapahtumana. Otetaan esimerkki: Jos vahingon lääketieteellinen todennäköisyys on 2 %, on sen tilastollinen todennäköisyys esitetyn metodin mukaan¹⁵² pieni. Näin ollen, jos vahingon korvattavuus perustuisi yksinomaan lääketieteelliseen tutkimustietoon ja tilastolliseen todennäköisyysnäyttöön ilman, että muita tapauksen tosiseikkoja otettaisiin huomioon arvioinnissa, ei tällainen vahinko tulisi missään tilanteessa korvattavaksi sen tilastollisen epätodennäköisyyden takia. Kuitenkin, kun otetaan riittävän iso joukko vastaavanlaisia tapahtumia, on joukossa joitakin henkilöitä, joiden kohdalla, kaikkien todennäköisyyksien vastaisesti, on vahinkotapahtumasta aiheutunut kyseinen vahinko. Sadan samanlaisen vahinkotapahtuman joukossa olisi tässä tapauksessa keskimäärin kaksi sellaista, joilla vahinkotapahtuma johti tähän ennalta epätodennäköiseen vahinkoon. Kun lain tarkoitus on osana sosiaaliturvajärjestelmää olla tuomassa taloudellista turvaa työtapaturmasta tai ammattitaudista johtuvan työkyvyttömyyden aikana, ei puhtaan tilastollista lähestymistapaa voida pitää hyväksyttävänä, vaan syy-yhteyden selvittämisessä on pystyttävä ottamaan huomioon myös muita tekijöitä luonnontieteellisen todennäköisyyden lisäksi TyTAL:n 16 §:n esimerkinomaisen luettelon mukaisesti.

¹⁵² Saarikoski 2009, s. 68.

Vastaavasti voidaan nostaa esiin vakuutusyhtiöiden ja alempien muutoksenhakuasteiden esittämä ajatus siitä, että tietynlaisen vamman tiedetään parantuvan tietyssä ajassa, jolloin kyseisen ajan jälkeen ilmenevien oireiden täytyy johtua jostain muusta tekijästä kuin työtapaturmasta.¹⁵³ Erityisesti tämä korostuu niissä tilanteissa, joissa vakuutetun sairaushistoriasta ennen tapaturmaa tai myöhemmin tapaturman sattumisen jälkeen ilmenee tekijöitä, jotka voisivat selittää kyseiset oireet. Myös ikääntymiseen liittyvillä sairauksilla pyritään toisinaan selittämään vakuutetun oireita ja vammoja riippumatta siitä, ovatko esimerkiksi rappeumat oireilleet ennen vahinkotapahtumaa.

Hallituksen esityksessä uudeksi työtapaturma- ja ammattitautilain on kuitenkin todettu, että aikaisempaan kudosvaurioon vetoaminen edellyttäisi merkityksellisen kudosvaurion osoittamista. Näin ollen esimerkiksi kudossrappeuman osuuteen ei voitaisi vedota pelkästään vahingoittuneen iän perusteella.¹⁵⁴ Tämä indikoi myös lainsäätäjän tahtona olleen nimenomaisesti tosiasiallinen ja yksilöllinen kokonaisarvio lääketieteellisestä syy-yhteydestä epidemiologisen ja yleisiin lääketieteellisiin todennäköisyyksiin perustuvan vakuutuslääketieteellisen arvion sijaan, mitä korkeimman oikeuden ratkaisulinja sekä TyTAL:n 16 §: n sanamuoto näyttäisivät vahvistavan.

Tälle näkemykselle voidaan löytää tukea myös ammattitautilain (1343/1988) esitöistä. Sen mukaan lakisääteisen tapaturmavakuutuksen periaatteisiin kuuluu, että vahingoittunut on vakuutettu niine sairauksineen, joita hänellä oli ennen vakuutustapahtumaa eli sellaisena kuin hän on. Tästä seuraa se, että samanlainen tapaturma voi aiheuttaa eri henkilöille eriasteisen tai erilaisen työkyvyttömyyden ja siten erilaisen kulujen korvattavuuden.¹⁵⁵ Pelkkään yleiseen lääketieteelliseen kokemustietoon ja epidemiologisiin todennäköisyyksiin vetoaminen ei siten ole riittävä poistamaan vakuutusyhtiön korvausvastuuta, vaan

¹⁵³ Kts. esimerkiksi vakuutusosoikeuden ratkaisu VakO 2269:2012, missä vakuutusosoikeus totesi seuraavasti: ”Ottuen huomioon A:n saaman aivovamman lieväasteisuus, vakuutusosoikeus katsoo, ettei neuropsykologisen kuntoutuksen korvaaminen tapaturmavammojen perusteella enemmälti kuin mitä vakuutuslaitos on jo hänelle korvannut, ole hänen työ- ja toimintakykynsä tai sosiaalisen toimintakykynsä ja suoriutumisen edistämiseksi ja ylläpitämiseksi tarpeellista.” Ratkaisuun ei vaikuttanut se seikka, että A:n tosiasialliset oireet ja tosiasiallinen työkyvyttömyys jatkuivat korvauksen maksamisen lakkauttamisen jälkeenkin.

¹⁵⁴ HE 277/2014 vp, s. 74. Kts. myös KKO:n ratkaisu KKO 2016:3, missä korkein oikeus totesi, että kudossrappeutumisen toteaminen ei yksinään voi poistaa syy-yhteyttä vahinkotapahtumaan, vaan se on otettava huomioon yhtenä arviointiin vaikuttavana tekijänä, mikäli löydöksellä voi sen laatu ja vaikeusaste huomioiden olla lääketieteellisesti katsoen merkitystä.

¹⁵⁵ HE 153/1988 vp, s. 4–5. Kts. vakuutetun vakuuttamisesta sellaisena kuin hän on myös *Heliövaara – Tola* 2004, s. 153.

edellytetään nimenomaisesti yksilöön liittyvien seikkojen huomioon ottamista kokonaisarviossa.

4.5 Korkeimman oikeuden ratkaisuharkinnassa toistuvat kysymykset

Korkeimman oikeuden ratkaisujen päättelyketjut näyttäisivät rakentuvan deduktiiviselle päättelylle.¹⁵⁶ Päättelyketju lähtee usein liikkeelle sovellettavan normin esittämisestä, minkä jälkeen korkein oikeus esittelee lyhyesti tapauksen faktapremissit. Faktapremissien kohdalla korkein oikeus joutuu yleensä tekemään myös näytön arviointia, erityisesti lääketieteellisen diagnoosin, lääketieteellisen kokemustiedon tai vammaenergian osalta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuargumentaatioissa toistuu kaavamaisesti samojen kysymysten käsittely.¹⁵⁷ Korkein oikeus näyttäisi ratkaisuharkinnassaan järjestelmällisesti pyrkivän arvioimaan tapausta alla esiteltyjen kysymyskokonaisuuksien kautta, minkä pohjalta kokonaisharkinta ja punninta syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta tehdään:

- 1) Miten vakuutetulla diagnosoitu vamma, oireet tai sairaus syntyy lääketieteellisen tutkimustiedon perusteella tai millaiset tekijät voivat aiheuttaa tämänkaltaisia diagnooseja? Voiko väitetyn kaltaisesta tapaturmasta aiheutua lääketieteellisen tutkimus- ja kokemustiedon perusteella vakuutetulla todettu vamma, sairaus tai oireet?
- 2) Sopivatko tapaturmassa vaikuttaneet vammaenergia sekä –mekanismi sekä vakuutetulla havaitut oireet tällaiseen vammaan?
- 3) Onko tapaturman ja vamman tai sairauden ilmenemisen välillä ajallinen yhteys? Sopiiko ajallinen yhteys lääketieteelliseen tutkimus- ja kokemustietoon sairauksien tai vammojen ilmenemisestä?
- 4) Onko muuta, tapaturmasta riippumatonta selittävää tekijää esimerkiksi vakuutetun sairaushistoriassa ennen tai jälkeen tapaturman, mikä voisi selittää vakuutetulla diagnosoidut oireet, vammat tai sairauden?

¹⁵⁶ *Burton* 1995, s. 43–58.

¹⁵⁷ Selkeimmin tämä näkyy esimerkiksi ratkaisuisissa KKO 2011:69, KKO 2012:73, KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:15, KKO 2014:33, KKO 2016:3, KKO 2017:96, joskin kysymysten tai aihepiirien järjestys tai painotus vaihtelee ratkaisujen välillä johtuen tapauksen yksityiskohdista.

Osa kysymyksistä pyrkii vastaamaan kysymykseen lääketieteellisestä syy-yhteydestä ja sen teoreettisesta mahdollisuudesta, kun taas toisten kysymysten funktiona on nimenomaisesti olla tukemassa tai heikentämässä todennäköisyyttä. Kysymysten painotukset luonnollisesti vaihtelevat eri tyyppisten tapaturmatilanteiden välillä. Edellä esiteltyä esimerkinomaista luetteloa korkeimman oikeuden ratkaisuharkinnassa toistuvista kysymysaiheista ei pidä kuitenkaan käsittää tyhjentävänä luettelona tai kokonaisuutena, joihin annettujen vastausten perusteella korkein oikeus tekisi mekaanisesti johtopäätöksiä.¹⁵⁸ Kyseessä on enemmänkin yhteenveto niistä kysymyksistä, joiden pohjalta korkein oikeus näyttäisi tekevänsä punnintaansa todennäköisen syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta.

Ensimmäisen kysymyskokonaisuuden osalta korkein oikeus näyttäisi toisinaan ottavan huomioon myös sairauksien ilmenemisen sekä tutkimuslöydöksiä koskeviin todennäköisyyksiin liittyviä seikkoja.¹⁵⁹ Lääketieteellisesti mahdoton tapahtumaketju ei voi missään tilanteessa tulla korvattavaksi. Näin ollen korkein oikeus näyttäisikin pyrkivän löytämään aina vastauksen kysymykseen siitä, onko lääketieteellisesti tiedossa, että kyseisenkaltainen tapaturma voi johtaa todettuihin vammoihin. Todennäköisyyksille ei tässä vaiheessa arviota annetta vielä kyseisen tapauksen syy-yhteyttä koskevan arvion kohdalla merkitystä, vaan ratkaisun osalta todennäköisyysarvio tehdään vasta osana kokonaisharkintaa.

Toisen kysymyskokonaisuuden osalta korkein oikeus toisinaan toteaa viitaten esitettyyn yleiseen ja vakuutettua koskevaan lääketieteelliseen selvitykseen, että vammat sopivat kuvatus kaltaisen tapaturman aiheuttamiksi.¹⁶⁰ Ratkaisuarargumentaatiossa ei aina kuitenkaan perustella, mitkä seikat tapaturmamekanismissa tukevat tätä näkemystä. Sen sijaan argumentaatio keskittyy enemmän vertaamaan vakuutetulla havaittuja oireita ja löydöksiä lääketieteelliseen tutkimus- ja kokemustietoon.¹⁶¹ Sinänsä kysymys ei ole juridisesti kiinnostava, vaan kyse on näytön arvioinnista. Tältä osin korkein oikeus tukeutuukin lähes

¹⁵⁸ Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2014:15 useamman kysymyksen osalta vastaus oli todennäköisyyttä vastaan puhuva tai ainakin epävarma. Ratkaisuharkinnassaan korkein oikeus kuitenkin punnitsi syy-yhteyden puolesta puhuvien seikkojen osoittavan syy-yhteyden todennäköisyyttä.

¹⁵⁹ Esim. KKO 2014:33, missä korkein oikeus otti huomioon asiantuntijan, neurologian professorin lausunnon siitä, että tutkimusten mukaan lievän aivovamman kokeneista noin 10 – 15 prosentille arvioidaan jäävän pysyvä vaman jälkeinen haittaoireisto. Katso myös esim. KKO 2016:3.

¹⁶⁰ Esim. KKO 2012:12 ja 2013:8.

¹⁶¹ Esim. KKO 2014:33, KKO 2016:93 sekä KKO 2017:96.

poikkeuksetta asiantuntijalausuntoihin, lääkärinlausuntoihin sekä lääketieteelliseen kirjallisuuteen.

Ajallisen yhteyden merkitys osana syy-yhteyttä tukevana seikkana ei nouse korkeimman oikeuden ratkaisuihin mitenkään merkittävään asemaan. Lähes kaikissa tapauksissa ajallinen yhteys oli selkeästi ja yksiselitteisesti olemassa. Kuten vahingonkorvausoikeudessa on omaksuttu, ei ajallinen yhteys ole riittävä tekijä osoittamaan syy-yhteyden olemassaoloa tai sen puuttumista.¹⁶² Toisaalta ajallisen yhteyden puuttuminen sinänsä olisi osoitus syy-yhteyden puuttumisesta ainakin siltä osin, kun vammat ovat syntyneet jo ennen tapaturmaa.

Korkein oikeus viittaa epäsuorasti ajalliseen yhteyteen nostaessaan merkittäväksi tekijäksi sen, ettei etiologisia löydöksiä tai syitä ole löydettävissä vakuutetun sairaushistoriasta vakuutustapahtumaa edeltävältä ajalta.¹⁶³ Merkittävää ei ole kuitenkaan ajallinen yhteys itsessään, vaan muun tapaturmasta riippumattoman selittävän tekijän puuttuminen vakuutetun sairaushistoriassa. Toisaalta ratkaisuihin käy ilmi myös se, ettei muun mahdollisen selittävän tekijän käsillä olo kategorisesti johda korvauksen epäämiseen, vaan ratkaisu perustuu aina kokonaisharkintaan, jossa punninta tapahtuu syy-yhteyden puolesta ja sitä vastaan puhuvien seikkojen välillä.

Korkein oikeus viittaa ratkaisuargumentaatioissaan lähes poikkeuksetta muuhun selittävään tekijään. Osassa ratkaisuja oli käsillä muu mahdollinen tapaturmasta riippumaton tekijä, kun taas valtaosassa muun selittävän tekijän todettiin puuttuneen. Muun selittävän tekijän merkitys ratkaisuargumentaatioissa näyttäisikin olevan ensisijaisesti todennäköisyysnäyttöä tukeva tai sitä vastaan puhuva. Muu selittävä tekijä ei itsessään vaikuta kysymykseen siitä, voiko tapaturmasta aiheutua todetun kaltaiset vammat, vaan kyse on siitä, mitä tekijää on pidettävä vahingon kannalta välttämättömänä ja riittävänä tekijänä. Näin ollen pelkästään muun tekijän osoittaminen mahdollisena vahingon aiheuttajana ei ole korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella riittävä tekijä osoittamaan tapaturman ja vamman välisten syy-yhteyden puuttumista, vaan arviointi tehdään muiden todennäköisyyttä osoittavien tai sitä vastaan puhuvien seikkojen välisellä punninnalla.

¹⁶² Hemmo 2005, s. 124 sekä Isokoski 2001, s. 121.

¹⁶³ Esim. KKO 2013:7, KKO 2013:8, KKO 2014:33, KKO 2016:3.

4.6 Asiantuntijalausunnoista

Korkeimman oikeuden ratkaisuihin nousee esiin eräs merkittävä seikka suhteessa alempiin muutoksenhakuelimiin. Niissä tapauksissa, missä osapuolten esittämä lääketieteellinen näyttö tai näkemykset lääketieteellisestä syy-yhteydestä ovat merkittäväällä tavalla ristiriitaiset, näyttäisi korkein oikeus viran puolesta hankkivan riippumattoman asiantuntijalausunnon. Ennen vuotta 2015 lausunnot antoi sosiaali- ja terveystieteiden valvontavirasto Valviran asiantuntijalääkärit. Valvira päätti kuitenkin luopua lausuntojen antamisesta korkeimmalle oikeudelle vakuutusosoikeudellisissa asioissa, minkä jälkeen korkein oikeus on pyytänyt lausuntoa vuorotellen eri sairaanhoitopiireiltä.

Pyytämiensä asiantuntijalausuntojen lisäksi korkein oikeus näyttäisi tukeutuvan usein myös lääketieteelliseen kirjallisuuteen sekä muun muassa Käypä hoito –suositukseen. Tapaturmamekanismia, tapaturmaenergioita sekä syntyneitä vammoja ja oireita verrataan lääketieteellisestä tutkimuskirjallisuudesta ilmeneviin näkemyksiin. Viittaukset kirjallisuuteen ja Käypä hoito –suositukseen ovatkin usein merkittävässä roolissa korkeimman oikeuden ratkaisargumentaatioissa.

Lääketieteellisen syy-yhteyden osoittaminen tuomioistuimessa on usein asiantuntijoiden välistä näkemystenvaihtoa, jossa osapuolet esittävät erisuuntaista asiantuntijatodistelua. Tuomioistuimelle voi olla vaikeaa ottaa kantaa esimerkiksi eri koulukuntien näkemyksiin tai siihen, ketä asiantuntijoista on pidettävä juuri käsillä olevassa kysymyksessä pätevimpänä. Korkeimmassa oikeudessa noudatetaan oikeudenkäymiskaaren mukaista prosessia. Tuomioistuimella on vapaus harkita sitä, mikä asiassa on pidettävä totena (OK 17 § 2 mom.). Vapaa todistusteoria koskee kaikkea esitettyä näyttöä, myös asiantuntijoiden lausumia.

Korkein oikeus näyttää *Hemmon* mukaan omaksuneen kannan, jonka mukaan eräiden viranomaisten edustama asiantuntemus ja julkinen asema antavat niiden antamille lausunnoille eräänlaisen presumptioaseman syy-yhteyсарvioinnissa. Tapaturmavahinkoja koskeva viime vuosina annettu oikeuskäytäntö näyttäisi tukevan ja vahvistavan tätä näkemystä. Korkein oikeus näyttäisi tukeutuvan ratkaisuihinsa viran puolesta hankkimaansa asiantuntijalausuntoon. Ainoastaan niissä tilanteissa, joissa osapuoli osoittaa sen sisällön

virheelliseksi tai muuten olennaisesti horjuttaa, saattaa korkein oikeus päätyä muuhun tulokseen.¹⁶⁴

Saarikoski on väitöskirjassaan todennut Hemmon näkemyksen perustuvan vanhempaan oikeuskäytäntöön, eikä tilanne olisi enää ainakaan Hemmon väittämällä tavalla käytäntönä.¹⁶⁵ Korkeimman oikeuden hankkimien asiantuntijalausuntojen asettaminen ratkaisun pohjaksi, olivatpa ne sitten hankittuja Sairaanhoidopiiriltä, Valvirasta tai mistä tahansa, ei saa tukea myöskään oikeudenkäymiskaaresta. Asiantuntemuksesta kuitenkin seuraa usein se, että lausunnot osuvat usein oikeaan muunkin esitetyn näytön valossa.

Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteluista voidaan havaita, että lausuntoja ei ainakaan tutkimuksen kohteena olleissa ratkaisuissa aseteta Hemmon esittämällä tavalla ratkaisun pohjaksi, vaan yhdeksi osaksi näyttöä, jota korkein oikeus arvioi vapaan todistusteorian mukaisesti. Tätä näkemystä tukee muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2008:117, jonka korkein oikeus ratkaisi Valviran lausunnosta poiketen ja totesi, ettei lausunnolla ollut sellaista painoarvoa, että se johtaisi kanteen hylkäämiseen ja punnitsi sen sijaan muuta asiassa esitettyä näyttöä.

Vastaavia ratkaisuja, joissa asiantuntijalausunto on otettu ainoastaan osaksi todistusharkintaa, on sittemmin annettu muitakin. Aiemmin selostetussa ratkaisussa KKO 2016:93 sairaanhoidopiiri piti tapaturman ja vammojen välistä syy-yhteyttä todennäköisenä. Korkein oikeus päätyi kuitenkin muun muassa lääketieteelliseen kirjallisuuteen ja muuhun esitettyyn näyttöön tukeutuen siihen, ettei kyseisenkaltaisesta tapaturmamekanismista voinut aiheutua väitetyn kaltaista vammaa.

Korkeimman oikeuden hankkimalla asiantuntijalausunnolla näyttäisi kuitenkin olevan hyvin merkittävä rooli ratkaisuharkinnassa. Lausunnosta ilmi käyvä tieto usein joko vahvistaa tai toisinaan heikentää muun esitetyn näytön näyttövoimaa. Se, että tapaukset ratkeavat usein lausunnossa esitetyn näkemyksen mukaisesti, ei kuitenkaan indikoi sitä, että lausunto asetettaisiin ratkaisuharkinnan pohjaksi. Mitään sellaista merkkiä ei korkeimman oikeuden ratkaisuteksteistä ole ainakaan löydettävissä. Lausuntojen merkitys ratkaisuharkinnassa onkin toimia yhtenä näyttönä muiden esitettyjen seikkojen ohella. Lisäksi lausuntoja

¹⁶⁴ Hemmo 2005, s. 131. Kts. esim. KKO 2005:103 ja KKO 2005:115.

¹⁶⁵ Saarikoski 2009, s. 382–389.

pyytämällä korkein oikeus pyrkii paikkaamaan ratkaisukokoonpanosta puuttuvaa lääketieteellistä asiaosaamista.

4.7 Prosessilajin vaikutus

Kuten tutkimuksen alussa on todettu, on korkeimmassa oikeudessa ratkaistu viime vuosina kymmeniä syy-yhteyden olemassaolon arviointia koskevia tapauksia. Hyvin suuri osa ratkaisuista on kääntynyt valittajan eli vahingonkärsijän eduksi joko osittain tai kokonaan korkeimmassa oikeudessa. Edellä on nostettu esiin seikkoja, jotka yhdistävät ratkaisuja ja erityisesti syy-yhteyсарvioinnissa huomioitavia tekijöitä. Seikat, jotka näyttävät kääntäneen ratkaisut korkeimmassa oikeudessa, ovat olleet lähes poikkeuksetta sellaisia tosiseikkoja tai sellaista näyttöä, joka olisi ollut käytettävissä jo alemmissa muutoksenhakuasteissa sekä usein myös vakuutusyhtiössä. Mistä syy-yhteyden arvioinnissa olevat erot sitten johtuvat? Yhtenä mahdollisena tekijänä voidaan nostaa esiin korkeimmassa oikeudessa ja muissa muutoksenhakuelimissä sekä vakuutusyhtiöissä noudatettavan prosessuaalisen menettelyn erilaisuus ja siten myös näytön esittämistä koskevan sääntelyn eroavuus.

Oikeudenkäynnissä korkeimmassa oikeudessa on kyse normaalista siviiliprosessuaalisesta menettelystä. Kantajan tulee korkeimmassa oikeudessa näyttää toteen kannettaan tukevat seikat oikeudenkäymiskaaren (OK 4/1734) 17 luvun 1.1 §:n (571/1948) mukaisesti. Vastaavasti vastaajan tulee näyttää toteen omaa näkemystensä tukevat seikat. Tämä menettely poikkeaa merkittävästi alemmissa muutoksenhakuelimissä sovellettavasta hallintoprosessuaalisesta menettelystä sekä hallintoprosessuaalisesta näyttötaakan jakamisesta ja asian selvittämisvastuusta. Siinä missä hallintoprosessuaalisessa menettelyssä tuomioistuimella on velvollisuus huolehtia riittävästä selvittämisestä, on osapuolilla siviiliprosessissa velvollisuus esittää tarvittava näyttö väitteidensä tueksi.¹⁶⁶ Paradoksaalista sinänsä, hakijalla pitäisi siten olla paremmat mahdollisuudet asian riittävään selvittämiseen alemmissa muutoksenhakuasteissa. Tämä seikka jo yksistään viittaa siihen, että alempien muutoksenhakuelinten ja korkeimman oikeuden toisistaan poikkeava ratkaisukäytäntö ei johdu prosessilajien erilaisuudesta¹⁶⁷, vaan jostain muusta syystä.

¹⁶⁶ *Paso ym.* 2015, s. 62 – 70.

¹⁶⁷ Olettaen, että vakuutusyhtiöt eivät järjestäen laiminlyö oikeudenkäymiskaaren mukaista velvollisuuttaan esittää näyttöä näkemyksensä tueksi.

Oikeustieteellisessä keskustelussa on nostettu esiin myös ajatus siitä, että muutoksenhakumahdollisuus korkeimmasta oikeudesta poistettaisiin kokonaan, jolloin prosessilajien erilaisuuden tuomat ongelmat poistuisivat.¹⁶⁸ Perusteluna on esitetty muun muassa tapaturmavakuutuksen luonne sosiaalivakuutuksena yksittäistapauksellisesta vahingonkorvausoikeudesta poiketen.¹⁶⁹ Riskinä on nähty muun muassa koko järjestelmän kustannusten nousu, jos korkeimmassa oikeudessa jalansijaa saanut vastuun jakautuminen näytön esittämiseen liittyen ja syy-yhteyden arvioinnin osalta vakiintuisi osaksi tapaturmavakuutusjärjestelmää.¹⁷⁰ Viime kädessä se johtaisi tapaturmavakuutusmaksujen nousuun. Tässä näkökulmassa on nähtävissä viitteitä oikeustaloustieteellisestä tavasta tarkastella tapaturma-vakuutusjärjestelmää kokonaisuutena yksittäisten tapausten ja yksittäisten vahingonkärsijöiden oikeuksien sijaan. Huoli järjestelmän kestävydestä lienee sinänsä aito ja aiheellinen. Toisaalta tarkasteltaessa kysymystä järjestelmän tarkoituksen näkökulmasta (työtapaturmasta seuraavan ansionmenetyksen korvaamisen yksittäiselle vahingonkärsijälle) ei ratkaisuehdotusta voida pitää oikeansuuntaisena.

Voidaan ajatella, että korkeimpaan oikeuteen valittaneet ja valituksessaan menestyneet vahingonkärsijät ovat saaneet oikeutta vasta korkeimmassa oikeudessa. Lähtökohtana on oltava, että valitusten menestyminen ei johdu prosessuaalisista eroista näytön esittämiseen ja hankkimiseen liittyen. Jos näin olisi, olisi eriskummallista kantaa huolta tapaturmavakuutustoiminnan kannattavuudesta pelkästään siitä syystä, että vakuutusyhtiöt eivät ole esittäneet (kyenneet esittämään tai viitsineet esittää) vastanäyttöä syy-yhteyksenselvityksen osalta, etenkin kun huomioidaan, että vakuutusyhtiölle on säädetty selvittämisvelvollisuus jo korvauspäätöstä tehtäessä. Ehdotus näyttäytyy erityisen kyseenalaisena, jos perusteluina käytettävät taloustieteelliset argumentit ovat seurausta siitä, että järjestelmä tosiasiaassa toimii siten kuin sen on tarkoitettu toimivan.

Huomionarvoista on se, että liikennevakuutuksesta maksettavaa korvausta koskevat erimielisyydet käsitellään yleisessä tuomioistuimessa. Kun lakisääteinen tapaturmavakuutus on ensisijainen suhteessa liikennevakuutuksesta maksettavaan korvaukseen, tulee työmatkalla liikennevahingon uhriksi joutuneen vakuutetun hakea korvausta ensisijaisesti

¹⁶⁸ *KM 2001:9*, s. 196, 202, 211 sekä esim. *Havu 2006* s. 694.

¹⁶⁹ Tapaturmavakuutuslaitosten liiton lausunto 8.1.2014 sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön muuttamisesta (luonnos 4.11.2013), s. 1–2.

¹⁷⁰ *Norio-Timonen 2014*, s. 865–866.

tapaturmavakuutuksesta. Näin on huolimatta siitä, että yleisessä tuomioistuimessa hänellä näyttäisi olevan paremmat mahdollisuudet korvaukseen tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakuntaan ja vakuutusoikeuteen verrattuna. Tämän huolen on nostanut esiin myös Suomen Asianajajaliitto, jonka mukaan vakuutusoikeus ei pidä riittävänä näyttönä sellaista lääketieteellistä tai muuta selvitystä, joka riittäisi korvausten myöntämiseen yleisessä tuomioistuimessa.¹⁷¹

Valitusmahdollisuudella korkeimpaan oikeuteen on paikkansa tapaturmavakuutusjärjestelmässä. Se on tärkeä osa oikeusturvan toteutumista, ja itse asiassa ainoa muutoksenhakuinstanssi, jonka kokoonpano koostuu ainoastaan lakimiehistä. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa, jonka toimintaa rahoittavat vakuutuslaitokset, valtaosa jäsenistä on työmarkkinajärjestöjen edustajia. Lisäksi lautakunnassa on myös lääkärijäseniä sekä puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme lakimiesjäsentä.¹⁷² Vakuutusoikeuden kokoonpano koostuu oikeusoppineiden lisäksi lääkärijäsenestä. Lääkärijäsenellä ei kuitenkaan aina ole käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan lääketieteen alan erikoiskoulutusta. Näissä tilanteissa vakuutusoikeus voi pyytää valtioneuvoston määräämältä lääkärivarajäseneltä asiantuntijalausunnon. Kun lääketieteellinen syy-yhteys on edellytys korvauksen maksamiselle, korostuu lääkärijäsenen näkemyksen painoarvo asiaa ratkaistaessa.

Jos keskustelua prosessilajin vaihtumisesta kesken prosessin halutaan käydä, lienee järkevämpää pohtia valitusmahdollisuuden poistamisen sijaan sitä, tulisiko muutoksenhakuasteena olla korkein hallinto-oikeus¹⁷³ tai tulisiko muutoksenhakutienä olla alun alkaen yleinen tuomioistuin, kuten liikennevakuutus päätösten osalla. Selvää on, että prosessilajin muuttuminen kesken prosessin ei ole tavoiteltava tilanne ja se aiheuttaakin monia käytännön ongelmia.

¹⁷¹ Asianajajaliitto 2011.

¹⁷² Kukkonen – Karmavalo 2004, s. 133.

¹⁷³ En itse pidä muutoksenhaun muuttamista niin, että se noudattaisi hallintoprosessia aina korkeimpaan instanssiin saakka, hyvänä ratkaisuna. Sellainen muutos olisi omiaan aiheuttamaan vahingonkorvaus- ja vakuutusoikeuden pirstaloitumista ja koherenssin vähentymistä käsitteiden merkitysisällön ja arviointitapojen eriytyessä.

4.8 Vakuutusoikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisujen eroavaisuuksista

Korkeimman oikeuden ratkaisuteksteistä on havaittavissa myös joitain selittäviä tekijöitä vakuutusoikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön eroavaisuuksien osalta. Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta eikä tarkoituksenmukaista vertailla suurempaa joukkoa vakuutusoikeuden ratkaisuja korkeimman oikeuden ratkaisuihin. Päätelmät eroavaisuuksien osalta ovat siten jossain määrin epätäydellisiä. Kuitenkin ne havainnot, joita voidaan tehdä korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella, ovat tosiasiallisia havaintoja.

Korkeimmassa oikeudessa asiat käsitellään lainoppineiden tuomareiden kesken. Ratkaisukokoonpanoon ei kuulu lääkärijäseniä tai muita lääketieteen tai muiden tieteenalojen asiantuntijoita. Vakuutusoikeudessa tilanne on toinen. Vakuutusoikeuden kokoonpanoon kuuluu lääkärijäsen, jonka tehtävänä on tuoda vakuutusoikeudelle asian ratkaisemiseksi tarpeellista lääketieteellistä asiantuntemusta. Lääkärijäsenen näkemys lääketieteellisen syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta onkin merkittävässä roolissa vakuutusoikeuden ratkaisuissa. Lisäksi lääketieteellisen näkemyksen tapauksesta esittävät vakuutettua hoitaneet lääkärit sekä vakuutusyhtiön palveluksessa olevat vakuutuslääkärit.

Hoitavien lääkäreiden ja vakuutuslääkäreiden näkemykset lääketieteellisestä syy-yhteydestä ovat usein ristiriidassa keskenään. Tuomioistuimen lääkärijäsenten lausunnoille on oikeuskirjallisuudessa annettu suurempaa painoarvoa, mikä myös vaikuttaisi olevan vakuutusoikeuden linja. Perusteluna on mainittu muun muassa heidän hoitamiensa asioiden suuri määrä ja vakuutuslääketieteellinen asiantuntemus.¹⁷⁴ Huomionarvoista on kuitenkin se, että korkeimman oikeuden ja vakuutusoikeuden ristiriitaiset ratkaisut eivät yleensä johdu vakuutuslääkäreiden ja hoitavien lääkäreiden välisistä näkemyseroista, vaan korkeimman oikeuden käyttämien riippumattomien asiantuntijalausuntojen ja vakuutuslääkäreiden näkemysten vastakkaisuudesta.

Ongelmalliseksi tilanteen tekee kuitenkin (vakuutus)lääketieteellisen ja juridisen syy-yhteyden käsitteiden väliset erot. Ratkaisussa tulisikin olla kyse juridisesta päättelystä, jossa syy-yhteyden olemassaolosta tai puuttumisesta tehdään päätelmiä asiassa esitettyjen tai esiin tulleiden seikkojen, kuten lääketieteellisen selvityksen ja lääketieteellisestä syy-yhteydestä

¹⁷⁴ *Havu* 2006, s. 694.

esitetyn näkemyksen pohjalta. Jos ratkaisut kategorisesti nojautuvat lääkärijäsenen näkemykseen lääketieteellisen syy-yhteyden todennäköisyydestä, ajaututaan TyTAL 16 §:n soveltamisessa väärälle raiteelle. Lääkärijäsenten roolia ja asemaa onkin voimakkaasti kritisoitu julkisessa keskustelussa viime vuosina.¹⁷⁵

Kuten edellä on osoitettu, vakuutusosoikeus näyttäisi ratkaisevan lääketieteellistä syy-yhteyttä koskevat kysymykset yleisen lääketieteellisen kokemus- ja tutkimustiedon pohjalta yksittäistapauksen ominaispiirteistä välittämättä. Rutiininomainen, tilastollisiin todennäköisyyksiin perustuva ratkaisutapa soveltuu toki suuren tapausjoukon käsittelyyn, mutta toteuttaa huonosti yksittäisen vakuutetun oikeusturvaa. Vaikka tällä tavoin saadaankin keskenään linjassa olevia ratkaisuja, ei menetelmää voida pitää kuitenkaan oikeudenmukaisena. Sen sijaan että arvioidaan sitä, mikä olisi yleinen seuraus kyseisenkaltaisesta tapaturmasta ja kuinka kauan sellaisen vamman paraneminen tilastollisesti kestää, tulisi huomio kiinnittää juuri kyseisen potilaan vamman ja vahinkotapahtuman erityispiirteisiin sekä muihin tapauskohtaisiin seikkoihin.

Vakuutuslääketieteessä on esitetty myös vastakkaisia näkemyksiä käytännön oikeudenmukaisuudesta. Vakuutuslääketieteen dosentti *Juntusen* mukaan vakiintunut korvauskäytäntö vakuutusosoikeudessa olisi oikeudenmukaisempaa kuin yleisissä tuomioistuimissa, koska korvauskäytäntö perustuu yksittäistapauksellisen näytönarvioinnin sijaan lääketieteelliseen kokemukseen ja koulukunnista riippumattomaan epidemiologiseen tutkimustietoon.¹⁷⁶ Keskusteluun oman lisänsä on sittemmin tuonut uusi TyTAL:n 16 §, jossa nimenomaisesti on lailla säädetty myös yksittäistapauksellisten seikkojen huomioon ottamisesta syy-yhteyсарvioinnissa yleisen epidemiologisen lähestymistavan sijaan. Vaikka lailla ei olekaan muutettu tai ollut tarkoitus muuttaa vakiintunutta korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä, vahvistaa lain säännös näkemystä siitä, että vakuutusosoikeuden omaksuma tapa arvioida lääketieteellistä syy-yhteyttä ei täytä lainsäätäjän tarkoitusta eikä oikeuskäytännössä vahvistettua tulkintaa.

Vakuutusosoikeuden ja korkeimman oikeuden ratkaisuja erottaa myös vakuutetulta edellytetyn todistelun määrä ja laatu. Siinä missä korkeimmassa oikeudessa tuomioistuin

¹⁷⁵ Esim. LA 19/2008 vp, LA 75/2017 vp, KK 1133/2013 vp, Suomen tuomariliiton lausunto vakuutusosoikeuden toiminnan kehittämistä koskevasta työryhmämietinnöstä 2009:10,

¹⁷⁶ *Juntunen* 2006, s. 393.

vapaan todistusharkinnan puitteissa päätyy ratkaisuun sen pohjalta, mitä osapuolet ovat esittäneet ja mihin ne ovat vedonneet, näyttäisi vakuutusosoikeus edellyttävän nimenomaan vakuutetulta nimen omaista näyttöä siitä, että diagnosoitu vamma tai oireet eivät johdu muusta tekijästä kuin tapaturmasta. Pelkästään se, että vakuutettu pyrkii osoittamaan vammojen tai oireiden johtuvan tapaturmasta, ei siten ole aina riittävää. Asiaa on jo aiemmin sivuttu muuta selittävää tekijää koskevassa luvussa. Todettakoon kuitenkin, että vakuutusosoikeuden näkemys on helposti kritisoitavissa, eikä siitä pidä vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Korkeimman oikeuden ratkaisulinja vaikuttaisi vakuutusosoikeuden näkemyksestä poiketen kiinnittävän sen sijaan huomiota erityisesti käsillä olevan vakuutetusta johtuviin yksilöllisiin tekijöihin lääketieteellistä syy-yhteyttä selittävänä tai pois sulkevana tekijänä. Kuten jo aiemmin tässä tutkimuksessa on todettu, vakuutusyhtiöltä näytettäisiin edellyttävän nimenomaisesti muun selittävän tekijän yksilöimistä. Ellei sellaista seikkaa ole esitetty, muun esitetyn näytön puhuessa syy-yhteyden puolesta ratkaisee korkein oikeus tapaukset poikkeuksetta vakuutetun hyväksi.

Kuten dosentti Juntusen esittämästä näkemyksestä käy ilmi, vakuutusosoikeuden ratkaisulinjaa on perusteltu yhtenäisellä vakuutusosoikeudellisella korvauskäytännöllä. Perustelu kuitenkin ontuu. On sinänsä selvää, että korvauskäytännön tulee olla ennustettavaa ja yhtenäistä tosiseikastoltaan samanlaisten tapausten välillä. Sen sijaan, kun kyse on tosiseikastoltaan erilaisista lähtökohdista, ei voida ottaa lähtökohdaksi sitä, että arvio lääketieteellisestä syy-yhteydestä olisi tehtävä kaavamaisesti yleisiin lääketieteellisiin tilastollisiin näyttöihin perustuen. Vakuutuslääketieteen metodi lääketieteellisen syy-yhteyden todentamiseen onkin vastoin esitettyjä näkemyksiä vähentämässä ennustettavuutta ja erityisesti oikeudenmukaisuutta.

5. TUTKIMUKSEN YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on haettu vastausta kysymykseen siitä, kuinka TyTAL 16 §:ää olisi tulkittava. Lisäksi tutkimuksessa on nostettu esiin korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä havaittuja yhteneväisyyksiä sekä ylemmän tason ratkaisuohe, joka on riippumaton yksittäisen tapauksen ominaispiirteistä.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella voidaan todeta, että kysymystä syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta lähestytään arvioimalla ensiksi sitä, voiko kyseisenkaltaisesta tapaturmamekanismista seurata todetun kaltaiset vammat tai oireet yleisen lääketieteellisen tutkimus- ja kokemustiedon valossa. Arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti tapaturmamekanismi, tapaturmassa vaikuttaneet energiat sekä se, ovatko aiheutuneet vammat oikeanlaiset suhteessa niihin. Lisäksi arvioidaan sitä, onko vakuutetun sairaushistoriassa ennen tai jälkeen tapaturman muuta sellaista tapaturmasta riippumatonta tekijää, joka voisi selittää oireet tai vamman.

Oikeus korvaukseen ei määräydy TyTAL 16 §:n ja vakiintuneessa ratkaisukäytännössä muotoillun normipremissin sanamuodon mukaisesti lääketieteellisen todennäköisyysnäytön perusteella, vaan tosiasiasa oikeudellisen kausaliiteettiarvioinnin perusteella tehdyn todennäköisyysarvion perusteella, jossa lääketieteellisellä diagnoosilla ja lääketieteellisellä syy-yhteydellä on sinänsä merkittävä rooli. Voidaan todeta, että lääketieteellisten löydösten puuttuminen ei itsessään aiheuta korvauspäätöksen hylkäämistä, jos tiedossa on, että vahinkotapahtuman kaltaisesta tapaturmasta voi lääketieteellisen kokemustiedon perusteella seurata väitetty tai vahingonkärsijällä ilmenneiden oireiden mukainen vahinko. Vastaavasti lääketieteellisen syy-yhteyden välttämättömyys tulee esiin niissä tilanteissa, joissa tiedetään, ettei lääketieteellisen kokemus- tai tutkimustiedon perusteella vahinkotapahtumasta voi aiheutua väitettyä vahinkoa.

Syy-yhteyden olemassaolon tai sen puuttumisen arvioinnissa merkitystä annetaan lääketieteellisen tutkimustiedon lisäksi kuitenkin myös muille tosiseikoille. Näin ollen, TyTAL 16 §:ssä säädetyllä ”todennäköisellä lääketieteellisellä syy-yhteydellä” ei tarkoiteta sanamuodon mukaisesti lääketieteellistä todennäköisyyttä siten kuin se ymmärretään lääketieteessä, vaan tapauksessa esitettyjen tosiseikkojen perusteella tehtävää kokonaisarviota syy-yhteyden olemassaolosta ja sen todennäköisyydestä. Toisin sanoen,

lääketieteelliseltä syy-yhteydeltä edellytetään lähinnä sitä, että se ei ole mahdoton kyseisessä tapauksessa.

Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella on selvää, että ainakin mahdollinen lääketieteellinen syy-yhteys on riittävä, jos tapauksen muut tosiseikat tukevat syy-yhteyden olemassaoloa niin, että 16 §:ssä tarkoitetun todennäköisen syy-yhteyden voidaan todeta olevan käsillä, eikä muun selittävän tekijän voida katsoa olevan todennäköisempi syy vammalle tai sairaudelle. Oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että tapaturmasta johtunut vamma voi oikeuttaa korvaukseen, jos sen tiedetään voivan kehittyä kuvatun kaltaisen tapaturman seurauksena.¹⁷⁷ Näin ollen mahdollinen lääketieteellinen syy-yhteys voi olla lain ja hallituksen esityksen sanamuodoista poiketen riittävä korvausperuste, jos muut seikat puhuvat syy-yhteyden puolesta. Mitä epätodennäköisemmästä lääketieteellisestä syy-yhteydestä on kysymys, sitä enemmän muun näytön tulee tukea syy-yhteyden olemassaoloa. Lääketieteellisesti erittäin epätodennäköinen (harvinainen) mutta kokemustiedon mukaan mahdollinen tapahtumakin voi siten tulla korvattavaksi vahinkotapahtumana.

Epidemiologisilla ja yleisillä lääketieteellisillä tiedoilla ja käsityksillä sairauksien ja vammojen synnystä sekä paranemisesta on merkitystä syy-yhteysarviossa. Lääketieteellinen todennäköisyys ei kuitenkaan perustu yksinomaan niihin, vaan todennäköisyysarviossa otetaan huomioon myös muut syy-yhteyden olemassaolon puolesta tai sitä vastaan puhuvat seikat. Alempien muutoksenhakuelinten tapa ratkaista syy-yhteyskysymykset usein suurilta osin tai pelkästään epidemiologiin todennäköisyyksiin nojaten on osoittautunut korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella vääräksi. Sen sijaan tiedolla sairauksien synnystä, paranemisesta ja niiden todennäköisyyksistä on merkitystä muun muassa arvioitaessa vammamekanismin ja vamman tai esimerkiksi tapaturmassa vaikuttaneiden energioiden ja diagnosoitujen oireiden suhdetta toisiinsa. Epidemiologisilla tiedoilla on merkitystä erityisesti arvioitaessa sitä, voiko kuvatun kaltaisesta tapaturmamekanismista aiheutua väitetyyn kaltaisen vamma, sairaus tai oirekuva.

Korkeimman oikeuden ratkaisuihin käy ilmi, että lääketieteellisten löydösten puuttuminen, ajan kuluminen, diagnoosien ristiriitaisuus tai vakuutetun kertomuksen muuttuminen eivät

¹⁷⁷ Esim. KKO 2011:29 sekä KKO 2014:15.

sellaisenaan ole riittäviä osoittamaan syy-yhteyden puuttumista, vaan arviointi sen olemassaolosta tulee aina tehdä kokonaisarviona kaiken esitetyn näytön välillä. Kun syy-yhteyden puolesta puhuvaa näyttöä on selkeästi enemmän kuin sitä vastaan puhuvaa näyttöä ja syy-yhteyden puolesta puhuva näyttö on sitä vastaan puhuvaa näyttöä painavampaa, on syy-yhteyttä pidettävä korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella todennäköisenä. Se, että asiassa on esitettävissä syy-yhteyttä vastaan puhuvia seikkoja, ei siten kategorisesti johda korvausvaatimuksen hylkäämiseen. Ratkaisuharkinta on siten tyyppillistä vahingonkorvausoikeudellista näytön punnintaa, missä näyttökynnystä tosin on alennettu vahingonkorvausoikeudessa omaksuttuun nähden.

Korkein oikeus näyttäisi tukeutuvan lääketieteellisen näytön osalta pitkälti asiantuntijalausuntoihin, osapuolten esittämiin lääkärinlausuntoihin sekä lääketieteelliseen kirjallisuuteen. Jos lääketieteellisesti tiedetään kyseisenkaltaisesta tapaturmasta voivan aiheutua kerrotun kaltaiset vammat, vammojen synnyn olevan ajallisessa yhteydessä tapaturmaan ja muun selittävän tekijän puuttuvan, näyttäisi korkein oikeus poikkeuksetta ratkaisevan kysymyksen syy-yhteydestä vakuutetun eduksi.

Vakuutusosoikeuden tapa ratkaista todennäköisyysnäyttö näyttäisi poikkeavan korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä. Vakuutusosoikeus tukeutuu ratkaisuisaan sanamuodon mukaiseen tulkintaan TyTAL:n 16 §:stä. Kun säännöksen sanamuodon mukaan vahinkotapahtuman korvattavuuden edellytyksenä on *todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys* vahinkotapahtuman ja sairauden tai vamman välillä, ei vakuutusosoikeus ratkaisuisaan näyttäisi kiinnostuvan muista tapahtumaan liittyneistä tekijöistä kuten ajallisesta yhteydestä, vakuutetun sairaushistoriasta, vammautumismekanismista tai muun selittävän tekijän puuttumisesta. Karkeasti ottaen vakuutusosoikeus näyttäisikin tukeutuvan lähinnä lääketieteelliseen tilastomatematiikkaan, jossa jonkin vamman tai sairauden todennäköistä johtumista väitetystä vahinkotapahtumasta arvioidaan pelkästään tilastojen avulla niin, että pienen tilastollisen todennäköisyyden omaavat tapahtumat eivät käytännössä voi tulla kyseeseen korvattavana vahinkotapahtumana. Vastaavasti vakuutusosoikeus näyttää tukeutuvan lääketieteelliseen kokemuseräiseen tietoon sairauksien ja vammojen paranemisesta ja siihen kuluvasta ajasta, eikä vakuutetun yksilöllisiä tekijöitä ja seikkoja oteta arvioissa juurikaan huomioon.

Yhteenvedon voidaan todeta, että tapaturmavakuutuksen syy-yhteyden arviointia koskeva korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön ja muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytännön eroavaisuudet näyttäisivät kilpistyvän erityisesti kahteen seikkaan. Siinä missä korkein oikeus perustaa ratkaisunsa OK:n 24 luvun 4 §:n mukaisesti syy-yhteyden olemassaoloa tukevaan tai sitä vastaan puhuvaan esitettyyn näyttöön ja sen arviointiin, perustavat alemmat muutoksenhakuasteet ratkaisunsa lähes yksinomaan luonnontieteen metodein tehtävään lääketieteellisen syy-yhteyden arviointiin. Huolimatta korkeimman oikeuden antamista lukuisista prejudikaateista, eivät muutoksenhakuasteet näyttäisi muuttavan syy-yhteyden arviointia koskevaa käytäntöään. Toinen merkittävä seikka on muutoksenhakuasteiden passiivisuus hallintolainkäyttölain mukaisessa asian selvittämisessä. Toisaalta kysymys siitä kytkeytyy osittain edellä todettuun yleisen lääketieteelliseen tietoon perustuvaan ratkaisutoimintaan.

Yhtenä syynä ratkaisujen eroavaisuuksiin tarjottu prosessilajin muuttuminen kesken oikeusprosessin ei näyttäisi myöskään nousevan esiin merkittävänä tekijänä tapausten suuressa määrässä. Selvää on, että prosessilajin muuttuminen ei voi täysin olla näkymättä itse prosessissa. Kun huomioidaan se, että asian selvittämisen osalta vakuutetulla tulisi lähtökohtaisesti olla paremmat mahdollisuudet menestyä hallintoprosessissa, on yllättävää, että korkeimman oikeuden ratkaisuihin valtaosa nojautuu muun selittävän tekijän puuttumiseen syy-yhteyttä selittävänä tekijänä. Tämä antaa viitteitä siihen, etteivät alemmat muutoksenhakuasteet ole onnistuneet täysin hallintolainkäyttölain mukaisessa tehtävässään.

Voidaan todeta, että alempien muutoksenhakuelinten hyväksymä yleislääketieteellinen päättely syy-yhteyden olemassaolosta ei täytä hallintoprosessuaalisessa menettelyssä tehtävän juridisen päätöksenteon vaatimuksia. Samalla tavalla kuin oikeudenkäymiskaaren mukaisessa siviiliprosessissa, myös hallintolainkäyttölain mukaisessa hallintoprosessissa tulee ratkaisun perustua asiassa esitettyihin ja ilmi tulleisiin seikkoihin. Prosessilajien eroavaisuuksilla esimerkiksi asian selvittämisvelvollisuuden osalta ei sinänsä ole merkitystä tässä, vaan kyse on siitä, onko kaikki asiassa esitetty näyttö, kuten ajallinen yhteys vahingon ja vamman välillä, muun selittävän tekijän puuttuminen tai näyttö vammaenergioista riittävällä tavalla huomioitu osana kyseisen yksittäistapauksen kokonaisarviota, vai onko arvio perustunut puhtaasti yleiseen lääketieteelliseen tapauksen tosiseikoista osittain irrallaan olevaan todennäköisyysnäyttöön.

Lainsäädännöllinen tai aiemmin oikeuskäytännössä muotoiltu ratkaisunormi ei näyttäisi olevan syynä syy-yhteyttä koskevien tapausten suureen määrään korkeimmassa oikeudessa. Sen sijaan korkeimman oikeuden ja alempien muutoksenhakuasteiden toisistaan poikkeava tapa arvioida syy-yhteyttä näyttäisi olevan suurimmassa osassa tapauksista käsillä. Korkeimman oikeuden suuri ratkaisujoukko sekä joitakin vuosia sitten säädetty uusi laki esitöineen kuitenkin osoittavat sen, kuinka syy-yhteyttä tulisi arvioida. Onkin mahdollista, että alemmissa muutoksenhakuasteissa olevien lääkärijäsenten rooli varsinaisen juridisen päättelyn osalta olisi osasyynä ratkaisukäytäntöjen eroavaisuuksiin. Joka tapauksessa, korkein oikeus näyttäisi käsittelevän tapaturmavakuutuksen syy-yhteyttä koskevat asiat prosessuaalisesti ja näyttökysymysten osalta hyvin pitkälti samalla tavalla, kuin muutkin vahingonkorvausoikeudelliset asiat.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö sekä sen pohjalta vuonna 2015 säädetty lain säännös antavatkin selkeät ohjeet ja linjan syy-yhteysarviointiin. Vapautuakseen korvausvastuusta olisi vakuutuslaitosten siten kyettävä esittämään uskottavaa näyttöä vamman johtumisesta tapaturmasta riippumattomasta syystä silloin, kun vakuutettu on esittänyt näyttöä syy-yhteyden olemassaolon puolesta.

Tutkimuksen perusteella ei nouse esiin sellaista seikkaa, joka edellyttäisi lainsäädännöllisiä toimia. Sen sijaan vakuutusyhtiöiden ja erityisesti alempien muutoksenhakuasteiden tulisi ottaa korkeimman oikeuden lähettämä viesti vakavasti. Kun käsillä on näinkin suuri joukosta samaa asiaa koskevia ennakkopäätöksiä varsin lyhyen ajan sisällä, jotka kaikki ovat linjassa keskenään syy-yhteysharkinnan ja vaadittavan näyttökynnyksen osalta, ei alemmat muutoksenhakuasteet ja vakuutuslaitokset voi enää piiloutua yksittäistapauksellisen argumentaation taakse. Nähtäväksi jääkin, onko työtapaturma- ja ammattitautilakiin kirjattu ratkaisunormilla vaikutusta vakuutuslaitosten ja alempien muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytäntöön. Toistaiseksi viitteitä siitä ei ole nähtävissä.